

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

***“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK
UYGULANAN ASİMİLASYON POLİTİKALARI VE
GÖÇ DENEYİMLERİ”, 2012***

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seçil YORULMAZ

10 11 12 102

İstanbul, Haziran 2012

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

*“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRK’LERİNE YÖNELİK
UYGULANAN ASİMİLASYON POLİTİKALARI VE
GÖÇ DENEYİMLERİ”, 2012*

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seçil YORULMAZ

10 11 12 102

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
Prof. Dr. Sevil ATAÜZ

İstanbul, Haziran 2012

ÖNSÖZ

Günümüzde komşularıyla sıcak ilişkilerde bulunan Türkiye, uluslararası arenada göz ardı edilen birçok asimilasyon politikasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan belki de en dikkat çekici olanı tarihsel süreç boyunca beş asır Osmanlı egemenliğinde varlığını devam ettiren Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazandıktan sonra Türk asıllı vatandaşlarına karşı gerçekleştirmiş olduğu asimilasyon politikasıdır.

Bağımsızlığını kazanan Bulgaristan'a 1944 yılından sonra egemen olan komünist rejim beraberinde günümüze kadar deri değiştiren bir asimilasyon politikasını da getirmiştir. Nitekim 1962-1989 yılları arasında Jivkov döneminde bu politika bir ideolojiye dönüşmüş, özellikle Türk kökenli vatandaşların kültürleri tek milletli bir yapı içinde yok edilmek istenmiştir. Bu yönlü ırkçı tutum ise beraberinde Bulgaristan Türklerine uygulanan şiddetli ve bir o kadar da geniş çaplı bir asimilasyon politikasını getirmiştir. Süreç başlangıcını 1984 yıllarından alır ve Jivkov'un iktidardan indirilişine kadar devam ettirir. Bu süreçte Bulgaristan Türkleri zorunlu isim değiştirmelere maruz bırakılmış, Türkçe yasağı getirilmiş, dinlerini hür iradeleri ile yaşamları engellenerek, dini yaşamları kısıtlanmıştır.

Kültürleri yok sayılan Bulgaristan Türkleri, Bulgar Hükümeti tarafından zorunlu olarak başka bir kültürün boyunduruğu altına girmeye asimilasyon politikalarıyla zorlanarak kendi kültürlerinden her alanda soyutlanmışlardır. Baskılara karşı çıkan Türk kökenli vatandaşlar ise bütün haklarından mahrum bırakılarak, zorunlu göçe mahkûm edilmiş ve yaşam alanlarında kendi rızaları olmaksızın sınır dışı edilmiştir. Buradan hareketle araştırmamızın sorunsal çerçevesini 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan'ın Türk kökenli vatandaşlarına uygulamış olduğu kültür asimilasyonu ve bu asimilasyon politikalarıyla beraber göç deneyimlerinin aktarımı oluşturulacaktır. Bu bağlamda yapılan derinlemesine görüşmelerde verdikleri içten cevaplarla bu çalışmamızın bulgularının ortaya çıkmasında ve tezin oluşumunda önemli katkı sağlayan katılımcılara sonsuz teşekkürler.

Bu çalışmamızın her aşamasında bilgi ve anlayışıyla desteğini esirgemeyen tez danışmanım, değerli Hocam, Prof. Dr. Sevil ATAÜZ'a, tezin ana fikrinin oluşmasında katkı sağlayan biricik babam Nuri YORULMAZ'a, bugünlere gelmemde en çok emeği olan, kalbimde her daim sevgisini en derinden hissettiğim biricik anneannem Emine DERE'ye ve annem Nedime YORULMAZ, teyzem Zehra ÇANKAYA'ya, desteğini ve anlayışını esirgemeyen Mustafa SEYDİOĞLU'na, çalışma sürecinde her türlü desteğini esirgemeyen Eryetiş Eğitim Kurumları ailesine, her yönüyle örnek aldığım ve maneviyatıyla beni derinden etkileyen ve hakkını ödeyemeyeceğim çok değerli Hocam Suna KAYAR'a teşekkürlerimi bir minnet bilirim.

Seçil YORULMAZ

ÖZET

Türkiye ve Bulgaristan'da yaşayan Bulgaristan Türkleriyle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan Türklerine uygulanan asimilasyon politikalarının ve buna bağlı olarak göç deneyimlerinin aktarımı hakkındaki düşüncelerin ve yaklaşımların ortaya çıkartılması tezin amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 1984-1989 dönemi sonrası Türkiye'ye göç etmiş olan ve bu dönemde göç etmeyerek Bulgaristan'da kalan Bulgaristan Türkleri oluşturmaktadır. Türkiye'ye göç etmiş olan örneklem grubunun yerleşkesi Kurtköy Göçmen Konutları, göç etmeyerek Bulgaristan'da kalan Bulgaristan Türklerinin yerleşkesi olarak Varna belirlenmiştir.

Derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak katılımcıların görüşleri alınmıştır. Derinlemesine görüşmelerde her bir yaş grubu için cinsiyet bazında üçer grup oluşturulmuştur. Bu bağlamda Kurtköy ve Varna'da 30-45 yaş grubundan 2 kadın-2 erkek, 45-60 yaş grubundan 2 kadın-2erkek ve 60 yaş üzeri gruptan 2 kadın-2 erkek olmak üzere toplam 24 kişiyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Görüşmenin başlangıcında görüşmecilere doğum yeri, yaşadığı yer, İstanbul'da yaşam süresi, anne-baba mesleği, ailenin göç hikâyesi ve kardeş bilgileri sorularak bir tanışma gerçekleştirilmiştir. Daha sonraki aşamada ise görüşmeyi gerçekleştiren kişilere konu başlıklarına göre hazırlanmış sorular yöneltilerek konu ile ilgili fikirleri sorulup cevaplar alınmaya çalışılmış ve elde edilen bulgulara göre tez oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın sorun/sorunsalı belirlenmiş ve sorun/sorunsala paralel olarak kavramsal çerçeve oluşturularak araştırmanın gerekçesi, önemi ve hipotezleri bu bölümde sunulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın örneklemini hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırma sorusunun ve modelinin belirlenmesi süreci, verilerin toplanması ve analizi bu bölümün içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmada kullanılan metodolojiye ayrıntılı şekilde yer verilerek, araştırma yapılırken karşılaşılan güçlüklerle de bu bölümde değinilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümde bulgular yer almaktadır. Ulaşılan bulgular, görüşmeler sırasında görüşülen kişilerin ifadelerinde önemli bulunan yerler, orijinal cümleleri ile sunulmaktadır.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde hipotezler ve araştırma soruları göz önünde bulundurularak sonuçlara ulaşılmış ve öneriler sunulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre;1984-1989 döneminde zorunlu göçe maruz bırakılan Bulgaristan Türklerinin, göç edenler ve göç etmeyenler olarak her iki tarafta da asimilasyona maruz bırakıldığı ortaya çıkmıştır.

1984-1989 döneminde Bulgaristan'dan göç etmeyerek kalanlar; Bulgar hükümetinin kendilerine olan yaklaşımıyla beraber kendilerini bu dönemde "ikinci, hatta üçüncü sınıf vatandaş" olarak "bastırılmış, sindirilmiş" ve "boyun eğmeye mahkûm bırakılmış" olarak nitelendirirken; bu dönemde göç eden görüşmeciler için ise göçü "vatan toprağına geri gelmek" ve "ait olan yere dönüş" olarak nitelendirmişlerdir. Görüşülen kişilerden göç edenlerin, göç etmeyenlere göre kültürel kimlikleri hakkında daha çok fikir sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca görüşme sonucunda görüşülen kişilerin yaşadıkları yer, cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumuna göre göç edenlerin ve göç etmeyenlerin söylemlerinde benzerlikler olduğu ve birbirlerinden önemli ölçüde etkilendikleri saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Asimilasyon, Göç, Zorunlu Göç, Milliyetçilik, Kültürel Kimlik, Göçmen, Etnik Gruplar, Azınlık, Bulgaristan Türkleri.

ABSTRACT

According to the interviews that have been made with Turks who live in both Turkey and Bulgaria, the main points in the thesis are pointed out as the assimilation which appeared because of the forced migration from Bulgaria to Turkey between 1984- 1989 and the thoughts and approaches about nationalism that has been always transferred between generations. In the research the assimilation, which Turkish people in Bulgaria experienced the forced migration, came across and the idea of nationalism, which each Turkish generation in Bulgaria experienced, are observed by creating homogenized groups which were compared with each other.

In the research, the sample group mainly consists of two groups; the first group are the Turks who had to immigrate from Bulgaria to Turkey after the period between 1984- 1989 and the second group are the Turks who stayed in Bulgaria. In the research two locations were chosen as sample places. First location is Kurtköy Immigrant Houses where Turkish people who came from Bulgaria are living and the second location is Varna City in Bulgaria where Turkish people who didn't immigrate from Bulgaria are living. These people's opinions and remarks were written down by using in- depth interview techniques. For in- depth interviews the groups were divided into three groups according to their ages and sex. Two men and two women who belong to 30- 45 age group, two men and two women who belong to 45- 60 age group, two men and two women who belong to over 60 years old age group were chosen both in Kurtköy in Turkey and Varna in Bulgaria. So in the end totally 24 people were interviewed.

At the beginning of the interviews the people were asked questions about their birthplaces, places they are living, how long they are living in İstanbul, their mothers' and fathers' jobs, general information about their sisters and brothers and of course about their immigration story. So firstly we met each other shortly. After knowing each other, these people in different groups were asked questions which are prepared for them and then their opinions and thoughts were written down. So according to these results this thesis appeared.

In the first part of the thesis, the problem of the research was identified and then the reason, the importance and the hypothesis of the research were presented.

In the second part of the thesis the general knowledge about the sample of the research is given. The content of this part mainly consists of the process of identifying the question and the model of the research and gathering and analysing the information. Moreover, the methodology is explained in detail and the difficulties during the process of the research are mentioned in this part of the research. In the third part of the thesis facts and remarks are pointed out. The facts and remarks about the research are presented and written with the original sentences that were gathered during the interviews in the thesis.

In the fourth and last part of the thesis, we come up to the results by considering the hypothesis and the questions of the research and then suggestions are given. According to the results that are obtained during the interviews in the research the Turkish people who had to immigrate from Bulgaria to Turkey and the others who stayed in Bulgaria both experienced the assimilation and the idea of nationalism that has been always inherited from generation to generation.

The Turkish people who didn't immigrate and stayed in Bulgaria named themselves as the second and third class people who saw themselves as intimidated, bullied and resigned because of the attitude of Bulgarian Government towards Turkish people who live in Bulgaria. On the other hand the Turkish people who immigrated described the immigration as returning to homeland and to the land where they feel they belong to. It has been seen that the Turkish people who immigrated from Bulgaria are more aware of their cultural identity than the Turkish people who didn't immigrate. According to their ages, sex, the place they live and education level, it is also clear that there are so many similarities between the statements of the people who immigrated and didn't immigrate.

The key words are; Assimilation, Immigration, Forced Immigration, Nationalism, Cultural Identity, Immigrant, Ethnic Groups, Minority, Turkish People from Bulgaria

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u> <u>No</u>
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR VE TABLOLAR LİSTESİ	VIII
<u>BÖLÜM 1: GİRİŞ</u>	
1.1 Tezin Ele Aldığı Sorun/Sorunsal	1
1.2 Kuramsal Çerçevenin Oluşturulması	5
1.3 Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı	21
1.4 Araştırmanın Hipotezleri ve diğer Araştırma Soruları	23
1.5 Araştırmanın Önemi	25
<u>BÖLÜM 2: YÖNTEM</u>	27
2.1 Araştırma evreni ve örnekleme	27
2.2 Veri toplama yöntemleri	29
2. 2. a Derinlemesine görüşme tekniği	29
2.3 Araştırma Süreci	31
2. 3. a Veri toplama	32
2. 3. b Veri analizi	34
2. 3. c Uygulamada karşılaşılan Güçlükler ve Etik Sorunlar	34
<u>BÖLÜM 3: BULGULAR VE TARTIŞMA</u>	36
1. 1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan’da yaşanan “zorunlu göçe” yönelik görüşler	36
2. 1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan’da gündelik yaşamda yansımalarını bulan “asimilasyon politikalarına” yönelik görüşler	42
3. 1984-1989 döneminde Bulgaristan’da Türk kimliğine yönelik görüşler ve kültürel kimlik kavramına yönelik toplumda ortaya çıkan söylemler	46
4. Bulgaristan’da bu dönemde kendilerine Bulgar adı verilen kişilerin isim değişikliği yönelik görüşleri	50

5. 1984-1989 döneminde Bulgaristan'da “milliyetçilik” söylemi hakkında toplumda ortaya çıkan görüşler	53
6. 1984 – 1989 döneminde Bulgaristan’dan Türkiye’ye gerçekleştirilen göçle ilgili olarak başlarından geçen ilginç olaylar	57
<u>BÖLÜM 4: SONUÇ VE ÖNERİLER</u>	63
KAYNAKLAR	70
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

DG-KGK/TR : Türkiye, Kurtköy Göçmen Konutlarındaki görüşmeciler ile yapılan derinlemesine görüşmeler

DG-VRN/BG : Bulgaristan, Varna'daki görüşmeciler ile yapılan derinlemesine görüşmeler

TABLolar

Tablo 1. Derinlemesine Görüşmeler: Görüşme Yapılmak üzere Planlanan Kişiler

Tablo 2. Derinlemesine Görüşmeler: Görüşme Yapılan Kişiler

EKLER BÖLÜMÜNDE VERİLEN TABLOLAR

Tablo 3. Zamanlama Çizelgesi ve İş Planı

Tablo 4. Derinlemesine Görüşmeler ve Görüşülenlerin Listesi

Tablo 5. Görüşülen Kişiler Hakkında Kısa Bilgiler

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Tezin Ele Aldığı Sorun/Sorunsal

Bugünkü sınırları içerisinde var olan Bulgaristan coğrafyası 14.yüzyılın ikinci yarısı itibariyle Osmanlı imparatorluğu sınırları içerisinde girmiş ve uygulanan iskân politikasıyla da adeta bir Türk yurdu haline gelmiştir. Bu dönemden sonra bölgedeki nüfus devinimleri, Türklerinin lehine yönelik bir hâl almıştır.14.yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, 19. yüzyıl ortalarına kadar devam eden Türk nüfus Bulgaristan coğrafyasında hâkimiyetini arttırarak devam ettirmiştir.

Bu döneme kadar siyasi otoritenin temel unsuru olan Türkler, Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren Fransız Devrimi'nin sonuçları ve Avrupa Devletlerinin de işbirliği ile kurulan yeni bağımsız Bulgaristan Devleti'nin güdümünde iktidardan uzaklaştırılmıştır.

Azınlık kavramı, çoğunluktan farklı özellikleri bulunan ve çoğunluk tarafından hakları garanti altına alınmış bir topluluk olarak tanımlanabilmektedir (Toğrol, 1991: 61-63). Bu doğrultuda Bulgar Türk Azınlığının kendi içerisinde yaşadığı zorlukları ve göç sürecini mercek altına aldığımızda 1984 – 1989 dönemini, Bulgaristan Türklerinin en zor dönemi olarak nitelendirebiliriz. Bu döneme J.Jivkov ve onun yönettiği baskı politikası damgasını vurmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelik birçok zorunlu göç hareketi yaşanmıştır. Bu göç hareketlerinin en sonuncu dalgasını ise 1984 - 1989 yıllarına gelen süreç kapsamaktadır. 1984 – 1989 yılları arasında yaşanan son göç hareketi Türk kökenli Müslüman Bulgar vatandaşlarının, Bulgar hükümeti tarafından Türkiye'ye göçe zorlanması ile başlamıştır. Göçmenler kitleler halinde trenlerle Türk sınırlarına bırakılmışlardır. Türkiye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da görülen en yoğun göç akımını yaklaşık üç aylık bir süre içerisinde kabul etmek durumunda kalmıştır. Bu dönemde 64.295 aileye mensup 226.863 kişi serbest göçmen olarak nitelendirilerek Türkiye'ye gelmiştir. Bu tarihten itibaren 1995 yılına kadar da aralıklı olarak gelen serbest göçmenlerin sayısı 27.224 ailede 73.957 kişiye ulaşmıştır (Köy Hizm.Env.s.138).

1980'li yıllarda Bulgaristan nüfusunun %40 dolayında bir kısmını teşkil eden Türkler, diğer azınlıklarla birlikte ülkede çoğunluk olarak varlıklarını sürdürmekteydi. Bulgarlar, azınlık durumundan kurtulmak için Türkleri asimile etme ve/veya Türkiye'ye göçe zorlamaktaydı. Ayrıca Türklerin milli ve dini benliklerini korumaları, komünist ideoloji ve diğer benzeri propagandalardan etkilenmemeleri de Bulgar yönetimini telaşa ve kendi açılarından acil çözümler aramaya sevk etti. Türklerin bu özelliği güçlü aile yapısına sahip olmalarına dayanmaktadır (Toğrol, 1991: 65-68).

Zorla ad değiştirme işlemine önce Pomaklardan başlandı ve bunların adları 1972-1974 yılları arası zorla değiştirildi. Arkasından Türk-Bulgar ilişkilerinin en iyi seyrettiği 1981-1983 yılları arası dönemde aynı işlemler Müslüman Çingene'lere tatbik edildi (Şimşir, 1986: 339-353). Bu uygulamalara uluslararası kamuoyunun tepki göstermemesi üzerine Bulgar yönetimi, aynı işlemi tüm Bulgaristan'ı kapsayacak şekilde genişletmiştir (Toğrol, 1991: 52-53).

Bulgarlar, 1984 sonbaharında büyük Türk kitleleri üzerine yürüyerek zorla ve kanlı bir şekilde onların adlarını değiştirmeye başladılar. 1985 başlarında Bulgaristan'dan gelen haberlerle Türk ve dünya kamuoyu sarsıldı. Bu ülkede yaşayan Türklere karşı ad değiştirme, baskı, zulüm ve katliamlar doruk noktasına çıkmıştı.

1984 - 1985 kışının çok ağır geçmesi tüm yerleşim birimlerinin dışarı ile bağlantılarının kesilmesine neden olmuş; Türk bölgeleri, yabancılara kapatılmış ve mühürlenmişti. Daha sonra asker ve milisler, Türk bölgelerine girerek zorla ad değiştirmeye başlatmışlar, kabul etmeyenler veya karşı gelenler ise, katliamlara maruz bırakılmıştır. 1985 Martına kadar 3,5 ay içinde katledilen Türk sayısı 800-2500 arasında olmuştur.

Bu kanlı ad değiştirme operasyonu, önce Güney Bulgaristan'da başlatılmış, Kasım-Aralık 1984 döneminde bu bölgede yaşayan yarım milyon civarında Türk'ün adları değiştirilmiştir. Türkiye'nin tepkisi en yetkili makam Cumhurbaşkanı tarafından Ocak 1985'te Bulgar Cumhurbaşkanı'na gönderilen bir mesajla dile getirilmiş ve konuya bir çözüm bulunması önerilmiştir. Ancak buna cevap alınamadığı gibi kuzey bölgelerdeki kanlı operasyonlar da tankların desteği ile Şubat'ta tamamlanmıştır. Daha önce eğitim müfredatları ve Türkçe eğitim yasaklanmış, Türkler sürekli Türkiye'ye göçe zorlanmış ve resmi teşviklerle ad değiştirmeye zorlanmış ama yine Türk varlığı ortadan kaldırılamamıştır. 1960'tan itibaren Bulgaristan'daki Türkler, " Müslümanlaşmış Bulgarlar" şeklinde tarih saptırılarak inkâr edilmeye çalışılıyordu (Şimşir, 1986: 354-364).

Ad değiştirme işlemi, Türkler arasında büyük bir tepki ile karşılanmış ve Jivkof yönetimini şaşkırtmıştır. Aslında bu durum, Sovyetler'in izni ve oluru olmaksızın mümkün değildi ve hatta Bulgaristan, Sovyetler tarafından bir deney laboratuvarı olarak kullanılmıştır.

O dönemde sayıları 4 milyon dolayında olduğu tahmin edilen Bulgaristan Türkü, kendilerine uygulanan her türlü baskı ve yok etme planlarına rağmen milli kültür ve benliklerini korumaya çalışmışlardır (Toğrol, 1991: 70-119).

Türk basını ve kamuoyu Bulgaristan Türklerine sahip çıkmıştır. Büyük kentler ve üniversitelerde düzenlenen çeşitli toplantılarla Bulgarlar protesto edilmiş ve kınanmıştır. Ankara Üniversitesi Senatosu'nun yayınladığı 8 Şubat 1985 tarihli bildiri ile Bulgaristan Türklerine karşı yapılan zulüm, baskı ve soykırım sert bir dille kınanmıştır. Daha sonra bunu Üniversitelerarası Kurulun ve diğer üniversitelerin benzer bildirimleri izlemiştir.

19 Şubat 1985'te KKTC Kurucu Meclisi, Bulgaristan Türklerine uygulanan terör ve baskı politikasını kınamıştır. Ocak ve Şubat aylarında bazı hükümet yetkilileri konuyla ilgili, basına çeşitli demeçler vermiştir. Daha sonra Şubat ortasından itibaren Başbakan Özal, soruna görüşmeler yoluyla barışçı bir çözüm önermiştir. Yine aynı kapsamda; Milli Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu Sofya'da yapılan bir Birleşmiş Milletler toplantısında Bulgarların tutumunu dile getirmiş, Başbakan Özal, Birleşmiş Milletlerin 40. Kuruluş Yıldönümü münasebeti ile genel kurulda yaptığı konuşmada Bulgarları kınamıştır. Ayrıca San Fransisco'da yapılan NATO Genel Kurul toplantısında da bu asimilasyon politikalarını kınamıştır (Eroğlu, 1987: 16-23).

22 Şubat'ta Bulgaristan'a bir nota veren Türkiye, "geniş kapsamlı bir göç anlaşması da dâhil olmak üzere sorunların görüşmeler yoluyla çözülmesini" önermiştir (Şimşir, 1987: 65). Bu notaya 28 Şubat'ta karşılık veren Bulgaristan, Türk teklifini reddetmiştir. Müteakip günlerde iki ülke arasında karşılıklı bir nota düellosu başlamış ve 24 Ağustos'a gelindiğinde Türkiye 4. notasını vermiştir.

1989 yılında dünya hafif siklet halter şampiyonu Naim Süleymanoğlu, isminin Bulgarcaya çevrilmesi üzerine Türkiye'ye iltica etmiştir. Aynı yıllarda Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçen parçalanmış aile dramları Türk televizyon programlarına da konu olmuştu. Bulgaristan Türklerinin çile ve ıstırapları, aynı yılın mayıs ayında Türkiye'ye büyük bir göç dalgası yaratmış ve kısa sürede göçmen sayısı 313.000'e ulaşmıştır (Toğrol, 1989: 1-2). Bu insanlık dramı dünya gündeminde sahipsiz kalırken sadece Türk kamuoyu ve basını konuya özel bir önemle eğilmiştir. (Şimşir, 1986:1-750)

Türklerin maruz kaldığı bu insanlık dışı tutum karşısında ünlü Bulgar yazar ve şairi Blaga Dimitrova dahi isyan ederek Bulgar yönetimini kınamıştır (Yenisoy, 1997:1789). Bulgaristan Türklerinin bir kısmı, bir süre sonra yeni bir anlaşma ile hak ve birikimlerini alma ümidi belirince Bulgaristan'a geri dönmüşlerdir. (Toğrol, 1989:67)

Buradan hareketle araştırmanın sorunsalının çerçevesini 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan'ın Türk kökenli vatandaşlarına uygulamış olduğu asimilasyon politikaları ve göç deneyimlerinin aktarımı konusunu oluşturulacaktır.

1.2 Kuramsal Çerçevenin Oluşturulması

i. Kavram ve Terimler

- **Asimilasyon:**

Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına almasıdır (Güvenç, 1999, s. 122). Asimilasyon politikasını uygulayan ülkelere göre kendi ülkelerine gelen yabancılar kesin suretle kendi ülkelerinin kültürel mirasını bir tarafa koymalı ve geldikleri ülkenin baskın kültürel öğelerine kendilerini adapte etmelidir. (Gordon, 1964, s. 104)

Göçmen ve etnik gruplara yönelik çalışmalara temel teşkil eden bir yaklaşım olarak Şikago Okulu, “asimilasyon” teorisini ortaya atar. Bu bağlamda Şikago Okulu, göçmenlerin gittikleri bölgenin kültürü içerisinde asimile olmaları noktasına vurgu yapar.

Park ve Burges’in (1969) yaptıkları çalışmaların da ırk ilişkileri döngüsü, asimilasyon teorilerine rekabet ve çatışma gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşır. Park ve Burges’in (1969) ortaya koydukları ırk ilişkileri döngüsü beş aşamalıdır.

Park (1914), asimilasyonun benzer kültürlere sahip gruplar için geçerli olmadığını; asimilasyonun iki farklı kültür arasında gerçekleşeceğini belirtir.

Şikago Okulu’nun temsilcilerinden olan Park ve Burgess (1921) asimilasyonu; “Şahısların ve grupların, diğerlerinin hatıralarını, duygu ve düşüncelerini, tutumlarını edindiklerini, onlarla yaygın bir kültürel hayatta birleşerek tecrübelerini ve tarihlerini paylaştıkları bir nüfus etme, yayılma ve nihayet benzeşme sürecidir” (1921:735) diye tanımlamaktadır. Bu bağlamda asimilasyon en yalın haliyle etnik farklılıkların ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

Milton M, Gordon (1964) ise eşitsizlik ve tamamlanmamış asimilasyon temelinden hareket ederek kendi çoklu çizgisel modelini oluşturmuştur. Bu noktada Garden’a göre asimilasyon çok boyutlu bir süreçtir. Bu boyutlar ise yapısal asimilasyon ve kültürel (davranışçı) asimilasyon olmak üzere birbirinden ayrılır. İlk boyutta kültürel asimilasyon meydana gelir ve bir kültürün diğer bir kültürden etkilenmesi süreciyle başlar. Bu süreç boyunca din, dil ve diğer kültürel öğeler adaptasyon sürecine girer. Daha sonra aşama ise yapısal bütünleşmedir. Bu süreçte ise temel ilişkiler noktasında birbirinden etkilenme, ayrımcılık ve ön yargının yok olması gibi süreçler yaşanarak “asimilasyon” gerçekleşir.

Bu bağlamda Garden'a göre asimilasyon süreci tüm göçmen ya da ev sahibi toplum etkileşimlerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak karşımıza çıkmaz. Bu etkileşim süreci toplumdan topluma farklı derecelerde hızlı ya da yavaş şekilde gerçekleşebilir.

- **Göç:**

“Göç” sosyal boyutun temellinde yer alan bir hareketliliktir. Nilgün Çelebi'ye göre de göç olgusuna sosyal bir perspektiften bakarak, göçü sosyal bir hareketlilik olarak ele alıp incelemek gerekir. Göç olgusunu sosyolojik bir zemine oturma eğiliminin çıkış noktası, fizik biliminin bir dalı olarak mekaniğe gönderme yapan ilk çağ filozoflarıdır. Bu noktada mekanik hareketi ele alarak, sosyal hareketlilik kavramına bir geçiş yapmaya çalışırlar. Bu bağlamda Aristoteles ve Galileo Galilei'nin mekanik hareketi anlama ve açıklamaya yönelik çabaları bu çalışmalara zemin teşkil etmektedir (Çelebi,1997,s.292).

Dinamik bir süreç olarak “göç” olgusu ele alındığında, belli bir yerleşmede yaşayan nüfusun belli bir kesiminin çeşitli ve farklı nedenlerle, bulunduğu yerden kalkıp başka bir yere yerleşmek üzere ya da nispeten sürekli olarak gitmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda göç beraberinde bir nüfus hareketliliğini de getirmektedir (Akgür,1997,s.41).

Sosyal olgu olarak göç, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal sonuçları bakımından iktisattan sosyolojiye, coğrafyadan psikolojiye, hukuk biliminden siyaset bilimine kadar birçok bilimsel disiplinin ilgi alanına girmektedir (Oğrak,1998,s.25).

Göç süreci ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşebildiği gibi, ulusal sınırlar dışında da gerçekleşebilir. Bu bağlamda yalın bir ifadeyle ulusal sınırlar içinde gerçekleşen göç hareketlerine iç göçler, ulusal sınırlar ötesinde gerçekleşen göç hareketlerine ise dış göçler diyebiliriz. İç göçler diye nitelendirdiğimiz göç hareketliliği kırsal alanın iticiliği temelinden,

kentsel alanın çekiciliği yönünde ÷lke içi kırsal alandan kentsel alana doğru gerçekleştirilen göç devinimlerini içine almaktadır. Bu göç devinimlerine örnek olarak ise bölgeler arası gerçekleşen mevsimlik, dönemlik iş gücü göçlerini gösterebiliriz.

Dış göçleri ise bir ÷lkenden bir başka ÷lkeye veya ÷lkelere yönelik gerçekleştirilen göçler olarak ifade edebiliriz. Bu bağlamda kıtalar veya deniz aşırı göçler, uluslararası ikili anlaşmaya dayalı ve sözleşmelere dayalı iş gücü, beyin göçü gibi göç hareketlilikleri dış göçlere örnek teşkil etmektedir.

- **Zorunlu ve Zorlayıcı Göç:**

Zorunlu göç olgusu siyasi koşullara ve doğal felaketler gibi unsurlara işaret etmektedir. Zorunlu göçün ortaya çıkışına zemin hazırlayan unsurların başında ÷lkelerarası çıkar çatışmaları, iç savaşlar, doğal afetler, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar ve özellikle yaygın şekilde gözlemlenen insan hakları ihlalleri vardır. Bu bağlamda milyonlarca insan yaşadığı toprakları, yasal ve yasal olmayan yollardan terk etmeye mecbur bırakılmıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü,2000,s.7).

Gönülsüz göç diye de adlandırılan zorunlu göçte göç etme kararı, göç edenlerin istek ve iradelerinin dışında baskı ve zorlamalar sonucunda verilir. Bu bağlamda zorunlu göç; bir başka irade tarafından uygulanmış ya da yerleşim alanında ortaya çıkan doğal, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik koşullar yaşamayı çok zor hale getirerek, göç kararının temel belirleyenleri olmuşsa gerçekleşen göç türünü ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle zorunlu göç, bireylerin kendi istek ve arzuları dışında devlet ya da devlete bağlı bulunan kurum ve

kuruluşlar veya muhalif gruplar tarafından uygulanan, baskı, şiddet ve zorlama sonucu yaşadıkları yerleşim biriminden göçe zorlanarak göç ettirilmeleri sürecini kapsamaktadır (Bozkurt, 2000,s.320).

Göktürk'e (1998) göre göçe neden olan birçok olgu söz konusudur. Bu olgular güç ya da uygulanan baskı, doğrudan açık ve odaklanmış ya da dolaylı örtülü ve dağınık türden olabilir. Bu olgulardan birinin ya da birkaçının bulunması, göçün zorunlu bir türde olması için yeterlidir. Zorunlu türden bir göç genellikle toplumsal, siyasal veya kurumsal bir etki ile ortaya çıkarak, bireylerin ya da grupların kendi istek ve arzuları dışında bir yer değiştirmesi ile gerçekleşmektedir.

Petersen,W (1958) ise zorunlu ve gönüllü göç ayrımını yaparken, orta bir kategori tanımlar. Bu orta kategoride yer alan göç türünü ise zorlayıcı göç türü olarak ifade eder. Zorlayıcı göç diye nitelendirilen bu göç türünde göçmenlerin yerleşim yerlerini terk edip, terk etmeme kararını verebilmeleri için hâlâ biraz güçlerinin bulunduğu koşullar vardır. Bu güce sahip olmadıkları zorunlu göç ise bu bağlamda zorlayıcı göç türünden ayrılır.

Peter'e göre zorlayıcı göçte az da olsa bireyin kararının söz konusuysen, zorunlu göçte ise hiçbir şekilde bireyin iradesinin etkisi söz konusu değildir (Aktaran Faist,2003, s.49).

- **Milliyetçilik:**

Milliyetçilik kavramı ilk kez 1774 yılında Johan Gattfried Herder tarafından kullanılmıştır. Milliyetçilik, 17.yüzyılda İngiltere'de, 18.yüzyılda ABD ve Fransa'da 19.yüzyılda ise Almanya'da halkın siyasal katılımının giderek artmasıyla birlikte artarak yaygınlaşmıştır (Şen,2004, s.71).

Batı literatüründe, milliyetçilik tanımları Avrupa tecrübesinden de hareketle aynı dili konuşan, bu dil ile getirilmiş çeşitli kültürel karakteristikleri kapsayan bütün insanları tek bir bağımsız devlette toplayan ve bu dilde yöneten bir hükümete sadakati gerektiren bir ideolojidir. (Şen, 2004, s.71-72)

Milliyetçiliğin ilk çıkış noktası olarak görülen Batı, milliyetçiliği yeni düzeni pekiştirmekle yetinen bir akım olarak nitelendirilirken; diğer coğrafi bölgelerin milliyetçiliğini, ne eksikse onu yaratmaya yönelik bir süreç olarak tanımladı. Bunun başlıca nedeni ise ulusal devlet, bağımsızlık, kalkınma vb. farklı siyasal işlevlerin ve kavramların 19.yüzyılda “milliyetçilik” adı konan bir sözcükte toplanması, bu kavramın dünyanın değişik coğrafyalarında farklı yorum ve anlayışlara yol açmasına neden olmasıdır (Oran, 1997, s.20-22).

Tanım konusunu oldukça önemseyen ve özümseyen biri olan Walker Connor, kendi deyimi ile terminolojik kaos çözülmedikçe milliyetçilik kavramını anlamamızın mümkün olmadığını ileri sürer. Bu sorunun nedeni ise milliyetçilik kavramının başka kavramlarla karıştırılmasıdır. Walker Connor’ın bu bağlamda dikkat çektiği bir nokta ise “devlet” ve “millet” kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığıdır (Özkırımlı,1999, s.66-68).

Aybars, milliyetçiliğin tanımı konusundaki çeşitliliği ise olağan karşılar. Aybars’a göre milliyetçiliğin tanımı ve uygulaması her ulusun, kendi kültürel, etnik, sosyal ve tarihsel birikimlerin sonucuna göre değişecektir (Aybars, 2000, s.143).

Milliyetçiliğin ulus merkezli tanımları ise literatürde oldukça fazla yer kaplamaktadır. Örneğin Kohn’a göre milliyetçilik ulus olmanın veya oluşturmanın bilincidir. Mithat Baydur ise milliyetçiliği, dünya toplumlarının ulus öncesi oluşumlarından ulus olma aşamasına varma çabasının hem bir ürünü hem de ideolojisi olarak görmektedir (Baydur, 1994, s.33).

Gellner ise milliyetçiliği tanımlarken modernleşme ile olan ilişkisine dikkat çeker. Gellner'a göre milliyetçiliğin temelleri feodal toplumdan daha sonra ortaya çıkan ve bürokrasinin hali hazırda ön planda olduğu mutlakî devlete geçiş ile atılır (Gellner, 1998, s.234).

Milliyetçilik kavramının tanımlarında yer alan bir diğer kavram ise etniklik ögesidir. Bu bağlamda Bostancı, milliyetçiliğin iki kategori etrafında toplanabileceğini üzerinde durur. Birincisi milliyetçilik olgusu alanında "etnik ve kültürel benzerlik", ikincisi ise mevcut siyasi ve toplumsal hali bir veri olarak kabul edilen ve kendini tüm vatandaşlarını kapsayacak şekilde olan milliyetçiliktir (Yıldız, 2001, s.32-34). Görüldüğü gibi "milliyetçilik" bazı tanımlarla çeşitli kavramlar ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin Tagore'ya göre milliyetçilik insanın manevi hayatini çürüten korkunç bir günah salgınıdır, nefisperestliktir (Tagore, 1999, s.44-50).

Balibar ise milliyetçiliğin ırkçılıkla olan ilişkisini vurgulayarak, milliyetçiliğin ırkçılığın tek nedeni değilse de ortaya çıkışının belirleyici koşulu olduğunu ifade etmektedir (Balibar, 2000, s.50). Miles milliyetçiliğin, ulus-devletin kriz ve çatışma dönemlerinde toplum oluşturma duygusunu devam ettirmesinin bir aracı olduğunu belirtmektedir (Miles, 2000, s.168).

- **Kültürel Kimlik:**

Kimlik denilen olgu hem bireyin kendisini tanımlamasını, hem de bireyin dışarıdan tanımlanması şekilleriyle ortaya konmaktadır. Toplumsal alanda var olan her bir insanın niteliklerini tanımlayan ve bu tanımlamalar üzerinden her bir insanın toplum içindeki yerini belirlemeyi sağlayan "*kimlik*" etiketidir.

Kişinin biyolojik, sosyal, siyasal, kültürel ve dini varlığını tanımladığı kişiye farklılık, benzerlik veya belirlilik kazandıran nitelik olan kimlik, insana özgü bir kavramdır (Demir, Acar 2002, s.244).

Kimliğin iki temel bileşeni vardır. Bunlardan ilki tanımlama ve tanıma, ikincisi ise aidiyettir. Kendini tanımlama ve toplum içinde belli bir sıfatla, toplumsal olarak tanınma, hem insana özgüdür, hem de insani ihtiyaçtır”(Aydın, 2003, s.469).

“En büyük özgürlük, kimliğinden utanmamak durumu değil midir? Eğer insan kendisini belirli bir grupta, ulusla, cinsel tercihle ya da cinsiyetle tanımlayabiliyorsa ne mutlu ona!” (Alatl, 2004, s.54).

En yalın tanımıyla kimlik, kişilerin grupların, toplum veya toplulukların, “Kimsiniz, kimlersiniz?” soruna verdikleri yanıt ya da yanıtlarıdır (Güvenç, 1993, s.3).

Kimlik hem tümüyle toplumsal, hem de benzersiz biçimde kişiseldir. Kimliğin toplumsal yönü, onun olmazsa olmaz boyutudur. Bu nedenle kimliği, bireyin toplumsal olarak inşa edilmiş tanımlanışı olarak anlayabiliriz (Aydın, 2003, s. 470).

Kimlik duygusu, bir benzetmeyle söylemek gerekirse, açık denizde yol olan geriye yön gösteren pusula gibidir (Güleç, 1992, s.15).

İnsan doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkisini kültür yoluyla kurar ve içinde biçimlendiği kültüre bitişik bir kimlik taşır. Kimlik, bu bakımdan kültürden ayrı bir şey değildir (Aydın, 2003, s.471). İnsan topluluklarının temel davranışlarında, o toplumun kültürünün şartladığı davranışlar vardır (İlbars, 1987, s.2011).

Kimlik kavramının referansı 19.yüzyılın siyasal süreçlerinde belirlenmiş olan ulusal sınırlardan çıkmakta; cemaatlere, halklara, dil gruplarına ya da tarihi hatıra ortaklıklarına hatta cinsel gruplaşmalara, kurgusal ya da somut küçük gruplara doğru boyutunu küçültmekte, dolayısıyla çoğullaşmaktadır (Aydın 2003, s.476).

Bir adamın kim olduğu, Alman atasözündeki gibi; yalnızca yediği şeyden değil, aynı zamanda giydiği konuştuğu şeyden, ettiği danstan beraber yemek yediği ya da evlendiği kimseden vs. anlaşılır. Aslında çoğunlukla, yiyemediği şeylerle tanırız onu (Gellner, 1998, s.59).

Köklere inme, kim ve ne olduğunu sorma, ferdi düzeyde bir kimlik arama sürecidir. Ancak azınlık veya etnik yapılaşmaların yoğunlaştığı bir toplumsal ortamda ferdin özdeşleştiği gruplara bağlılık duygusu etnik kültürü veya etnikliği gündeme getirecektir. Bu nedenle, kimlik arama süreci bu azınlık veya etnik gruplar arasında yükseleceğinden, azınlık olgusu ile etnik kültür fonksiyonel ilişki içinde bulunmaktadır. Azınlık statüsü, etniklik bilincini bir kimlik arama süreci olarak uyarılmaktadır (Türkdoğan, 1997, s.8).

Aşağıda çalışma yapılan yerlerin genel özellikleri hakkında kısa bilgiler verilmektedir.

➤ **Göçmen Konutları:**

Bulgaristan Hükümetinin uyguladığı asimilasyon politikası nedeniyle ülkemize sığınmak üzere 1989 yılında gelen 300.000'i aşkın Türk soylu ailelerin barınmaları ve iskânı amacıyla, Yüksek Planlama Kurulu'nun 27.11.1990 tarih ve 90/T-103 sayılı kararı ile Devlet Bakanlığı emrinde kurulan Göçmen Konutları Koordinatörlüğü görevini yürütmek üzere Başbakanlık Makamınının 13 Ağustos 2004 tarih ve 1594 sayılı Onay'ı ile Toplu Konut İdaresi Başkanı görevlendirilmiştir.

1989 yılında Bulgaristan'dan gelen serbest göçmenlerin büyük bir bölümü daha önce Türkiye'ye göç eden akraba veya komşularının yoğun olduğu bölgelere kendi imkânları ile yerleşirken bir bölümü de devlet tarafından 14 il merkezi ile 23 ilçe ve beldede göçmen ailelerin parasal katkısı ve borçlandırılması esasına dayalı bir yöntemle yapılan toplam 21.438 konuta 5 yıllık süreç içinde yerleşmişlerdir. Söz konusu konutlar kentlerin dışında siteler olarak planlanmıştır (Köy Hizm.).

Göçmenlerin yerleşim programları çerçevesinde tip projeler esas alınarak planlanan konutlar, ya bu yerleşim için kurulan köylerde ya kentlere veya yerli köylere eklenen mahallelerde yapılmıştır. Ancak özellikle kırsal kesimlerde yapılan yerleşmelerin başarılı oldukları söylenemez, yerleştirilenlerin büyük bölümü iklimsel koşullara uyamamak ya da yerli halkın gösterdiği tepkiye dayanamayarak büyük kentlere göç etmek zorunda kalmışlar ve kentlerin dış mahallelerinde yoğunlaşmışlardır. İstanbul'un Zeytinburnu, Ümraniye, Pendik, Ankara'nın Telsizler, Altındağ, Ayaş ve Kayaş ilçeleri ile Bursa, Eskişehir, İzmir illeri bu yoğunlaşmanın tipik merkezleri olmuşlardır (Özbay - Balpınarı).

Kentlerde yerleştirilen göçmenler için yapılan konutlar, genelde kentlerin dış semtlerinde ve 300 - 400 m²'lik parsellerin içinde tek katlı yaklaşık 65-90 m² 'lik tip planlara göre yapılmıştır. Günümüzde büyük kentlerin önemli yerleşim merkezleri konumuna gelmiş olan İstanbul'un Taşlı tarla semti ile Ankara Varlık Mahallesi, bu uygulamaların ilginç örnekleridir. Bu mahallelere yerleştirilenlerin çoğu konutlarını terk etmiştir.

Kırsal alanlarda kurulan köylerde bir avlu içine konut ve işletme binaları yapılmış ve imar planı doğrultusunda ortak kullanım alanları belirlenmiş okul, cami, köy konağı gibi bazı sosyal tesislerde kurulmuştur. Tüm bu olanaklara rağmen özellikle Güneydoğu, Doğu ve İç Anadolu Bölgelerindeki kırsal yerleşmelerde göçmenlerin büyük bir bölümü köylerini terk ederek ya da yerli halka satarak, batı bölgelerine yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

Ege ve Akdeniz bölgesindeki kırsal yerleşmelerden göç çok düşük oranda olmuştur. Yerli halkla olan uyumsuzluk dışında, eğitim ve istihdam sorunlarının çözülemeyişi de göçmenleri ülke içinde yeniden göçe zorlamıştır.

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar içinde Bulgaristan'dan 1989 yılında gelen göçmenler için yapılan uygulamalar farklılık göstermektedir. Göçmenlerin yerleşim projelerine başlangıçtan itibaren katılımları sağlanmış ve göçmenler istedikleri yerlerde parasal katılımları ölçüsünde konut tiplerine sahip olma hakkını kazanmışlardır.

Bu dönemde göçmenlerin konut sorununu toplu konut yaklaşımı ile çözmeyi amaçlayan projeler üretilmiş ve Anadolu'nun küçük ilçelerinde bile yapılan uygulamalarda yerleşmeler ya toplu konut alanlarında olmuş ya da bu yerleşmeler için belirlenen alanlar daha sonra toplu konut alanlarına dönüştürülmüştür.

GÖÇMENLERİN YERLEŞTİRİMESİ İLE İLGİLİ KURUMLAR

İskân hizmetlerinin ilk organizasyonu, 1872 yılında "Muhacirin Komisyon Alisi" adıyla kurulan bir kuruluş marifetiyle başlatılmıştır. Zamanla ortaya çıkan ihtiyaç ve talepler doğrultusunda çıkarılan çeşitli kanunlarla bu kuruluş sırasıyla; "Muhacirin ve Aşair Müdüriyeti", "İskân Umum Müdürlüğü", "Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü" olarak isim değiştirmiştir. Son olarak 22.05.1985 gün ve 18761 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3202 Sayılı Kanun'la da Toprak İskân İşleri Genel Müdürlüğü kaldırılmış, İskân hizmetlerini yürütme görevi, aynı kanunla kurulan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Cumhuriyet döneminden önce iskân ve göç hareketleriyle ilgili olarak, ortaya çıkan taleplerin karşılanabilmesi bakımından birçok mevzuat yürürlüğe sokulmuş ise de ihtiyacı karşılamaktan uzak kalmıştır.

Cumhuriyet döneminde iskân hizmetlerinin daha iyi bir şekilde yapılabilmesi bakımından 21.06.1934 tarihinde 2510 Sayılı İskân Kanunu çıkarılmış, dağınık olan iskân mevzuatı o zamanki şartlara göre daha iyi bir hale getirilmiştir. Bu kanunla uzun yıllar değişik ülkelerden yurdumuza göçmen olarak gelen ailelerin iskânı sağlanmıştır.

Ayrıca, iskân edilen insanların istek ve ihtiyaçları zaman içinde sık sık değiştiğinden, değişen bu ihtiyaçların karşılanması için 2510 Sayılı Kanun'a ek olarak birçok kanun (15 Adet), Nizamname, Bakanlar Kurulu ve Genelgeler çıkarılmıştır.

İSKÂN UYGULAMALARI:

İsteğe bağlı olarak yapılmakta olan iskân karşılıksız olmayıp, borçlanmaya tabidir. Şehirselle ve tarımsal olmak üzere iki şekilde uygulama yapılmaktadır. Gerek tarımsal ve gerekse şehirselle iskân projeye dayalı olarak toplu halde gerçekleştirilmektedir. Projersiz ve münferit iskân uygulaması, mevcut yasaya göre mümkün görülmemektedir.

TARIMSAL İSKÂN:

Çiftçilikle uğraşan ve çiftçilikten anlayan aileler tarımsal iskâna tabi tutulmaktadır. Hazırlanmakta olan tarımsal iskân projesine göre, iskânı öngörülen her aileyi geçindirebilecek ve borçlandırmadan dolayı geri ödemelerini yapabilecek kadar gelir sağlamak üzere; konut, işletme binası, tarım arazisi verilerek işletme için ihtiyaç duyulan canlı, cansız donatım ve yıllık işletme kredisi ile desteklenmektedir.

ŞEHİRSEL İSKÂN (SANAYİ VEYA SANATKÂR İSKÂNİ) :

Şehirselle iskân talep eden ailelere ise planlanan kentte konut verilerek meslek ve sanatlarını icra edebilecekleri donatım ve işletme kredisi açılmaktadır.

İskân edilen aileler, kendilerine verilen taşınmaz mallardan (konut, işletme binası, arsa ve arazi, iş yeri vb.) dolayı, kamulaştırılan veya satın alınan taşınmaz mallar için kamulaştırma veya satın alma bedelleri, yapı ve tesisler için maliyet bedelleri, hazine arazisi için rayiç bedelleri üzerinden borçlandırılırlar.

Son iki yüz yıl içerisinde yaklaşık 3,5 milyon civarında göçmen, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içine yerleşmiştir. Göçmenlerin yaklaşık yarısı devlet imkânları ile yerleştirilmişler ve istihdam sağlanmıştır. Diğer yarısı genelde daha önce gelen eş-dost ve akrabaların yakınında yerleşmişlerdir. Göçmenler ve yerli halk arasında etkileşim ve göçmenlerin uyumu konularında ve hatta yerleşim yerleri ve şekilleri konularında da sınırlı araştırmalar dışında bilgi olmayışı uluslaşma sürecinin yaşanmakta olduğu toplumda, bu sürece göçmenlerin katkılarına ilişkin yorumları yetersiz bırakmaktadır.

Göçmenlerin yerleşim yerlerine uyum ve uyumsuzlukları yönünde yerli halkla olan etkileşimleri de önemli bir olgu olarak görülmektedir. Bu konuda da yeterli bilgi bulunamamaktadır. Gözlemlere dayanan bazı bilgilere göre yerli halkın üretim biçimi, üretim araçlarının kullanımı, el sanatları, zanaatkârlık, ev döşeme, ev yapım ve ev araçlarının kullanımı gibi konularda göçmenlerin yaşamlarından büyük ölçüde etkilendikleri anlaşılmaktadır.

➤ **Varna:**

Varna Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda yer alan, Karadeniz'e sahili olan bir ildir. 3.818 km² yüzölçümüne sahip ilin nüfusu, 462.013 kişidir. Varna ilinin 12 belediyesi vardır. Bulgaristan'ın en gözde turizm şehri olan Varna'nın nüfusu, her yaz konuk ettiği yurt dışından ve yurt içinden turistler sayesinde yaz dışındaki nüfusun 4 katını geçmektedir. Bu sayede turizmin gözdesi olan Varna aynı zamanda Bulgaristan'ın en pahalı ve Sofya'dan sonra en büyük şehridir.

Varna'da toplam 6 adet üniversite bulunmakta ve bu üniversiteler birçok yabancı öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda Bulgaristan Askeri Denizcilik Akademisi, Bulgaristan Bilim Merkezi'ne bağlı olan Gemi Hidrodinamik Enstitüsü, Okoloji Enstitüsü de Varna'da bulunmaktadır. Bu sayede şehrin gelir kaynağı turizm sektörü, üniversiteler ve gemi inşa sanayidir.

Çok eski bir yerleşim yeri olan Varna, Antikçağ 'da "Odessos" ya da "Odyssos" adıyla Milletliler tarafından kurulmuştur (İ.Ö. 585). Daha sonra Traklar ve Makendonyalılar'ın (İ.Ö. III. yy.), Romalıların, imparatorluğunun ikiye bölünmesi üzerine (İ.S. 395) payına düştüğü Bizanslıların (Doğu Roma İmparatorluğu) yönetimine girdi ve XIII. yy'den başlayarak bir Bulgar kenti oldu (1201). I Murat döneminin sonlarında tüm Bulgaristan'la birlikte sadrazam Çandarlı Ali Paşa komutasındaki Türk ordusunca işgal edildi (1388). Yıldırım Beyazıt döneminde Bulgar krallığı ortadan kaldırılırken büyük şehzade Süleyman Çelebi tarafından ikinci kez fethedilen kent, (1393) Rumeli eyaletinin Silistre sancağına bağlı bir kaza merkezi olmuştur. Fetret Devri'nde (1420 -1413) kardeşi Çelebi Mehmet'e karşı imparator Manuel Palaiologos II'nin desteğini kazanmak isteyen şehzade Süleyman Çelebi tarafından Bizanslılara bırakıldı (1406). Osmanlı ülkesini kendi yönetimi altında birleştiren Çelebi Mehmet I tarafından yeniden Türk egemenliğinin egemenliği altına alınmıştır (1415). Kent Varna Savaşı'ndan(1444) sonra Silistre sancağının Karadeniz'de en önemli liman kenti ve ticaret merkezi olarak gelişmiştir.

Araştırma alanının Varna kenti olmasına karşılık, Varna'da yaşamış ve yaşamakta olan Türk nüfusuna yönelik herhangi bir bilgiye birçok farklı kaynaklar taranmasına rağmen ulaşılamamıştır.

ii. Kısa Literatür Bilgisi

Bulgaristan Türklerine yönelik yapılan çalışmaların çoğu tarihsel perspektif çerçevesinde ele alınmıştır. Konuya ilişkin olarak yapılan çalışmalarda, Bulgaristan'daki Türk azınlığının konumunun çeşitli olgular bağlamında ele alınsa da, çalışmalar "zorlayıcı göç" olgusu bağlamında ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmalarda gereğince göç olgusuna genel bir giriş yapılsa da, ağırlıklı olarak "zorlayıcı göç" kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bulgaristan'da yaşayan Bulgaristan Türklerinin yaşadığı zorluklar tarihsel süreçler bağlamında incelendiğinde Bulgaristan Devleti'nin uluslararası hukuk ihlali, özellikle Bulgaristan Prensiğinin kurulması ve demografik dengelerin Bulgarların lehine değiştirilmesi amacı ile uygulanmaya başlanan baskı, zulüm ve asimilasyon politikaları sonucunda dünya siyasi literatürüne "Bulgaristan Türk Azınlığı" diye yeni bir kavram girmiştir. Bu kavram bu tarihten günümüze kadar Bulgaristan-Türkiye ilişkilerinde belirleyici bir faktör olmuştur (Halaçoğlu, 2002).

Gerçekleştirilmek istenen asimilasyon girişimleri, Bulgaristan'da yaşamak zorunda kalan Türk-Müslüman toplumunun, kendi vatanından geri çekilmesine neden oldu (Acaroğlu, M.Türker, 2005).

Türk sosyal hayatında "göç" olgusunun önemi oldukça derindir. Kimi zaman göç bir yurt edinmek amacıyla çıkılan bir yol iken kimi zaman düşman istilasından kaçmak, doğal afetlerden korunmak, kimi zaman da eski yurtları anavatana kavuşmak için yapılan bir serüven olmuştur. Bu bağlamda Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göç eski yurtlarını bırakmak zorunda kalan Bulgaristan Türklerinin anayurtlarına dönüş hikâyelerini konu almaktadır (Halaçoğlu, 2002).

Bulgaristan'da zorunlu göçe tabi tutulan Bulgaristan Türklerinin eğitim yaşamları incelendiğinde orta öğretim ve meslek okullarını aşamadıkları görülür. Bu kapsamda yapılan araştırmalar sonucunda ise Bulgaristan Türklerinin eğitimi öncelikle, Türk toplumunun birlik ve beraberlik anlayışını yok edebilmek için engellenmiştir. Bunun başlıca nedeni ise dini ve kültürel değerlerinden onları uzaklaştırarak asimile etmektir. Bu bağlamda kültürel ve manevi değerleri öğrenmelerini engelleyici bütün tedbirler uygulanmıştır (Özbir, 1986).

1984'ten sonra insan haklarını hiçe sayan Bulgar yönetimi dünya kamuoyunun gözü önünde devlet terörü uygulanmaya başlanmış, Güney Bulgaristan'da askeri işkencelerle isim değiştirme işlemleri zorla uygulanmaya başlanmıştır. Müslüman mezarlıklar tahrip edilmiş, Türk kıyafetlerinin giyilmesi yasaklanmıştır, Türkçe konuşanlar işkence görmüş ve Türk gençleri Bulgarlar ile evlenmeye zorlanmış, karşı koyanlar ya öldürülmüş ya da Belene kampına sürülmüştür (Balkanlar Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği-Ankara 1988).

1984 sonrası kapsamlı olarak Bulgaristan'daki etnik gruplar üzerinde tarihsel bağlar ve resmi tarih zemininde bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmanın amacı Bulgaristan'da birçok etnik grup olmadığını aksine tek bir Bulgar ulusu olduğunu göstermektir. Bu dönemde, Bulgaristan'da yaşayan Türklerin aslında Osmanlı zamanında Müslümanlaştırılmış Bulgarlar oldukları, Türklerin ise Balkanlar'ın her yerinde yaşayan Slav kökenli bir ırk olduğu gibi iddialar ortaya atılmıştır. Pomaklar için de sıklıkla bu ve benzeri iddialarda bulunulmakta ve Pomakların da Müslümanlaşmış Bulgarlar olduğu iddia edilmektedir.

Genel olarak bu politik ve ideolojik duruş, Piskles, B.K.P.nin de kullandığı bir slogan olarak "Bulgaristan'da Türk yok" diye ifade edilmektedir (Pickles,2001, 3).

Dayioğlu, Pomaklara uygulanan asimilasyon politikalarının, Çingenler ve Tatarlar gibi Pomakları da Türklere yanaştırdığını ve Pomakların kendilerini Türk olarak ifade etmeye başladıklarını belirtmektedir (Dayioğlu, 2005, 282).

Poulton ise Pomakları “Bulgar Muhammetçileri” olarak tanımlayıp Slav kökenli dinsel bir azınlık olarak tarif eder (Poulton, 1993, 135). Görüldüğü gibi Pomakların etnik kökenleri konusunda net bir fikir birliği yoktur. Burada dikkat çekici olan nokta ve gözlemlenen gerçek, Bulgaristan’da yaşayan etnik kökenleri farklı olarak gruplara ya da azınlıklara uygulanan baskılar ve asimilasyon çalışmalarının varlığıdır.

1984 -1989 dönemi Bulgaristan hükümetinin uyguladığı politikalarla asimilasyon çalışmalarının başlatmasıyla beraber Türk azınlığın artan rahatsızlığı zaman içerisinde, gösterilere ve çeşitli tepkilere dönüşmüştür. İsim değiştirmelere yönelik yapılan bu direniş eylemleri, Aralık 1984’ten Mart 1985’e kadar bir diğer isim değiştirme sürecine kadar devam etmiştir. Genelde bölgesel, hatta köy bazında kalan bu eylemler örgütlü bir faaliyete veya ülke genelinde yapılacak genel bir eylem niteliğine dönüşmemiştir (Dayıoğlu, 2005, 300). Uygulanan asimilasyon çalışmalarına karşı gerçekleştirilen protesto eylemleri uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeyi de başaramamıştır. Fakat sürekli olarak, isim değiştirme kampanyasına direniş eylemleri sürmüştür. Bu gösterilerde yaşanan şiddet ve ölüm olaylarıyla ilgili resmi bir bilgi bulunmamaktadır. Resmi bir bilgi bulunmamasına karşılık, bu gösteriler sırasında ölümlerle sonlanan olayların, tutuklamaların, işkencelerin ve sürgünlerin yaşandığı belirtilmektedir (Alp, 1990, 226).

1.3 Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı

Bağımsızlığını kazanan Bulgaristan’a 1944 yılından sonra egemen olan komünist rejim beraberinde günümüze kadar deri değiştiren bir asimilasyon politikasını da getirmiştir. Nitekim 1962- 1989 yılları arasından Jivkov döneminde bu politika bir ideolojiye dönüşerek, özellikle Türk kökenli vatandaşlar tek milletli bir yapı içinde kültürleri yok edilmek istenmiştir. Bu yönlü bir ırkçı tutum ise beraberinde Bulgaristan Türklerine uygulanan şiddetli ve bir o kadar da geniş çaplı bir asimilasyon politikasını getirmiştir.

Süreç başlangıcını 1984 yıllarından alır ve Jivkov'un iktidardan indirilişine kadar devam ettirir. Bu süreçte Bulgaristan Türkleri zorunlu isim değiştirmelere maruz bırakılmış, Türkçe yasağı getirilmiş, dinlerini hür iradeleri ile yaşamaları engellenerek, dini yaşamları kısıtlanmıştır.

Kültürleri yok sayılan Bulgaristan Türkleri, Bulgar Hükümeti tarafından zorunlu olarak başka bir kültürün boyunduruğu altına girmeye zorlanarak kendi kültürlerinden her alanda soyutlanmışlardır. Baskılara karşı çıkan Türk kökenli vatandaşlar ise bütün haklarından mahrum bırakılarak, zorunlu göçe mahkûm edilmişler ve yaşam alanlarından kendi rızaları olmaksızın sınır dışı edilmişlerdir.

Buradan hareketle araştırmanın sorunsal çerçevesini 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan'ın Türk kökenli vatandaşlarına uygulamış olduğu asimilasyon politikaları ve bu asimilasyonlar sonucu yaşanan göç deneyimlerinin aktarımı oluşturulacaktır.

1.3.1 Tezin Konusu

Tarihsel süreç boyunca birçok ülkede varlığını gösteren asimilasyon uygulamaları, Türkiye-Bulgaristan ilişkileri hattında da varlığını ortaya koymuştur. Türkiye –Bulgaristan arasındaki ikili ilişkiler incelendiğinde Bulgaristan'daki Türk kökenli vatandaşların belirli dönemlerde Türkiye'ye zorunlu göçe zorlandığı görülmektedir.

Bulgaristan'ın Türk kökenli vatandaşlarına yönelik uygulamış olduğu asimilasyon politikası başta Türkiye olmak üzere uluslararası arenada birçok devletin ve kuruluşun tepkisiyle karşı karşıya kalmış fakat yaptırımlar açısından pek de etkili olamamıştır. Türk kökenli vatandaşlara yönelik, Bulgaristan'ın gerçekleştirmiş olduğu bu asimilasyon politikası, kendisine temel teşkil eden Jivkov yönetiminin de sonunu hazırlamıştır. Bu dönemde demokratikleşme sürecinden yoksun kalan Bulgaristan, Jivkov'un iktidardan indirilmesinden sonra etkin bir demokratikleşme sürecine girmiştir.

Asimilasyon sürecinde Bulgaristan Türkleri çeşitli sosyal, ekonomik ve dini baskılara maruz bırakılmıştır. Bağımsızlığını kazandığı yıldan itibaren Bulgaristan, Türk kökenli vatandaşlarının ülkedeki nüfus oranını azaltmaya yönelik olarak insan haklarıyla hiçbir alanda örtüşmeyen birçok yaptırım uygulamıştır. Bu yaptırımların belki de en acımasızı Türk kökenli vatandaşlarını kültürlerinden ve kimliklerinden uzaklaştırarak onları asimile etmeye çalışmalarıdır. Bu doğrultuda Türk kökenli vatandaşlarının gönüllü olarak asimile edilemeyeceği kanaatine varan Bulgar Hükümeti, 1984 yılı sonlarında zorunlu asimilasyon sürecini uygulamaya koymuştur.

Bu bağlamda çalışmamda Bulgaristan-Türkiye ilişkilerinin yakın tarihine ışık tutarak, 1984 – 1989 yılları arasında Bulgar Hükümetinin Bulgaristan Türklerine karşı takınmış olduğu asimilasyon politikalarını ve bu politikalar sonucu göçe zorlanan Bulgaristan Türklerinin göç deneyimlerinin aktarımını incelemiş bulunmaktayım.

1.4 Araştırmanın Hipotezleri ve Diğer Araştırma Soruları

Araştırmanın Hipotezleri

Bu tezin dayandırılacağı araştırma verileri niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir.(yöntem bölümüne bakınız.) Niteliksel araştırmalarda hipotez kurulması gerekmemele birlikte bu çalışmanın sonucunda aşağıdaki temel ilişkilerin ortaya konulmuştur;

•Bulgaristan'ın Bulgaristan Türklerine yönelik gerçekleştirdiği asimilasyon politikaları “zorunlu ve zorlayıcı göç” ve “kültürel kimlik” sosyal olgularından etkilenir.

•Asimilasyon politikası sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik ortamı yaşanılmaz bir hale getirerek, göç devinimini etkiler.

•“Milliyetçilik” ideolojisi “göçü”, “zorunlu göç” ve “asimilasyon politikalarını” etkiler.

Diğer Araştırma Soruları/Konuları

Bulgaristan’da yaşanan ötekileştirilme sürecinde Bulgaristan’da yaşayan Türklerin, Bulgaristan’ın bağımsızlığını kabul etmesinden bu güne çeşitli dönemlerde ve çeşitli şekillerde bazı haklara sahip olması ve daha sonrasında ise, anayasa ve yasalarda tanımlanmış olan bu hakların “bir sabah uyandıklarında” ellerinden alınmış olması insan hakları açısından tam bir ihlal örneğini olmakla birlikte ötekileştirme sürecini de gözler önüne sermektedir. İç göç zorlamaları (Güney Bulgaristan’da yaşayan Türklerin, Bulgarların daha yoğun bulunduğu Kuzey Bulgaristan’a doğru kaydırılmaları), Türk okullarının kapatılması ve buna bağlı olarak gelişen Türkçe eğitim ve öğretimin daha önceden serbest olmasına karşın yasaklanması, Türkçe yayınlanan gazete, dergi ve kitapların Türkçe olarak yayınlanmasının yasaklanması, ikili konuşmalarda, törenlerde ve düğünlerde Türkçe konuşulmasının, şarkılar söylenilmesinin yasaklanması, Türkçe ibadet edilmesinin yasaklanması, folklorik özellikler taşıyan kılık kıyafetlerin giyilmesinin yasaklanması, sünnet, kurban kesme, mevlit okutmanın yasaklanması, radyo yayınlarının dinlenmesinin yasaklanması (Çağlayangil, 1986, s.47) ve orada yaşayan Türk ve Müslüman azınlığın isimlerinin- dinlerinin değiştirilmesi, yerel düzeyde bazı direnmelere maruz kalsa da aslında çok kısa bir dönemde üstesinden gelinmiş ve bitirilmiş bir asimilasyon kampanyasıdır. Bu kampanya süresince 2000’e yakın Türk- Müslüman, toplama kamplarına, hapisanelere gönderilmiş, bunun yanında onlarca Türk- Müslüman isim ve din değiştirme kampanyasına karşı çıktıkları için öldürülmüştür. Bu noktada çalışmanın problemi 1984 yılında Bulgaristan’da yaşayıp, daha sonra Türkiye’ye 1989 yılında gelen göçmenlerin, bu süreci ötekileştirme olarak görmedeki bilinç/ bilinçsizlikleridir (Çağlayangil, 1986, s.48)

Yukarıda yer alan hipotezler çerçevesinde, Bulgaristan’ın Varna kentinde ve İstanbul’da Göçmen Konutlarında yaşayan kişilerle “asimilasyon”, “göç”, “zorunlu göç”, “milliyetçilik” ve “kültürel kimlik” söylemleri hakkında ne düşündükleri, bunların görüşülen kişilerce ne anlam ifade ettiği ve bu konularda görüşmecilerin görüşlerinin karşılaştırılması ve farklılıklarının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bunlara ek olarak araştırma çerçevesinde aşağıdaki konulara da cevap aranmış ve açıklık getirilmeye çalışılmıştır;

- 1984 -1989 sürecinde Bulgaristan’da yaşayan Türk kökenli vatandaşlar için “kültürel kimlik” ve “milliyetçilik” söylemlerinin oluşum sürecinin zaman içinde nasıl değiştiği/dönüştüğü
- Değişen “kültürel kimlik” ve “milliyetçilik” söylemlerinden, Türk kökenli Bulgar vatandaşların nasıl etkilendiği ve bu etkinliğinin cinsiyete ve yaş grubuna göre nasıl farklılaştığı
- Görüşmecilerin gündelik yaşamlarındaki ilişkilerinde, bu dönemden nasıl etkilendiğidir.

1.5 Araştırmanın Önemi

Politik sistemlerden, düşünce akımlarına kadar dünyada 20.yüzyılının sonlarına doğru hızlı bir devinim yaşandı. Bu devinim ve değişim her alanda kendini gösterdiği gibi kültürel alanda da etkisini hissettirmiştir. 20. yüzyılının ikinci yarısından itibaren yaşanan göçlerin süregeldiği yıllar, tarihsel olarak bu döneme işaret etmektedir. Bu göç hareketlerini mercek altına aldığımızda, en dikkat çekenlerinden biri Halk Cumhuriyeti döneminde 1984 – 1989 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen göçlerdir.

1984-1989 döneminde yaşanan göç devinimi beraberinde zora ve baskıya dayalı uygulamalar getirmiştir. Bu uygulamaların Bulgaristan'da yaşayan her etnik gruba mensup kişilere uygulanmış ancak en büyük etkisini en kalabalık etnik azınlıklardan biri olan Türk nüfusu üzerinde göstermiştir. Yaşanan bu uygulamalarının temelinde ise politik nedenler yer almaktadır. Bu politik uygulamalarla azınlıkların isimlerinin değiştirilmiş, kültürel dinsel faaliyetlerinin yasaklanmış, kendi dillerinin günlük hayatlarında kullanmaları engellemiştir.

Türkiye zorunlu göçün her iki biçimini de farklı tarihsel süreçler içerisinde yaşamış bir ülkedir. Zorunlu göç ekonomik, sosyal, kültürel dengelerin değişmesine neden olurken, asimilasyon sürecini de beraberinde getirmiştir. Yakın tarihte bu asimilasyon politikalarının vuku bulunduğu yer ise Bulgaristan'dır. Bulgaristan'ın Türk ve Müslüman azınlığa karşı gerçekleştirmiş olduğu haksız davranışlar, Dünya kamuoyu önünde cereyan etmiş olsa da, gerçekleştirilen asimilasyon uluslararası arenada çoğu zaman görmezden gelinmiş hatta yok sayılmıştır.

Bulgaristan, kurulduğu ilk yıllardan itibaren soydaşlarımızı, "Türk" kimliklerinden uzaklaştırmış ve ülkedeki nüfus oranını azaltmak için insanlık kurallarıyla örtüşmeyen uygulamalardan kaçınmamıştır. Bulgaristan'ın Jivkov'un iktidara gelmesinin hemen akabinde

yapılan uygulamalar daha planlı ve sistemli bir hale gelerek, Türklerin gönüllü olarak asimile edilemeyeceğini anlayan Bulgar yönetimi ise 1984 yılı sonlarından itibaren “asimilasyon” politikalarını etkin olarak uygulamaya başlamıştır.

Bu bağlamda, ortaya konulacak olan araştırmada Bulgaristan’ın Türk soydaşlarımıza karşı gerçekleştirmiş olduğu asimilasyonun ve devamında gelen zorunlu göçün 1984 ve 1989 yılları arasında yol açtığı milliyetçilikle, asimilasyona maruz bırakılan kuşaklar arasındaki aktarımı incelenecektir.

Bu noktada çalışmanın önemi Bulgaristan Türklerine yönelik olarak uygulanan asimilasyon politikalarının, Bulgaristan tarihinin en kapsamlı ve en radikal asimilasyon politikası olduğunu bir kez daha gözler önüne sererek; Bulgaristan’ın Türk kökenli soydaşlarımıza uyguladığı asimilasyonu ve akabindeki zorunlu göçü, uluslararası kamuoyunun duyarlılığına sunarak göz ardı edilen insan haklarına geç de olsa bir ışık tutmaktır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1 Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın verileri, niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak elde edildiğinden, evren ve örneklem grubu olmamakla birlikte, şu açıklamalar yapılabilir;

Çalışma Bulgaristan'da Bulgaristan Türklerinin nüfus yoğunluğunun fazla olduğu Varna'da ve 1984-1989 döneminde Bulgaristan'dan göç eden Türk soydaşlarımızın yaşadığı İstanbul Kurtköy'de bulunan "Göçmen Konutları'nda" gerçekleştirilmiştir.

Çalışma 2011 – 2012 yılları arasında Bulgaristan'da Bulgaristan Türklerinin nüfus yoğunluğunun fazla olduğu Varna'da ve İstanbul, Kurtköy'de bulunan " Göçmen Konutları'nda" gerçekleştirilmiştir. Varna şehri turizm açısından Bulgaristan'ın başkenti sayıldığı için iş imkânları bakımından nüfusu diğer şehirlere göre daha fazladır. Bunun yanı sıra şehir de üç büyük üniversitede yer almaktadır. Bu nedenle dolayı Bulgaristan'da yaşayan Türk nüfusu gerek iş imkânlarının fazlalığı bakımından gerekse de eğitim olanaklarından yararlanabilmek için Varna'da ikametgâh etmektedirler. Göçmen Konutları'nın en önemli özelliği ise 1984 yılından sonra zorunlu göçe maruz bırakılan Bulgaristan Türklerinin yaşadığı yer olmasıdır. Bu çalışma alanları, 1984 ve 1989 döneminde yapılan asimilasyonu birebir yaşamış kişilerin ikametgâh alanları olduğundan, bilinçli olarak seçilmiştir. Çalışma alanlarının belirlenmesinden sonra, görüşülecek kişilerin evlerine ön ziyaretlerde bulunularak görüşmecilere tezin konusu ve görüşme çerçevesi hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmada derinlemesine görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bu yöntemle ilgili ayrıntı bilgi veri toplama yöntemleri kısmında verilmektedir.

Derinlemesine görüşmelerde öncelikle hipotezlerde yer alan değişkenler bağlamında aşağıda belirtilen bağımsız değişkenler dikkate alınarak planlanmıştır.

1. Katılımcının yaşadığı yer (Varna / Kurtköy (Göçmen Konutları)
2. Katılımcının Cinsiyeti (Kadın / Erkek)
3. Katılımcının yaş grubu (30 - 45 yaş grubu / 45 - 60 yaş grubu / 60 yaş ve üzeri yaş grubu)

Tablo 1. Derinlemesine Görüşmeler

Görüşme Yapılmak üzere Planlanan Kişiler

	30- 45 YAŞ GRUBU		30-45 YAŞ GRUBU TOPLAM	45- 60 YAŞ GRUBU		45- 60 YAŞ GRUBU TOPLAM	60 YAŞ VE ÜZERİ GRUB		60 YAŞ VE ÜZERİ GRUBU TOPLAM
	<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>		<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>		<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>	
VARNA	2	2		2	2		2	2	
KURTKÖY (Göçmen Konutları)	2	2		2	2		2	2	
TOPLAM			8-10			8-10			8-10

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 30 -45 yaş grubu katılımcıları, 45 – 60 yaş grubu katılımcıları ve 60 yaş grubu katılımcılar olmak üzere, her bir hücre için ikişer olmak üzere toplam sekiz derinlemesine görüşme yapılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak ise toplamda 24 – 30 derinlemesine görüşmenin yapılması planlanmıştır.

Tablo 2. Derinlemesine Görüşmeler: Görüşme Yapılan Kişiler

	30-45 YAŞ GRUBU		30-45 YAŞ GRUBU TOPLAM	45-60 YAŞ GRUBU		45- 60 YAŞ GRUBU TOPLAM	60 YAŞ VE ÜZERİ GRUB		60 YAŞ VE ÜZERİ GRUBU TOPLAM
	<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>		<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>		<u>KADIN</u>	<u>ERKEK</u>	
VARNA	2	2		2	2		2	2	
KURTKÖY (Göçmen Konutları)	2	2		2	2		2	2	
TOPLAM			8			8			8

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 30-45 yaş grubu katılımcıları, 45-60 yaş grubu katılımcıları ve 60 yaş grubu katılımcıları ile her bir hücre için ikişer olmak üzere toplamda üçer grup yapılmıştır. Sonuç olarak ise 30-45 yaş grubu katılımcıları, 45-60 yaş grubu katılımcıları ve 60 yaş grubu katılımcılar ile toplam olarak 24 derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

2.2 Veri Toplama Yöntemleri

Çalışmanın verilerinin toplanmasında, niteliksel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Aşağıda çalışmada uygulanan veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniği hakkında kısa bilgiler verilmektedir.

2.2.a Derinlemesine Görüşmeler

Derinlemesine görüşme yapılmasındaki amaç, bu türün sağladığı esneklik ve avantajlardan yararlanmaktır. Derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilmeye çalışılan bilgilere referans kaynağı olacak sorular önceden hazırlanmasına karşılık, görüşme sırasında soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına imkân verilir.

Her ne kadar araştırmacı başlangıçta amaca uygun soruları belirlese de, bu tür bir görüşmede katılımcıların da araştırmaya kendi katkılarını açıklıkla sunabilmeleri mümkün olabilmektedir (Bertrand ve Hughes, 2005, s.79).

Derinlemesine görüşme tekniği, bireylerin çeşitli konularda bilgi, düşünme, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde kullanılır (Karasar, 1998).

Derinlemesine görüşmede araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez (Karasar, 1994).

Derinlemesine görüşme, nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada kullanılacak değişken ve belirleyicilerin seçimi için kullanılan bir yöntemdir. Bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede etkili bir yöntemdir (Yıldırım A, şimşek H,2006).

Derinlemesine görüşme yönteminin avantajları, incelenen konuyla ilgili olan davranışların gerçek nedenleri ve yapısal belirleyicileri hakkında daha sağlıklı bilgi alma olanağı sağlaması, katılımcıya konuların ve başlıkların ana hatlarını belirlemesinde ortam yaratması, daha derinlemesine ve detaylı bilgi sağlamasıdır (Kümbetoğlu B, 2005).

Steward'a göre görüşme türleri "yönlendirici olan" ve "yönlendirici olmayan" olarak ikiye ayrılmaktadır. Yönlendirici olan görüşmede amaç, görüşülen kişilerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve karşılaştırma yapmaktır (Yıldırım A, şimşek H,2006).

2.3 Araştırma Süreci

Araştırmanın sistematik olarak yürütülebilmesi için öncelikle bir zamanlama çizelgesi ve iş planı hazırlanmıştır (Ekler kısmında Tablo 3'e bakınız). Ekim 2011 içerisinde tez danışmanı önderliğinde araştırma konusu belirlenerek öneri enstitüye teslim edilmiş ve onay alınmıştır. Daha sonra görüşme çerçeveleri oluşturularak ve görüşme yapılacak yerler belirlenmiştir.

Aralık ayı içerisinde Kurtköy Göçmen Konutlarında 1989 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş rastgele seçilmiş kadın-erkek gruplarından heterojen olarak oluşturulmuş kişilerle iki örnek derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Bulgaristan'da gerçekleştirilecek görüşmeler için İstanbul Bulgaristan Başkonsolosluğundan vize alınması ve vize işlemi için gerekli evrakların toplanması nedeniyle bir takım bürokratik gecikmeler yaşanması ve Bulgaristan'daki görüşmelerin başlanması Ocak ve Şubat aylarına sarkmıştır.

Görüşmelerin Türkiye ayağı olarak 1989 yılında Bulgaristan'da Türkiye'ye göç eden kişilerin toplu olarak ikametgâh ettiği Kurtköy Göçmen Konutları planlanmıştır. Aralık ayının 1.haftası, Şubat ayı aralığında Kurtköy Mahalle Muhtarının yönlendirmesiyle ile belirlenen görüşmeler planlanarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin diğer ayağı olan Bulgaristan Varna için rastgele seçilerek belirlenen değişkenlere göre Varna Teknik Üniversitesi Türk Ofisi'nden yardımlar alınarak Ocak ve Şubat 2012 içerisinde derinlemesine görüşmelerin bir kısmı gerçekleştirilmiş ve herhangi bir aksaklık yaşanmamıştır.

İlk derinlemesine görüşmeler Türkiye'de Kurtköy Göçmen Konutları'nda yapılmış olup, 45 – 60 yaş grubu 2 kadın, 2 erkek ve 60 yaş ve üzerinde olan 2 kadın, 2 erkek görüşmeciyile gerçekleştirilmiştir. İkinci derinlemesine görüşme ise Türkiye'de Kurtköy Göçmen

Konutları'nda 30 -45 yaş grubu 2 kadın ve 2 erkek görüşmecinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Üçüncü derinlemesine görüşmeler ise Bulgaristan'ın Varna şehrinde 60 yaş ve üzeri 2 kadın, 1 erkekle ve 45 -60 yaş grubundaki 2 kadın 2 erkek görüşmeci ile yapılmıştır. Dördüncü derinlemesine görüşme Bulgaristan'ın Varna şehrinde 30 – 45 yaş üzeri 2 kadın, 2 erkek ve 60 yaş üzeri 1 erkek görüşmeci ile gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerin başında görüşmecilerden ses kayıtlarının alınması ve gerçek isimlerinin kullanılması konusunda izinler alınmıştır. Bazı görüşmeciler hükümet politikasından kaynaklı kendilerine yönelik bir zarar geleceği düşüncesiyle Bulgar isimlerinin vermek istememişlerdir. Bu nedenle bazı görüşmecilerden görüşme şartı gereği Bulgar isimleri alınmadan derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Aralık 2011 1.haftası, Şubat 2012 Aralığında görüşmelerin Türkiye ayağı Kurtköy Mahalle Muhtarının yönlendirmesiyle ile belirlenen görüşmeciler ile gerçekleştirilmiş olup, görüşmelerin diğer ayağı olan Bulgaristan'ın Varna şehrindeki derinlemesine görüşmelerin bir bölümü Ocak ve Şubat 2012 içerisinde gerçekleştirilmiş diğer bölümü ise haziran temmuz ve Ağustos 2012 tamamlanmıştır.

Görüşmelerin çözümlenmeleri ve veri analizlerinin Türkiye ayağı mart, nisan, mayıs aylarında Bulgaristan ayağının çözümlenmeleri ağustos, eylül, ekim aylarında yapılarak bulgular tamamlanmıştır. Ekim 2012'den itibaren, tüm verilerin analizi yapılarak tezin yazım aşamasına geçilmiştir.

2.3.a Veri Toplama

Görüşmecilerin kendilerini güvende hissetmeleri açısından görüşmeler görüşmecilere ait ev ortamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerle kısa bir tanışma yapıp güven ortamı

sağlandıktan sonra çalışmanın hakkının konusu ve içeriği hakkında bilgi verilerek, gerçekleştirilen çalışmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuş ve gönüllü olan kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

Görüşmeciler ile görüşmelerin başında kısa bir tanışma yapıp kişisel bilgileri alındıktan sonra daha önceden hazırlanmış olan çerçeve soruları yöneltilerek bir sohbet gerçekleştirilmiştir.

Araştırma başında Türkiye'ye göç etmeyen görüşmecilere yönelik hazırlanan görüşme formunun da görüşmeciye sormak üzere görüşme çerçevesinde 29 soru belirlenmiştir (EK 4). Türkiye'ye göç eden görüşmecilere yönelik hazırlanan görüşme formunda ise sormak üzere görüşme çerçevesinde 35 soru belirlenmiştir (EK 5). Görüşmelerin her biri yapıldıktan hemen sonra, görüşmeler senaryo haline getirilerek yazılmış olup, her bir görüşmenin veri analizi yapılmıştır(EK 6). Kullanılan veri analiz formları Türkiye'ye göç etmeyenlere yönelik olarak (EK 7) yer alırken Türkiye'ye göç edenlere yönelik hazırlanan veri analiz formları (EK8) yer almaktadır.

Görüşmecilerle derinlemesine görüşmeler yapılırken veri toplamak için görüşmecilerden izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerin başında, görüşmecilerle tanışma gerçekleştirilerek kişisel bilgileri elde edilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde, görüşmelere konu başlıklarına göre 29 ile 35 arasında sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar ses kaydına alınarak her bir görüşme için kütük formu düzenlenerek her biri numaralandırılarak referans verilmiş (Tablo 5) ve görüşmecilerin bilgileri analiz edilerek bulgular ortaya çıkarılmıştır. Derinlemesine görüşmelerin verileri ses kayıt cihazlarından çözülerek bir metin haline getirilmiştir. Metinler çözümlenirken görüşmecilerin jestleri, mimikleri, tavırları da dikkate alınarak verilerin olduğu gibi çözümlenmesine dikkat edilmiştir.

2.3.b Veri Analizi

Veri toplama aşamasında da belirtildiği gibi, ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler, görüşme yapıldıktan hemen sonra çözümlenerek senaryo haline getirilmiş ve her birinin veri analizi (Ek-7, EK-8) yapılmıştır. Yapılan her bir görüşme içinde görüşmecilere birer kod verilmiş ve senaryoya yazılmıştır. Görüşme senaryolarında, öncelikle görüşmecilerin kişisel bilgileri tablolaştırılmıştır (Tablo 5). Görüşmeye katılan kişilerin mimikleri ile beden dilleri, olduğu gibi, hiç değiştirilmeden senaryoya aktarılmıştır. Veri analizi aşamasında ise bu senaryolar içinde görüşmeciler tarafından söylenmiş ve önemli görülen cümleler, görüşmecilere referans verilerek kullanılmıştır.

Bütün görüşmelerin çözümlenmeleri senaryo haline getirilerek veri analizlerinin tamamlandıktan sonra, her bir görüşmeye ait veri analiz formları bir araya getirilmiş ve tümü için analizler yapılarak araştırmanın bulguları oluşturulmuştur.

2.3.c Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler ve Etik Sorunlar

Görüşmeler araştırmanın veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme yöntemiyle yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde genel olarak ciddi bir aksaklık yaşanmamasına karşılık görüşmeciler Bulgar hükümetinin komünizm kökenli baskıcı tutumundan dolayı kendilerine zarar gelebileceği düşüncesiyle çekingen tutum ve tavırlar sergilemişlerdir.

Güven verebilmek adına birçok kez görüşmecilerin evlerine güvendikleri kişilerle ziyarette bulunulmuştur. Ziyaretlerin akabindeki süreçte güven duyguları pekişmiştir.

Görüşmeler sırasında kendileri hakkında bilgiler vererek sorulan soruları ciddi, samimi bir şekilde cevaplamış olduklarından görüşmelerin tümü güven vericidir.

Ancak Bulgaristan'da yapılan görüşmelerdeki bazı görüşmeciler Bulgar isimlerini vermek istememişlerdir. Bunun nedeni olarak ise çifte vatandaşlıklarını göstererek, vatandaşlıklarına herhangi bir zararın gelebileceğini düşüncesini taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşmeler ev ortamında görüşme için hazırlanan bir odada, her görüşmeci ile ayrı ayrı olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmadaki derinlemesine görüşmeler hipotezlerde yer alan değişkenler bağlamında görüşmecinin cinsiyetine (Kadın/Erkek) ,yaşadığı yer (Varna / Kurtköy (Göçmen Konutları)yaş grubu (30 -45 yaş grubu / 45 – 60 yaş grubu / 60 yaş ve üzeri yaş grubu) değişkenleri dikkate alınarak homojenize edilmiştir. Görüşmeler için öncelikli olarak kişilerin rızası alınarak ses kayıt cihazı yapılan tüm derinlemesine görüşmelerde kullanılmış olup herhangi bir aksaklık yaşanmamıştır.

Varna şehrinde bulunan Varna Teknik Üniversitesindeki 30 – 45 yaş grubundaki Türk kökenli iki okutmanla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmek istenmiştir. Ancak ses kayıt cihazıyla yapılan görüşmeler kendileri için güvenli olmadığı gerekçesiyle ret cevabı verdiklerinden görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Varna'da merkezde bulunan "Priказka" adlı anaokulunda görev alan Türk kökenli kişilerle çalışmayla ilgili görüşme talep edilmiş ancak kendisi işlerine son verilir düşüncesiyle görüşmeyi reddetmişlerdir.

Araştırma sürecinde karşılaşılan yukarıda belirtilen güçlükler sonucunda Bulgaristan'daki diğer görüşmeler Varna Teknik Üniversitesinin Türk öğrenci ofisinin aracılığıyla görüşmecilerde herhangi bir aksaklık yaşanmadan tamamlanmıştır.

Çalışmaya da temel oluşturan niteliksel araştırmanın doğası gereği, çalışmanın bulguları ve sonuçlarının genellemeye tabi tutulamayacağıdır. Fakat gerçekleştirilen bu çalışma ile 1984-1989 Yılları arasında Bulgaristan Türk'lerine uygulanan asimilasyon politikalarına ve göç deneyimlerine yönelik olarak önemli bulgular elde edilmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde yapılan derinlemesine görüşmeler sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ve görüşmecilerin ilginç cümleleri, doğru ve yanlış ile olduğu gibi hiçbir değişiklik yapılmadan Tablo 5'te verilen bilgiler doğrultusunda her bir görüşmeciye referans verilerek oluşturulmuştur (Ek 3). Görüşmecilerin cümlelerinin sonunda parantez içinde verilen bilgiler sırasıyla görüşmenin yapıldığı yer, görüşülen kişinin derinlemesine görüşmedeki kodu, cinsiyeti ve yaşını ifade etmektedir.

1. 1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'da yaşanan “zorunlu göçe” yönelik görüşler

Görüşmecilere görüşme başında araştırmanın içeriğine yönelik olarak kısa bir bilgi verilmiştir. Kendilerine yönelik bilgiler alındıktan sonra, 1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'dan hangi nedenlerden dolayı göç ettikleri sorulmuştur. Görüşmecilerin çoğu Bulgar hükümetinin bu dönemde kendilerine yönelik olarak uyguladığı tutum ve baskılardan dolayı göç etmeye zorunlu bırakıldıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerden bazıları bu dönemde Bulgar hükümetinin kendilerini Hristiyanlaştırmak istediklerini ve gündelik hayatta yaşlılarının bilmedikleri halde Bulgarca konuşmaya zorunlu bırakıldıklarını dile getirmişlerdir.

- *“Tabiki... Zorunlu olarak göç istemek zorunda kaldık... Düşünsene sen Müslümansın, tam anlamıyla Hristiyanlaştırma çalışmalarına başlattılar... Yani benim anneannem Bulgarca konuşmayı bilmiyordu çünkü Osmanlı zamanından beri orada bulunan Türk kökenli vatandaş dini de yaşayabiliyordu, Türkçeyi de konuşabiliyordu... Bulgarca konuşmak gibi bir zorunluluk da yoktu... Ama belli bir zaman sonra başlatıldı bu zorunluluklar... Tabi belli bir yaştan sonra da kadıncağız nasıl öğrensin Bulgarca'yı... Düşün 75 yaşındaki bir kadın nasıl öğrensin... Sırf Bulgarca konuşmayı bırak, üzerlerindeki kıyafetleri bile değiştirmeye kalktılar... İsim değişikliği yapıldı, daha öncesinden işte... Hatırladığım kadarıyla bir sürü insana işkence yapıldı... Belene 'de yatanlar vardı mesela... Hapishanede yıllarca yatan insanlar vardı... Ondan sonra ailem göç etmeye karar verdi... Çünkü bizim Türklüğümüz Müslümanlığımız değiştirilmek*

istendi... Baskılar yaşanmaya başlanmıştı... Mesela namaz kılan anneannem, namaz kılamaz oldu... Camiler vardı Has Kova'da mesela onların ezan sesleri kesildi... Bildiğim kadarıyla okullarda sadece Türk çocuklarına yapılan gizli aşılar vardı... Bunlarla bir sürü hastalık empoze edildi, Türk çocuklarına..." (KGK,TR/K3,K,34)

- "İsim değişikliği... Artık yaşayacak durumum kalmadı yani kalmadı yani... Bu olaylardan sonra yakın arkadaşlarım... Benim Türklere çok Bulgar arkadaşlarım vardı yani... İş yerinde falan filan... Halen son gittiğimde bir tanesiyle bayağı baya münakaşa ettik yani... Yakın arkadaş bu olaylardan sonra neden o kadar bozuluyorsun dedi bana... Bu kadar dedi göç oldu neden gitmedin Türkiye'ye dedi... İmkân sağladılar size dedi... Dedim öyle bir şey yoktu... Nasıl imkânlar verdiler dedim... Akrabası varsa o istek yapacak... o isteklere istinaden pasaport çıkacak öyle gidecek... Bizim dedim öyle bir yakınımız yoktu... Dedi filan vakit serbestmiş göç... Dedim bırakın o işleri... Ama şimdi dedim eğer olursa ki muhakkak bir daha olacak hiç umudumu kaybetmedim... Dedim yalın ayak gideceğim... Bir daha da geri dönmeyeceğim dedim... Son gittiğimde de böyle görüştük... Düşmüş ayaklardan... Bastonlarla yürüyor Torgovic de... Gel dedim ne oldunuz bakalım gel... Ağladı beni gördükten sonra... İşte özür dilerim ben seni o zaman kırdıysam falan filan... Ben dedi senin kadar inat bir adam görmedim dedi... Ben dedim inat değilim... Ben tükürdüğümü kesinlikle yalamam... Çünkü o yedi tane arkadaştan geldiğimizden bir ben kaldım Türkiye'de kayıbirader kaldı... O arabası arızalanan arkadaşın karısı kapıkuleden girince toprağı öptü... Falan... Hep geri gittiler ve şu an perişan durumdalar..." (KGK,TR/E6,E,62)

Görüşmecilerden bazıları ise bu dönemde evlerine Bulgar hükümeti tarafından bir kâğıt gönderildiğini, bu kâğıdın içeriğinde 48 saat içinde ismi geçen kişinin Bulgaristan'ı terk etmek zorunda olduğu bilgisine yer verildiğini ifade etmişlerdir. Görüşmeciler evlerine gönderilen zorunlu göçe yönelik tebligat kâğıtlarının herkese gönderilmediğini, gönderilen kişilerin doktor, öğretmen gibi okumuş, meslek ve mevki sahibi Türklere olduklarını dile getirmişlerdir.

- "Eve kâğıt gelmiş, iki gün içerisinde gideceksiniz diye... Hatta biz eşimle yoldaydık... Şumnu'ya gitmiştik, dönüyorduk... Tam tren yolunda durduk... Tren geçiyordu, o sırada da komşumuz geçiyordu arabayla dedi size kâğıt geldi... Ama gelen kâğıtta işte hemen yarın sabah yola çıkmamız gerektiğini yazmışlardı... Ben öğretmendim... Doktorları, öğretmenleri hemen kısa zamanda gönderdiler..." (KGK,TR/K1,K,56)
- "1987'de Bulgar hükümeti adına eve kâğıt geldi ve 2 güne kadar Bulgaristan'ı terk etmemiz istendi. Fakat ben 3 ay kaçak olarak saklandım ama aramaların sıkışması üzerine Türkiye'ye ailemle birlikte göç ettik..." (KGK,TR/E1,E,56)
- "Şimdi bazı okumuş kesimi de bilerek gönderdiler... Şimdi okumuş kesim derken, benim eşim öğretmendi ben de sağlık görevlisiydim orada... Ama bize diğerleri gibi tabi 48 saat falan vermediler... Dediler ki millet gidecek sizde gideceksiniz... Aldık sonuçta pasaportları geldik..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Devlet verdi bize... Ama mesela doktoru ne biliyim daha bilgili insanlara akşam geliyordu evine... Yarın akşam şu saatte çıkıyorsun... Size şu kadar saat diye..." (KGK,TR/K6,K,60)

Görüşmecilere göç ediş süreçlerinde herhangi bir zorlukla karşılaşmış ve karşılamadıkları sorulduğunda ise yanlarında götürmeye çalıştıkları erzak, barınmaya yönelik ev eşyaları gibi malzemelerine ve paralarına Bulgar polisi tarafından el konularak sınır kapılarından geçirmelerine izin verilmediğini dile getirmişlerdir.

- *"Karşılaştık...Eşyalarımızı vermediler...Şimdi bize mesela kısa yol varken Şeytancıya yolladılar...Zorluk çekelim diye...Oradan vagon vermezler...Trene eşyalarımızı yükledik o da az eşya...Bir kamyon eşya götürdük ama bir eşek eşya aldılar...Birkaç yorgan, bir soba iki boruya izin verdiler..."* (VRN,BG/E5, E,70)
- *" Orda da kazık yedik tabi...(Sinirleniyor) Devlet normalde taşımadan, nakliyeden kamyon parası almıyormuş... Biz kayınvalidem, kızlar bir otobüste... Kayınpederim, eşimde kamyonette eşyalarla beraber işte... Bizden kişi başına 500 leva aldılar... Biz kalan paramızı da şoföre verdik ki kız kardeşim orda kaldı ya hamile onu götürsün diye... Düşün biz o kadar saf ve çaresizdik...(Gülüyor) Eziyet ablası... Biz sınıra geldik Bulgar bize demez mi, benim çantamdaki evrakları diplomaları ver diye... Bir baktı hepsi Türkçe evrak işte... Aldı yırttı hepsini, bunlar Türkiye'de işinize yaramayacak diye... Evlilik cüzdanımız, eşimin diplomasını, kız kardeşimin diplomasını hepsini yırttı attı... O temmuz sonunda 5 gün sıcakta Bulgar sınırında, içecek suyumuz, yiyecek ekmeğimiz yok... O giysiler üzerimde koktu 5 gün üstümüzde kala, kala... Ne zorluklar, ne zorluklar işte..."* (KGK,TR/K2,K,62)
- *"Versace marka bir arabam vardı... O zamana kadar üstüne tavanına bagajlık yaptırdım... Üstüne ne gerekiyorsa battaniyedir, çarşaftır, her şeyi koydurturdum... Bagajda yiyecek domates falan vardı... Bozulmayacak şeyler... Geçirmeye kalktık ama nereden hepsini bıraktırdılar... Kim ne alabilirse, harcayabilirse... Üzerimizde para da vardı ama kelle başı 500 leva istediler geçerken sınırdan... Kızım da dedi ki sağ olsun ver baba ben sutyenime saklıyım oraya da bakmayacaklar ya dedi öyle geçirdik... Az bir şey kalmıştı zaten..."* (KGK,TR/E6,E,62)
- *"Biz fazla öyle karşılaşmadık ama duyumuma göre hep böyle yapanları kesiyorlarmış para sakladınız mı ne yaptınız diye... Yağmurlar yağdı insanların eşyaları böyle ziyan oldu ıslandı... Onları geçirmelerine izin vermediler... Yani hep onları duyduk..."* (KGK,TR/K6,K,60)
- *"Hı hı... Ya işte dediğim gibi bir iki gün içerisinde pasaportlar yapılanaya kadar bir gün diyor ki yorgan istemiyorlarmış bir gün diyorlar ki işte onu istemiyor bunu istemiyorlar... Her gün böyle değişik değişik şeyler çıkartırlardı... Annem mesela kadın olduğu için sonuçta ailecek gidiyorsun bir ev kuruyorsun kaşık lazım olacak çatal lazım olacak... Yeni bir düzen kuruyorsun sonuçta... Hadi onları istemiyorlarmış hepsini bırakmak zorundasın... paran vardı ama parayı harcayamıyorsun ki... para var hiçbir şey alamıyorsun...kalın perdeleri söktük...çanta yaptık çuval yaptık...bavul yok hiçbir şey yok...bavul sırasında toplananı gördüm ben...bavul var vermiyorlar...para var...harcayacak yerin yok...rejimde izin vermiyor zaten..."* (KGK,TR/K5,K,45)
- *"Biz ilk gelenlerden olduğumuz için şehir içinde çok fazla bir zorlukla karşılaşmadık... Ama sınırda Bulgar polisinin annemi babamı bütün gece beklettiğini... Altınları çıkar yoksa geçemezsin dediğini bilirim... Arabanın içinde altın var öldürürüm çocuklarını geçemezsin dediğini hatırlıyorum... Sonra polisin uyumasıyla annem görüyor ki uyuyor polis haber veriyor babama babam gaza basıp geçiyor... Altınlarda gerçekten arabadaydı birikmişimiz vardı biraz..."* (KGK,TR/K3,K,32)

Bazı görüşmeciler göç ediş süreçlerinde pasaportlarını alabilmek için uzun kuyruklarda beklemek zorunda bırakıldıklarını, bankalardan paralarını çekemediklerini ve buna yönelik de kendilerinin hiçbir itiraz hakkı olmadığını, itiraz edenlerin de Bulgar polisi tarafından şiddetle mazur bırakıldıklarını ifade etmişlerdir.

- *“Hazırlık derken babam pasaportlar için koşturuyordu... Biz alışveriş yapıyorduk ne alışveriş yapıyorduk biz gidip gidip resim çektiriyorduk mesela... Ondan sonra bavul mavul alalım da tabi her taraf kapanmış vaziyetteydi... Vermiyorlardı... Bank'ta paran varsa günlerce kuyruklardan bekleterek veriyorlardı sana... Böyle bir gün babamla yine banka kuyruğuna girdik bir Türk yanlışla çimene bastı diye Bulgar polisi de ona kötüye pastı... Acımazlardı... Türk'sen yanlış yapamazdın...”*
(KGK,TR/K5,K,45)

Görüşmecilere Bulgaristan'dan göç ediş sürecinde insanlık dışı uygulamalara maruz kalmadıklarını ve kendilerinin herhangi bir şiddet görmediklerini dile getirmişlerdir. Ancak verdikleri cevaplar doğrultusunda görüşmecilere maruz kaldıkları uygulamaların fiziki olmaksızın psikolojik de olabileceği hatırlatıldığında psikolojik olarak baskı gördüklerini ifade etmişlerdir.

- *“Yok, fiziki bir şey görmedik... Ama anlattığım gibi... Psikolojik olarak gece yarısı baskınlar yapıldı... Kaçtık işte...”* (KGK,TR/E6,K,60)
- *“Kaldık ama fiziki değildi... mesela toplananları gördüm...şahit oldum...ondan sonra eczaneye gittim pamuk almaya yok dedi vermedi...sakız almaya gittim...belki dedi gittiğimde orada vardı ama onu da vermedi...anlıyorlardı bizi... gidin İstanbul'dan alın diye... trenle gelirken de ben ayakta kaldım...on iki saat ayakta geldim ben...çünkü diyorum ya on bir kişi bir vagonun içindeydik...yedi kişilik vagonu on iki kişiydik ben mesela orada geldim hep...tren tıklım tıklım doluydu...ama hep kafada bir soru işareti vardı gidiyoruz ama nasıl bir yere gidiyoruz diye...ta ki geldik suyunu içtik dedim suyu içiliyor...bir de sandviç vermişlerdi bize...çünkü bize diyorlardı ekmeği falan yenmez diye hep okulda öyle işlemişlerdi bizi...küçük olunca daha da bir kanıyorsun tabi...mesela benim bir kuzenim vardı anasınınına giderken ismini değiştirmişlerdi ...onu mesela öyle bir işlemişlerdi ki babası Türk adını söylediğinde Bulgar adını söylüyordu...o derece işlemişlerdi daha çocukları o yaşlarda...o kadar çok baskı oluyordu yani...”*
(KGK,TR/K5,K,45)
- *“Göç ederken tabi ki Bulgar kötü davranıyordu sınırda... Zorluk çıkartıyordu... Zorluk mesela bir televizyonumuz vardı ona 3000 leva gümrük vergisi aldı... Yok, yere hâlbuki...”* (KGK,TR/K2,K,62)

Bazı görüşmeciler göç ediş süreçlerinde kendilerinin ve ailelerinin fiziki bir şiddette maruz kalmadıklarını ancak bu dönemde Bulgaristan yönetiminin uyguladığı politikalara karşı çıkan yakın çevrelerindeki kişilerin Bulgar polisleri tarafından darp edildiklerini şu sözlerle dile getirmişlerdir:

- *“Oh ne kadar dövdüler... Şimdi biz baştan çocukları saldıktan sonra da gelinleri... Bir gelinin de iki uşağı vardı... Onlar şimdi bindiler arabaya... Arabaları da sıra sıra dizdiler... Asker de arabaların yanında hiç konuşmuyor seni... Mesela iki yan öteye gideceksin çocuğuna onu bile söyleyemiyorsun... Asker izin vermiyor... Sonra bizim çocuklar diğer çocuğa yemek için bir şey verdi diye çocuğa bir odun atıldılar... Çocuğu çok dövdüler... Uzattılar bıraktılar oraya... Neden gittin bir şey vermeye diye...”*
(VRN,BG/E5, E,70)
- *“Biz kalmadık ama balkanlarda daha Kırcalı tarafında biraz daha gençlere diyelim zorluk çıkarmışlar... Dövmüşler karşı çıkanları...”* (KGK,TR/K6,K,60)

- *"Biz ilk gelenlerden olduğumuz için çok fazla bir şeyle karşılaşmadık ama bizden sonrası daha farklı olmuş... Özellikle gençleri göç ederken çok hırpalamışlar... Delikanlı oldukları için onlarında zorlarına gitmiş tabii..." (KGK,TR/K4,K,32)*

Görüşmecilere, göç ediş süreçlerinden sonra Bulgaristan'daki yaşamlarıyla Türkiye'deki yaşamları arasında ne gibi farklılıklar olduğu sorulmuştur. Bazı görüşmeciler Türkiye'ye göç etmeden önce Bulgar hükümetinin Türkiye'yi karalama politikasına girerek Türkiye'yi geri kalmış bir ülke olarak göstermek için Türkiye'yle ilgili olarak aşağılayıcı filmler izlettiklerini dile getirmişlerdir.

- *"Bize hep Türkiye'yi karalıyorlardı... Sürü diye bir film gösteriyorlardı... Sürü de işte Türkiye'nin hep kötü yönlerini gösteriyorlardı... Halk olsun, devlet olsun Türkiye'yi hep geri kalmış bir yer olarak gösteriyorlardı... Hatırlıyorum o dizi de şimdi bir sofraya bezi seriyorlar, bir sürü çocuk oturuyor, bir tabağa da birkaç zeytin koyuyorlardı... Ellerinde yemek yiyen insanlar, gösteriyorlardı... Hep böyle kötü şeyler gösteriyorlardı... Ve biz buraya gelirken inanır mısın küçük bir buzdolabı, televizyon ve elektrikli ocak koyup getirdiğimizde bize diyorlar ki işte Türkiye'de elektrik bile yok... Diyorlardı işte Bulgaristan Türkiye'ye elektrik veriyor, siz oraya elektrikli eşya götürüyorsunuz dedi... Aslında tam tersiydi bizde rejim olduğundan 2 saat elektrik vardı, 2 saat elektrik yoktu... Düşünebiliyor musun bize halka elektrik yok, Türkiye'ye elektrik sattıklarını söylüyorlardı... Anacım bir girdik gece Dereköy'e gündüz gibi ışıl ışıl... Bir de diyorlardı Türkiye'de elektrik yok diye bizi kandırıyorlardı..." (KGK,TR/K2,K,62)*
- *"Bak sana başıma gelen bir şeyi anlatayım... Şalvar ya da diye bir film gelmiş fabrikaya...Bulgar filmi... Türkleri böyle yamyam, yobaz gibi tanıtan filmlerden... Herkese seyrettirip Türkiye'deki halk böyle derlerdi..." (VRN, BG/K4, K,61)*

Görüşmecilerden bazıları ise Türkiye'ye göç ettikten sonra uyum süreçlerinde çok zorluk çektiklerini, kimi göçmenlerin de iki ülke arasındaki sistem farkı yüzünden geri döndüklerini dile getirmişlerdir. Bunun başlıca nedeni olarak ise Bulgaristan'daki komünist rejime karşı Türkiye'de kapitalist politikanın yürütülmesini göstermektedirler. Sistemin bir getirisi olarak da Bulgaristan'da 'işçi- patrona' yönelik bir ilişkinin olmamasına karşın Türkiye'de 'işçi-patron' ilişkisine yönelik bir hiyerarşik durumun bulunduğunu dile getirmişlerdir.

- *"Benim için çok büyük fark var... Türkiye'de azıcık demokrasi var, serbest piyasa var... Ama Bulgaristan'da mesele komünizm olduğu için o dönemde bir polis görsek titreme gelirdi bize... Yani böyle saygı çok büyüktü bizde... Polis görünce ta öteki taraftan dolanırdık ama Türkiye de polisin yanına rahatça gidebiliyorsun, derdini anlatabiliyorsun... Ama Bulgaristan'da bu anlamda çok büyük baskı vardı... Rejim çok kötüydü yani... O zaman ki rejim bizim için kötüydü..." (KGK,TR/E3,E,49)*
- *"İki tarafında iyi yerleri vardı sonuçta... Orasıyla burasını kıyaslarsan ama burası şimdi daha bol... Oradaki halk, buraya göre şimdi daha zorluk çekiyor... Mesela orda çocuk öğlene kadar okula giderdi, öğleden sonra okulun eğitimine giderdi... Sistem içerisindeydi..." (KGK,TR/E1,E,56)*

- "Orada ortalama bir hayat standarttı vardı... Türkiye'de biz geldikten sonra ortalama tabaka kalktı... Burada orta tabaka diye bir şey kalmadı son senelerde... Sistem farkından kaynaklıydı hep..." (KGK,TR/K1,K,56)
- "Şimdi bizim okul yaşantımız o zaman standartlarda çok iyiydi...ben mesela her zaman diyorum biz köy yerde büyüdük...biz bütün hayvanları tanıyorduk...bizim çocuklarımız tanımıyor şimdi...ama şimdi orası da çok farklı...komünist rejimin verdiği bir şey...iyi şeyleri de var kötü şeyleri de vardı...iyi tarafları mesela bize sorumluluk veriyorlardı okuldayken biz...biz tatildeyken mesela bizim köyün kayısısı meşhurdur diyordu ki bize sen şu kadar gün şu kadar kayısı toplamaya gideceksin...15-20 kilo neyse işte hurda toplayacaksın...yumurta toplayacaksın adam bütün herkese böyle sorumluluklar veriyordu ve güzeldi...birde tabii orada daha açık seçik giyinebiliyordun...mesela bir de şöyle bir şey oldu ilk geldiğimizde onu da anlatayım...biz orada da çalışıyorduk... mesleğim yoktu ama ben orada staj falan yapmışım okulda...okuyorduk zaten...neyse sonra buraya geldiğimizde patron Konyalıydı...tutturdu bize başörtü başörtü diye...başörtüyle uzun kollarla öyle çalıştırıyordu...öyle bir şeyden böyle bir yere ama hiç gocunmadım çalıştım..." (KGK,TR/K5,K,45)

Görüşmecilere göç sürecinden sonra geriye dönüp baktıklarında Bulgaristan'ın kendileri için ne ifade ettiği sorusu sorulmuştur. Görüşmeciler genel olarak Bulgaristan'ı kendileri için doğup büyüdükleri yer olarak gördüklerini ancak büyüklerinin de kendilerine dile getirerek öğrettiği gibi asıl vatanlarının Türkiye olduğu ifade etmişlerdir.

- "Sonuçta yaşadığımız yer... Doğup büyüdüğümüz yer burası... Ama biz Türk olduğumuz için bizim vatanımız Türkiye sonuçta... Biz öyle bildik..." (VRN, BG/K1, K,45)
- "Sadece üzülüyorum yani... Gidip görünce üzülüyorum... Sadece doğup büyüdüğüm yer orası... Vatanım değil... Şimdiden sonra bizim vatanımız belli artık... Biz zaten ordayken de diyorduk bizim Türkiye, vatanımız yani... O bizim arkamızda..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Doğduğum yer... Vatanım değil ama... Vatanım burası... Biz hep büyüklerimizden bir kazık kakacaksın, Türkiye'de kakacaksını duyuyorduk... Hatta o kadar çok senelerce yeni aileler ev yapmıyorlardı ki göç olacak diye... Türk aileler, Türkiye'den haber almak için gizli gizli akşam olunca radyo dinlerdi... Bunlar aklıma geliyor işte..." (KGK,TR/K1,K,56)
- "Doğduğumuz yer, yaşadığımız yer ama halamlar anlattıkça Türkiye'de içimiz kalıyor... Birde annemler babamlar için daha farklı onlar daha çok Bulgaristan'ın acı yüzünü gördüler..." (VRN, BG/K3, K,36)
- "Doğduğum büyüdüğüm yer... Doğduğum büyüdüğüm yer sadece (İfadesizce)..." (KGK,TR/K5,E,45)
- "Bulgaristan benim için doğup büyüdüğüm yer... Vatanım olarak görmüyorum ama... Eskiden beri de vatanımız olarak görmüyorduk... Biz eskiden üç kişi bir araya gelsek...Kapı açılacak Türkiye'ye göç edeceğiz falan sohbetimiz buydu..." (VRN, BG/E1, E,55)

Bazı görüşmeciler ise göç ettikten sonra Bulgaristan'da sadece kötü anılarının kaldığını, bundan dolayı da Bulgaristan'ın kendileri için hiçbir anlam ifade etmediğini dile getirmişlerdir.

- "Benim için hiçbir şey ifade etmiyor...(Umursamaz bir tavır içerisinde)"(KGK,TR/E1,E,56)
- "Hiç bir şey... Hiçbir şey hissetmiyorum..." (KGK,TR/E2,E,62)

- "Vallahi dur bakıyım düşünüyüm... Ne ifade ediyor... Zulüm ifade ediyor vallahi... Zulüm ve baskı altında kalmışız biz böyle, bu yüzden konuşmayı da kendimizi de ifade etmeyi beceremiyoruz... Hep üzerimizde ürküklük vardı işte..." (KGK,TR/K2,K,62)

2. 1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'da gündelik yaşamda yansımalarını bulan "asimilasyon politikalarına" yönelik görüşler

Görüşmecilere 1984-1989 döneminde Bulgaristan'daki gündelik yaşamdaki uygulamaların kendilerine nasıl yansıdığı sorulmuştur. Görüşmeciler 1985 yılında isim değişikliğiyle beraber asimilasyon politikalarının başladığını, Türkçe konuşma yasağının getirildiğini, konuşanların ise para cezalarına çarptırıldıklarını ve polis kontrollerinin sıkılaştırılarak Türklere yönelik sıkıyönetimin uygulandığını dile getirmişlerdir.

- "Nasıl olacaktı(Sitemkâr bir tavırla)...Bize haklarımızı vermiyorlardı... Tütün ekiyorduk haklarımızı alamıyorduk... Az para veriliyordu... Biz tarlada çalışıyorduk, çalışıyorduk ama bize yarısı veriliyordu... Üçte birini veriyordu bize tütünlerimizin... Şimdi kasabaya gidiyorduk fazlada Bulgarca bilmiyorduk... Dilimizden Türkçe kaçıyorduk... Bu Türkçe konuştu diye hemen 5 leva alıyordu senden... Verdim ben çok verdim öyle para... Mesela eşimle anama ziyarete giderken anlamadan eşime Türkçe bir şey söylüyorum ondan sonra arkadan polisler geliyor kimliğini gösteriyor diyor... Ver bakalım 5 leva para... Mecbur veriyorduk zordu..." (VRN, BG/K2,K,48)
- "Nasıldı... Mesela biz sokakta yürürken Türkçe konuşmamız yasaktı... Arkamızdan gelen kişi kim bilmiyoruz... Belki sivil polis... Niye Türkçe konuşuyorsun... Pet leva ceza... İşten ayrıldık... Çıkardılar bizi işten... Tabi biz boş dolaşmaya başladık..." (KGK,TR/E2,E,62)
- "Bu dönemler işte hatırladığım kadarıyla isim değişikliklerinin olduğu zamanlardı... Birinci sınıfa giderken hatırlıyorum isim değişikliğinin olacağı söylentisi yayılmaya başladı... İsim değiştirmedığımız için evimizde kalamadık... Hep akrabalarımızda kalmaya başladık... Zorunlu olarak ismimiz değiştirilmesin diye... Daha sonra televizyondan bir açıklama yapıldı... İsim değişikliğine kendiliğinden gelmeyen kişilere oradaki sorumlu Bulgar yetkilerinin isim vereceği söylendi... Bizde saçma sapan Hristiyan isimleri almaktansa ismimize en yakın olan Bulgar isimlerini bulduk..." (KGK,TR/K3,K,34)
- "Şimdi bu dönemde Türk nüfusu fazlalaşınca hakkımızı arayacağız diye bunlar korktu... Haklarımızı aramayalım diye gündelik yaşamımızı da zorlaştırdılar... Mesela isim değişiklikleri yapıldı... Kontroller sıklaştırıldı... Her köşede polis vardı... Böyle arkamızda hep bir nefes varmış gibiydi... Elimizi kolumuzu sallayarak dolaşamıyorduk yani..." (KGK,TR/K2,K,62)
- "İsimler değişmeye başladıktan sonra mesela benim çalıştığım okula, Milli Eğitimden görevli kişiler gelerek, okulları dolaşıyorlardı... Direk kendilerini hiç tanıtmadan, çocukların isimlerini soruyorlardı... Hiç okuldaki personelle görüşmeden direk çocukların yanına geliyorlardı... Ve çocuklara isimlerini soruyorlardı... Takip ediyorlardı... Bulgarca isimlerini biliyorlar mı, bilmiyorlar mı diye... O şekildeydi yani..." (KGK,TR/K1,K,56)

Bazı görüşmeciler kendilerine yönelik uygulanan asimilasyon politikalarının 1984 dönemi öncesine dayandığını, Bulgar hükümetinin asimilasyon politikasını bu dönemden önce ilk olarak Pomaklara daha sonra Çingenerler gibi etnik gruplara uyguladığını en son ise sıranın Türklere geldiğini ifade etmişlerdir.

- "İlk Çingenerler ve Pomaklara yapılmıştı... Ama Türklere değildi... İlk Pomaklara yapıldı daha sonra Çingenerlere ama onlara 1984 öncesinde onlara yapıldı... Bize hiç sıranın geleceğini bilmezdik... Tahmin de etmedik..." (VRN, BG/K5,K,68)
- "85'te 84'te başladı zaten Kırcaali bölgesinde asimile olma isim değişikliği... 85'de bitirdiler... İlk önce Kırcaali bölgesinde başladı sonra Deliorman da bitirdiler... 84-89 arasında da bütün yasaklar geldi yani Türklere... Sünnetinden tut da bizim köy insanların çoğu şalvar giyiyordu... Dışarda Türkçe konuşmak ama şimdi ben bunu normal görüyorum çünkü bir ülkede asıl ana dilini bilmek zorundasın... Çingenerler, Pomaklara en sonra da bize yapıldı... Hayal bile etmezdik sıranın bize gelebileceğini... Sonra ben şahit oldum bir çocuk askerde öldü... Bulgar mezarlığına defnedildi..." (VRN, BG/E4, 53)
- "Ben mesela Kırcaali' li bir arkadaşımın duydum o diyor ki onlar daha önceden Pomaklarla beraber değiştirmeye kalkmışlar... Pomakların ki daha önceden değişmiş... O kaçmış mesela 5-6 ay dağlarda kaldım ben diyor..." (KGK, TR/K5, K,45)

Bazı görüşmeciler asimilasyon politikasına yönelik Bulgar hükümetinin " *Temiz Bulgaristan* " sloganıyla propaganda çalışmalarını yaptıklarını dile getirmişlerdir.

- "Derlerdi ki Bulgaristan'da Türk yok Bulgar vardı derlerdi... Temiz Bulgaristan derlerdi... Temiz Bulgar..." (VRN, BG/E5,E,70)
- "Burası Bulgaristan o yüzden sadece Bulgar olacak... Bulgaristan temizlenecek... O yüzden de isim değişikliği olmak zorunda derlerdi..." (KGK,TR/E5,E,42)
- "Halk da derdi gündelik hayatta 85'te isimler değişikten sonra Bulgaristan temiz Bulgaristan gibilerinden... Yani bir tek millet tek ülkelerinden..." (VRN, BG/K4,K,61)
- "Duyduğum şey 'TEK MİLLET' yani Bulgaristan da tek Bulgar varmış gibi... Televizyonda duyuyorum o da başkanın söylediği şeydi yani..." (KGK,TR/K5,K,45)

Görüşmecilere 1984 – 1989 döneminde yürütülen asimilasyon politikalarına yönelik olarak Bulgaristan basınında Türkler hakkında televizyonda radyoda veya gazetelerde ne gibi haberlerin çıktığı sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli bu dönemde Bulgaristan'ın yürütmüş olduğu asimilasyon politikaları nedeniyle kapalı bir kutu gibi olduğunu, Türklere uygulanan baskıcı tutuma yönelik hiçbir haber çıkmadığını, gündeme yönelik haberleri BBC Londra gibi dış kaynaklardan aldıklarını dile getirmişlerdir.

- "Öyle şeyler yoktu pek... Komünizm zamanında öyle her şey açıklanmıyordu zaten... Haber çıkmazdı yani..." (VRN, BG/K1,K,45)
- "Yok, o zaman nerede... Bir radyo dinleyebiliyorduk o da BBC Londra mıydı neydi... Başka Türklerin hakkında ya da Bulgaristan'da öyle bir şey yoktu yani..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Pek yoktu... Daha doğrusu biz bilmiyorduk... Sosyalist şeyde olduğu için, yasaktı fazla konuşmak..." (KGK,TR/E1,E,56)
- "Türkler için haber yoktu... Çıkamazdı... Kendi haberleri çıkardı... Bulgar basınında Türkler hakkında hiç bir şey çıkmazdı, yapılamazdı da zaten..." (VRN, BG/E6,E,63)
- "Bulgar basınında da kesinlikle Türkçe yapılan şeyler çıkmazdı... BBC Londra'da hem Bulgarca hem de Türkçe yayın vardı..." (VRN, BG/E4,E,53)
- "Vallahi hemen hemen hiç haber çıkmıyordu Türkler için... Zaten çok önceleri Türkçe radyo programları vardı, haberler falan... Bilmem kimler kimler... Ünlü şarkıcılarımız vardı... Onların bir iki saatlik programı oluyordu... Türkçe gazeteler vardı... Ben mesela ilkokul ikinci sınıfa kadar Türkçe okudum...Daha sonra Bulgarca okumaya başladık ve Türkçe gramer olarak okundu...Ama basında hemen hemen hiç haber çıkmazdı..." (KGK,TR/E6,E,62)

Görüşmecilerden bazıları ise Türkiye'den haber alabilmek için Türk radyolarını gizli

olarak dinlediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir;

- "Ne haberi... Öteden Türkiye'den haberi dinlerdik biz... Öteden gâvur haber vermezdi ki... Kendini ele verir mi hiç... Hep Özal'ı dinlerdik saklı gizli... Kimin televizyonu tutarsa... Onu da bir yakalanırsa tamamen hapse gidecek..." (VRN,BG/K5,K,68)
- "Mesela Türkçe radyoları oluyordu... Yayınlar oluyordu onlar kalktı... Yavaş yavaş kaldırıldı... Birden zaten kesip atmadılar... Zaten birden kesip atсалardı belki dünya o zaman ayağa kalkardı... Mesela benim amcam Varna'da otururdu biz ona giderdik ta Şumen'den Türk radyosu dinlemeye... Varna deniz kıyısında ya Türk kanalları çekerdi... Akşam olsun da radyodan Türkiye'yle ilgili haberler alalım duyalım diye... Zordu işte, her şey zordu o zamanlar be yavrum..." (KGK,TR/K2,K,62)
- "Çokta o dönem öncesini hatırlamıyorum ama şunu hatırlıyorum ananemler de bile çok önceleri annemlerin anlattığına göre Türk televizyonları izleyebilmek için ya da Türkiye'den haber alabilmek için yorganın altında radyo dinliyorlarmış..." (KGK,TR/K3,K,34)

Görüşmecilere bu dönemde dini uygulamalarını bir baskı olmadan yerine getire biliyor muydunuz sorusu sorulmuştur. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu Bulgaristan'ın yürütmüş olduğu asimilasyon politikası gereği sünnet ve mevlit gibi dini uygulamalara izin verilmediğini, sünnetlerin ve mevlitlerin gizli olarak gerçekleştirildiği, yakalananların ise para cezası başta olmak üzere hapis cezalarına kadar olan yaptırımlara cezalandırıldıklarını dile getirmişlerdir. Kurban kesiminin ise 1984 dönemi öncesinde yasaklandığını ifade etmişlerdir.

- "Yasaktı... Herkes gizli yapardı... Sünnet olsun, kurban olsun yasaktı... Hatta erkek çocuğu olanları evde gelip kontrol ediyorlarmış diye duyuyorduk... Biz de erkek çocuğu olmadığından bilmedik..." (VRN, BG/K1,K,45)
- "Bayram yok... Camileri kapattılar... Sünnet yok... Kurban yok... Dedim ya eşim yeğenimizin sünnetini gece saat 2'de 3'de götürdü de yaptırdı... Milletin evinde sünnet ettirdik işte... Sonra da gece geri getirdi motorun üstünde o halde..." (VRN, BG/K2,K,48)
- "Bulgar'ı gönderdiler iş yerlerine falan... Oradan bizi bekliyorlardı işte sünnetini yapıyor mu falan diye... Ama biz yine yapardık gizli... O tarihlerde yapamazdın... Yaptın mı gidip ifade verirdin... Yasaktı o zamanlar... Ama ondan zaten, bu işler olduğu için bütün millet ayağı kalktı... Her tarafta yürüyüşler başladı... İşte saldırmaya başladılar... Varna'da kaç arkadaşlar içeri girdiler... Bomba meseleleri gibi meseleler oldu o zamanlar..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Tamamen yasaktı, sünnet... Mevlitte kendi aramızda... İşte gizli mizli, falan, filan şeklinde..." (KGK,TR/E2,E,62)
- "Eee tabi... Bayram diye bir şey yoktu... Kurban bayramları yasaktı... Biz kendi aramızda mesai sonrası gidiyorduk, kurbanı o zaman kesiyorduk... Tabi ki yasaktı... Sünnetler falan gizli yaptırılıyordu... Gidiyorduk mesai sonrası bayramlaşıp geliyorduk... Çünkü ertesi gün iş vardı..." (KGK,TR/K2,K,62)
- "Sünnet yapılmıyordu... Kardeşim ki kaçak yapıldı... Onu köye götürdük orada saklı yapıldı... O orada kaldı baya bir... Mevlut de saklı yapılıyordu... Hepsi saklıydı... Öbür türlü olursa polis gelip kapatıyordu... Yasaktı... Denildi ki Bulgar olduğunuz için Hristiyan oluyorsunuz onun için dini şeylerinizi yapamazsınız diye...1984'ten önce ama böyle bir şey yoktu..." (VRN, BG/K3,K,36)
- "Kesinlikle hayır...zaten bizim yeni neslin dinle alakalı pek şeyleri de yoktu da...mesela sünnet...oğlum 78 doğumlu o sıralarda yasaktı...asimilasyon politikasından öncede yasak sünnet...Bulgar cerrah yaptı sünnet bizim çocukları...adamı çağırıldı babamın evine..." (KGK,TR/E6,E,62)
- "Asla...Okula geliyorlardı...Şimdi mesela köyümüzün doktoru...Her zaman gelen adam...Gelir çocuklara bakardı hastamı falan diye...Bu defa geliyordu öyle böyle sünnet oldu mu olmadı mı diye gizlice kontrol ediyordu...Saklı sünnet ettirenler de oldu...O insanları cezaevine koydular..."(KGK,TR/K6,K,60)
- "Sonra ben kendimi bildim bileli biz çocuklarımızı gizli sünnet ettirdik o dönemde çocuklarını sünnet ettirenler 3'er 6'şar ay hep cezaevlerinde yattılar... Çocuklarını neden sünnet ettirdiler diye..." (VRN, BG/K4,K,61)

Bazı görüşmeciler ise 1984 döneminden sonra Türklerin Bulgar mezarlıklarına gömüldüğünü, Türklerin ölülerine yönelik dini uygulamalarını yerine getirmelerine izin verilmediklerini, ölülerini kovçak adı verilen tahta tabutlarla gömmeye mecbur bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

- "Ölülerin kefenle değil de tabutla kovçakla gömüldüğünü duyduk mesela... Olmuş yani... Anlatıyorlardı bizim köyde... Hatta Bulgarları giyimleriyle gömüyorlar ya, gömülen bir Türkü kefenledikten sonra kefeninin altından gömleğin yakasını çıkarmışlar yani... Hani giysiyle gömüyorlar demesinler diye..." (VRN,BG/K1,K,45)

- "Mesela cenazelerde Türklerle yani Müslümanlarla Hristiyanlar aynı mezarlara gömülmeye başlanmıştı... Kovçaklarla defnedildiler... Böyle bir uygulama başlatılmıştı... Aynı mezarlıklar kullanılıyordu... O uygulama başlatılmıştı... Daha sonra da zaten biz göç ettik..." (KGK,TR/K1,K,56)
- "Tabutlarla ölülerimizi gömmeye başladık... Mecbur ettikleri kadınları mezarlıklara gitmeye... Eşimin babasının kovçakla tabutla gömdüler... Eşim dedi altındaki tahtayı kıramadım ama tabutunun üstündeki tahtayı kırdım dedi... Eşim hatta demişler yapma ajan vardır diye... Kim söylerse söylesin demiş babamı böyle yatıramam demiş..." (VRN,BG/K4,K,61)

Görüşmecilere bu dönemde Bulgaristan'da uygulanan politikalarda Türklerin şikâyetçi olduğu uygulamalar var mıydı diye sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli Türklerin şikâyet etme gibi bir hakkı olmadığı için kendilerine yönelik gerçekleştirilen asimilasyon politikalarını içselleştirmek zorunda bırakıldıklarını dile getirmişlerdir.

- "Şikâyetçi olunacak yer yoktu ki zaten onlar senden daha üstündü...kime şikâyet edeceksin ki? Öyle bir şeydi ki orada her şey kapalı dönüyordu...biz mesela komşu annemin çok da samimi arkadaşı...ailecek görüştüğümüz kişi...bizim onun açlık grevi yaptığından bile haberimiz yok o dereceye gelmiş...bizim sürekli ailecek görüştüğümüz birisi...ancak mahallede böyle birkaç kişi konuşuyordu ama ancak kendi içlerinde söylüyorlardı...büyük yerlere şikâyet edemiyor zaten duyulsa çok kötü olacak..." (KGK,TR/K5,K,45)
- "Hep vardı da kim dinleyecek bizi o zaman... Türk'ü kimse anlayamazdı... Umursamazdı... Bulgar çok üstündü o zaman... Şimdi battılar..." (VRN,BG/K5,K,68)
- "Bizde öyle şikâyet olmazdı... Şikâyet olursa (Susuyor, çekiniyor)... Şikâyet olursa zaten cezayı yerdin... Baskı vardı nasıl şikâyet olsun..." (VRN,BG/E6,E,63)
- "Türklerin şikâyetçi olduğu derken... Kime şikâyet edeceksin... Orada özel diye bir şey yok her şey devlet... Neyi neye şikâyet edeceksin..." (KGK,TR/K6,K,60)

3. 1984-1989 döneminde Bulgaristan'da Türk kimliğine yönelik görüşler ve kültürel kimlik kavramına yönelik toplumda ortaya çıkan söylemler

Görüşmecilere 1984 -1989 döneminde Türk kimliklerinden ötürü günlük hayatta bir baskı görüp görmedikleri sorusu sorulmuştur. Görüşmeciler Türklerin bu dönemde Bulgar nüfusun da azınlık olmaktan çok çoğunluğu oluşturduğunu ancak Türk kimliklerinden ötürü her alanda etiketlendiklerini bundan dolayı da kendilerine ikinci hatta üçüncü sınıf vatandaş muamelesi yapıldığını dile getirmişlerdir.

- "Aslında çoğunluk yine Türklerdi ama çoğunluk da olsa ne diyebilirsin... Ama ne diyebilirsin Türkler hem ikinci sınıf vatandaş çoğunlukta olsa bile... Bulgar her şeyde hep en üst, her yerde..." (VRN,BG/K1,K,45)
- "Vallahi ikinci sınıf gibiydik biz o zaman... Çünkü gerçekten hani şöyle bir şey vardı... İlk önce tanışıyorsunuz biriyle mesela... İsmi mecbur Bulgaristan ismi veriyorsunuz... Ama bir zaman sonra bu insanlar anlıyor ki senin Türk olduğunu ve onun davranışı sana karşı farklı oluyordu..." (VRN,BG/K3,K,36)
- "İkinci sınıf vatandaşlık... Onların gözünde üçüncü dördüncü sınıf vatandaşlık bile... Öncelik onların tabi ki..." (VRN,BG/K2,K,48)
- "O zamanlar Bulgaristan'ın nüfusu 8,5 milyonu...3 milyona yakın Türk vardı... Bizim Şumen bölgesinde, bir de Kırca Ali'de daha çoktu...Ne yapıldıysa hep Türklere yapıldı... Ne olduysa hep Türklere oldu... Biz orda bırak 2.sınıf vatandaşı olmayı, 3.sınıf vatandaşlık..." (KGK,TR/E2,E,62)
- "Onların işlerine geliyordu... Tabi ki... Ya zaten onların biz hizmetlerini yapıyorduk... Çok şanslılardı onlar... Karşı koyarlarda oldu tabi ama genel olarak halkın tutumu bizi ezmeye yönelikti... Ama biz diğer azınlıklar gibi değildik... Neden, çünkü biz hiçbir zaman hakkımızı istiyoruz diye savaş açmadık, yağmalamadık... Biz sadece kendi haklarımızı istedik ama haklarımızı verilmemi sonuçta..." (KGK,TR/K3,K,34)
- "Vallahi yavrum o zamanlar orada bırak ikinci sınıf vatandaşı olmayı, üçüncü sınıf vatandaşlık... Ne zaman Türkiye'ye geldik insan olduğumuzu anladık... O kadar bizi sindirmişler ki her şeyi kabul ederdik, korkardık... Tek değilsin ki karşı çıkasın ailen var, çoluk çocuğun var..." (KGK,TR/K2,K,62)

Görüşmecilere Bulgaristan'da yaşarken eğitim süreçlerinde Türklerle ilgili olarak okullarda karşılaşmış oldukları olumlu olumsuz uygulamaların neler olduğu sorusu sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli eğitim süreçlerindeki girmiş oldukları sınavlarda Bulgar öğrencilerinin daha az cevaplar vermelerine karşılık Türk öğrencilerden her zaman daha yüksek puanlar aldıklarını ve Bulgar öğrencilere daha öncelik verildiğini ifade etmişlerdir.

- "Türkçe bizim zamanımızdan önce yasaklanmıştı zaten... Biz zaten yatılı okuyorduk... Ama sen mesela çok bilirsin sana 3 yazar Bulgar çocuğu senin kadar bilmez ona 4, 5 yazabilirdi... Ama biz küçüktük pek anlayamazdık..." (VRN,BG/E2,E,37)
- "Ya benim okuduğum dönemde olumsuz bir uygulama görmedim... Yani ayırım vardı ama... Bulgar'a daha öncelik tanınırdı... Şimdi benim şöyle bir anım var mesela... Kimya dersinde ben ve Bulgar öğrencisini kıyaslıyorum... Ben ondan daha fazla bir şeyler cevapladım...Bana düşük not verdi ona yüksek not verdi...Sonra ben sordum...Neden ona yüksek verdinizde bana düşük verdiniz diye...Bir sonraki dersi olan öğrenciler girmiş olduğundan fazla uzatmadık...Daha sonra uzun zaman bana bir şey sormadı...Dersin birinde sordu...Bilemedim o zaman gerçekten de...Bana dedi ki: "Bana gelip sorma neden düşük not verdim diye."(Gülüyor)Kafasında, unutmuyor..." (VRN,BG/E3,E,55)
- "Şimdi şöyle bir uygulama var...bize yaparak yaşayarak eğitim verdiler...onlar bunu çok güzel yapıyordu...her tarafa dağ gezileri tanıtım gezileri yapıyorlardı...okulda çok güzel el becerilerimiz geliştirildi...mesela aynı okul büyüklüğünde jimnastik salonumuz vardı...buna çok önem verirler...ama tabi ki Türk olduğunuzdan dolayı yaptığınız her hata affedilmez olarak gözüküyordu...mesela ben santimetreyi unutuyordum sınavda santimetreden benim çok puanımı kırıyordu... Bulgar çocuğunun ki kırmıyordu mesela..." (KGK,TR/K4,K,32)

- "Ben okurken bizim notlar 6'ya kadardı...6'lık cevap veriyorduk ama 6 yazılmıyordu, karneye 5 yazılıyordu... Bulgarlara öyle değildi ama... Önün hep engelleniyordu işte, bu şekilde..." (KGK,TR/K2,K,62)

Görüşmecilerden bazıları sınavların sonuçlarına yönelik Türk öğrencilerin itiraz hakkı bulunmadığını ancak öğretmenlerine sınav puanlamalarını sorduklarında, öğretmenleri kendilerine Türk olduklarından dolayı puanlarını kesmek zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

- "Eşim mesela hep derdi... Eşimin tarihi çok iyiymiş... Şu an bile baya iyidir yani... Hocası demiş ki ona bu derste en iyi senin notun olması gerekiyordu ama Türk olduğun için bir puan kesmek zorundayım demiş... Sonra Türkçe konuşmak yasaktı... Türkçe ders yoktu zaten bizim okullarda... Eskiden varmış ama bizim zamanımızda yoktu... Yasaktı..." (VRN,BG/K1,K,45)
- "Sınavdan eksik not alsak da soramazdık...Sorsak da Bulgar arkadaşları gösterip onlar doğru sen yanlış derlerdi.. Onları desteklerdi... Kimi destekleyecekler başka... Bizi değil ya..." (VRN,BG/E1,E,32)

Bazı görüşmeciler ise üniversitelere giriş kontenjanlarında önceliğin Bulgar öğrencilere tanındığını benzer durumların staj bulma yerlerinde de yaşandığını, Türk öğrencilerin ne kadar başarılı olsa da kültürel kimliklerinden dolayı etiketlenerek önlerinin kesildiğini ve ikinci sınıfı vatandaş muamelesi gördüklerini dile getirmişlerdir.

- "Staj yerleri bulunurken Bulgar öğrenciler daha azdı gerçi ama onlara daha masa başı işler verilirdi... Bizi daha alana gönderirlerdi..." (KGK,TR/E5,E,42)
- "Şimdi dedim ya Türk dedikten sonra nerde olursa olsun ikinci sınıf... okullarda ne olacak işte o memlekette yaşadığın sürece seni kullanmasına ne gerektiriyorsa onu yaptı... yani bundan gerisini de pek görmeyeceksin...ne oldum en ilerisi teknisyen...en fazla...şimdi zaten komünist partisine üye değilsen pek bir yere uzanamazsın...beni daha önce Şumnu'dayken köye muhtar yapmaya da kalktılar...ön şart buydu ama...muhtar olursan komünist partisinin sekreteri de olucan, köy de..." (KGK,TR/E6,E,62)
- "Sen mesela Türk'sün, ben Bulgar'ım bizim başarımız aynı, puanımız aynı ama Bulgar olan daha iyi yerlere gönderilir...Öncelik Bulgar'ın işte..." (KGK,TR/K6,K,60)
- "Benim tek hatırladığım bizim bir kuzen var...babamın dayısının torunu...zamanında babamın dayısının oğlu yani kuzeni motor öğretmeniymiş...tabi ben bunu sonradan duydum...ona okuldan, çok başarılı olduğu için Almanya gezisi verdiler bedavadan...tabi bu okul kurulundan geçiyor...ta ki belediye kuruldan geçene kadar...belediye kuruldan geçerken belediyeden biri demiş ki onun baba zamanında 78 de göç etmeye kalktı...oradan işte göndermediler, o yüzden gidemedi...o yüzden dayım diploması olduğu halde mühendislik yapıyordu...Türk olduğu göç etmek istediği için hiçbir şey yaptırmadılar..." (KGK,TR/K5,K,45)

- "İsim değişikliğinden sonra okullarda da baya bir sıkıntı yaşadık biz... Mesela Bulgar öğretmenler Türk'üz diye ayırıyorlardı bizi... Anasınıfında bir de hatırlıyorum, o zamanlar ben çok jimnastiğe yatkın bir çocuktum... Jimnastik salonunda yarışmalara hazırlık kampları yapılırdı ama Türk'üz diye hep bir engel çıkartılırdı... Yok, kontenjan dolu, yok şöyle yok böyle şekilde... Türk olduğum için hiçbir şekilde yarışmalara hazırlanmadılar... Öyle işte..." (KGK,TR/K3,K,34)
- "Babam öğretmenlerin Bulgar çocuklarına yanlı davrandığını biliyordu kendisi atıyordu ordayken kitabı elimden... okuma diye neden?... okusan da Türk'sün ya fabrika işçisi olacaksın diye...çünkü önün açılmayacak önün kapalı zaten diyordu...dedim ya kendinizden şüpheleniyorsunuz yani ben kimim diyorsunuz..." (KGK,TR/K4,K,32)

Görüşmecilerin bazıları ise tarih derslerinde Bulgaristan'ın 500 sene Osmanlı'nın hâkimiyetinde kaldığını Osmanlı İmparatorluğunun Bulgarlara karşı faşist bir politika yürüterek kiliseleri yakıp yıktığına yönelik örneklerin verildiğini ifade etmişlerdir.

- "Daha çok Tarih kitaplarında Osmanlıdan bahsedilirdi... Beş sene Türkler hükmetmiş sonuçta... Eee tabii o zamanlar iyi bir şey olarak anlatılmıyordu... Ama her zaman şu söylenirdi derslerde "Türkler hiçbir zaman kiliseleri ve okulları yıkmamıştır" diye... " (KGK,TR/K1,K,45)
- "Tarih derslerinde normalde eski Osmanlı tarihini okuduğumuz için işte 500 sene Osmanlı Bulgar hükmetmiş... Türkler Bulgarları ezmişler... Yeni cehreler Bulgar çocuklarını kaçırap işte Türk yapıyorlarmış... Güya bizim dedelerimizin dedesinin dedesi Bulgar'mış... Sonradan Osmanlı Türk yapmış onları... O yüzden de bizim özümüze dönüp, Bulgar olmamız lazım... Bu şekilde işte..." (VRN,BG/K3,K,36)
- "Bizim tarihi bildikleri kadarıyla Osmanlı'nın hep kötü oldukları...şey var mesela güney Bulgaristan'ın bataklık şehri diye bir yer...onu hep okuturlar...orada Osmanlı güya bir kilisenin içine toplamış Bulgarları güya orda doğramış...halende kanlar duvarlarda duruyormuş...boyamıştır ne olacak..." (KGK,TR/E6,E,62)
- "Mesela tarih dersinde Osmanlı'yı anlatırken öğretmenimiz...Kadın resmen kendinden geçiyordu...Böyle artık sinirleniyorduk ama yapacak bir şeyde yoktu...İşte Türlerin kötü olduğunu...Osmanlı zamanını anlatıyordu...Türkler kesiyormuş, biçiyormuş...Tam tersini anlatıyordu...Biz göç etmemişiz de...Biz Bulgar'mışız eskiden gelip Türkler bizi Türk yapmış...Aslında dönmüşüz yani..." (KGK,TR/K5,K,45)
- "Bak Bulgar adıyla da olsun hep Türk olarak 2.sınıf vatan daştın... Sonra işte ta okullarda anlatılırdı işte Osmanlı hep kesmiş onları (Gülüyor)...Bulgar öğrenciye öncelik veriyorlardı işte... Sen beşlik biliyorsan Bulgar ikilik biliyorsa olsun Bulgar'a beş elbette..." (VRN,BG/E5,E,70)
- "Osmanlı İmparatorluğu demezlerdi tarih çok yanlış anlatılırdı... Biz 600 yıl Osmanlı köleliğinde yaşadık derlerdi... Geçen senelerde Varna'da Bulgaristan'ın Osmanlı'dan kurtuluşunu parklarda gün olarak kutladılar... 100. Yılı... Abartılı olarak anlatılırdı... Bizim sınıfta okurken bir kıyaslama yapılamazdı... Çünkü bizim sınıfta Bulgar'la nadirdi... Bizde Türkler vardı zaten... Çok Türk olduğu için öğretmenler de okuyan Türk'ü pohpohlardı... Eskiden bu yana bir teşkilatlanma, bir hazırlık durumu vardı zaten..." (VRN,BG/E4,E,53)
- "Tarih derslerinde coşarlardı... Hep bir Osmanlı fobisi vardı... Osmanlı şöyle yapmış Osmanlı böyle yapmış diye anlatırlardı..." (KGK,TR/E5,E,42)

Bazı görüşmeciler ise Türkçe derslerinin 1984 dönemi öncesinde tamamen kaldırıldığını, 1950 yıllarında Türkçe dersinin seçmeli olarak var olduğunu isteyen öğrencilerin bu dersi seçebildiklerini dile getirmişlerdir.

- *"Benim zamanımda son sene işte Türkçeyi yasakladılar... Türkçe okunmuyordu... Ama bizim zamanımızda daha önceden haftada 3,4 saat Türkçe dersi okutuluyordu..."* (KGK,TR/E1,E,56)
- *"Zaten ben 1 sene Türkçe okudum Bulgaristan'da... Bazı arkadaşlar 3-4 sene okudu... Ama ben 1 sene okudum... Yasakladılar yani...72-73'de kalktı... Bizim tarafta..."* (KGK,TR/E3,E,49)
- *"Ben hiç okumadım Türkçe bizim seçmeli ders olarak vardı galiba Türkçe... Fransızca Rusça vardı... Bulgarca vardı..."* (KGK,TR/E4,E,34)
- *"Biz Türkçede okuduk, Fransızca da okuduk, Rusça da okuduk... Bulgarcayla beraber 4 dil okuduk... Ama arkadan çocuklarımıza Türkçeyi kaldırdılar... Türkçeyi vermedi..."* (VRN, BG/K5,K,68)

4. Bulgaristan'da bu dönemde kendilerine Bulgar adı verilen kişilerin isim değişikliğine yönelik görüşleri

Görüşmecilere Bulgaristan'da bu dönemde kendilerine bir Bulgar adı verilip verilmediği sorulmuştur. Görüşülen kişilerin tümü kendilerine bu dönemde bir Bulgar adı verilerek isimlerinin değiştirildiklerini ifade etmişlerdir. Görüşmecilere isimleri değiştirdikten sonra neler hissettiklerini ve yaşamlarında ne gibi değişiklikler olduğu sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli isim değişikliğini kabul etmek istemediklerini fakat hükümet politikası gereği zorunlu bırakıldıklarını dile getirmişlerdir. İsimlerinin değiştirilmesinin kendi psikolojilerinde derin izler yaratarak travmalara yol açtığını ifade etmişlerdir.

- *"Of off (çok derin bir of çekiyor)... Biz ondan sonra zaten hayata küstük verdik kendimizi içkiye...Ne bileyim sözle anlatılacak bir şey değildi(Sesi titriyor)...Kötü bir şey dedim, bu mümkün değil...Ve ismini de öyle bir şey koymuşlar ki 'Öze Dönüş' kampanyası...Çocuklara zaten isim vermişsin en baştan isim koyuyorsun...Kızımın ismini de Zoya koydurdum...Zoya Rusya'nın şeyinde var... Başkaldırı orada başkaldıran kız işte...Onun ismini koydum..."* (KGK,TR/E6,E,62)
- *"Yandım... Yıkıldım desem yeri vardır... Ağladık ama gösteremiyoruz (Acı bir gülümsemeyle)... Köyleri şehirlere göre daha çabuk bitirdiler... Kaçacak saklanacak bir yer yoktu köy insanı için... Bizim çalıştığımız yerde bir arkadaş vardı kendimi Varna'nın köprüsünden otobüsle atasım geliyor diyordu... İsim değişikliğinden sonra bak bizim Bulgar bir komşumuz vardı Andre'ya diye... Oturduğumuz yerlerde de yani her sokakta bir ajan vardı... Ama bu bizim için değildi... Bulgarlar içinde aynı şey geçerliydi...Sormuşlar ona benim için bu çocuk nasıl diye... O da demiş bulaşmayın ona işinden evine, evinden işine gider diye... Anlatmıyor o isim değişikliğini... İnsanları kıskırtılar dediler ki tanklarla geliyorlar hazır olun, sopalarla çıkın dışarlara tankların üzerlerine gidin diye... Biz biraz daha devam ettirseydik Bosna Hersek gibi olacaktık..."* (VRN,BG/E4,E,53)

- "Sabah geldiler... Karlı bir havaydı... Ondan bir öncede yollara asfalt yapmışlardı... Rahmetli kocam geldi eve... Feride dedi askerler gelmiş çarşıya... Ta böyle 2 metre postalları var dedi... Meğer sonradan öğreniyoruz ki o askerler Rusya'nın yetiştirmiş olduğu annesiz babasız olan acımasız askerler... Hiç dedi affetmiyorlarmış... Hemen çata pata alıyorlarmış... Sonra bizi okula çağırdılar... Dediler ki sizin dedenizde nenenizde Bulgarlık varmış... Aslınıza döneceksiniz... Yoksa başka türlü iş bulamazsınız dediler...Kocam döndü o zaman dedi ki neden bizi okuttuğunuz o zaman...Fazla konuşma dediler...O zaman işte kayınpederimin dedikleri aklıma geldi...Gözleri o kadar dönmüştü...Bizi koyunlar keçiler gibi ayırdılar...Karşı gelemezdik...Söyledik isimlerimizi yazsınlar diye...Kendini dövülmüş gibi hissediyorsun...Anlamsız bir hayat yaşıyorsun sanki...Bak başka bir fabrika da bizim arkadaşımızın kızı isimleri değiştirdiklerinde evde 1 hafta hasta yat0ı...Ah gülüm ah dedi kızım keşke ölseydi de bugünleri görmeseydim dedi...Ben kendi doğurduğum evladımın adını söyleyemiyorum dedi...Çok zordu değerlerimiz yandı...İsimlerimiz değiştikten sonra biz sığamadık yerler, köyümüze gittik...Kendi anneme babama gittim bizim isimlerimiz değişti diye...Babacım olacak kızım olacak dedi..." (VRN,BG/K4,K,61)
- "Kabul etmek istemedik... Müslüman olarak doğmuşuz, anne babamız tarafından o şekilde empoze edilmiş... Ev içinde namaz kılındığını görüyorum, oruç tutulduğunu görüyordum... Ananemizin köyünde bir tane Bulgar vardı, onun dışında köy hep Türklerle doluydu... Şeker bayramlarında ev ev gezip, şeker toplayabiliyorduk... Düşünün böyle bir çocukluktan sonra birden bana Gülnar denilirken, Liliyana çiğerdüğimde tabi ki psikolojik olarak çöküntü yaşıyorsunuz... Bir boşluğa düşüyorsunuz yani..." (KGK,TR/K3,K,34)
- "İnsan üzülmez mi ya...Yani şimdi şen Türk'sün...İsmini almışlar senden başka bir isim vermişler sana, bakalım nasıl oluyor düşün...Yani o kolay bir şey değil...Gerçi bir isimle her şey bitmiyor ama...Annenin babanın elhamdülillah Müslüman olduğunu biliyorsun...Birden bire geliyorlar...O zamana kadar asker gördüğün yok...Mesela bizde 8'e kadar değil 11'e kadar okuyordun...Zorunluydu Bulgaristan'da...Yani okumak mecburdu bizde...Yani biz böyle bir şey olacağına inanmıyorduk...Bilmiyorduk...Birden bire bir baskı oldu...Bulgaristan'da tek devlet, tek şey dediler bize o şekilde...Çevremizde yürüyüşler oldu, isim değişikliklerini kabul etmediler...O yüzden de bunlar yaşandı..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Gücümüze gitmez olur mu...Senin ismin değiştirilse, nasıl kabul edeceksin...Kabul edebilecek misin?...Mümkün değil canım..." (KGK,TR/E2,E,62)
- "Hepimiz üzüldük bir kere... Çünkü bizim ölmüş dedelerimizin adını bile değiştirip, Bulgar adı koydular... Sanki biz gerçekte Türk değilmiz, Bulgar'mışız gibi... Onları bile değiştirdiler... Tabi ki herkes etkilendi... Hepimiz çok üzüldük, ağladık..." (KGK,TR/K1,K,45)
- "Sinejanka'ydı ismim... Mecbur kabul edilecekti çünkü herkes polisle kabul etti... Herkes baskıyla ve zorla kabul etti... Annem biraz daha kabullendi çünkü ailesinde çocukları vardı... Bize zarar geldiği zaman ona da olacaktı... Babam kabullenmek istemedi... Türkiye de ki teyzemi aradı bağırdı... bir an önce bizi alın dedi... Külotla geleyim yeter dedi... Bizim orada evimiz arabamız villamız vardı... Ama her şeyi bırakıp gelmek zorunda kaldık... Biliyorum bizde her çocuk şey diye yetiştirilir... Siz Türk'sünüz bir gün Türkiye kapısı açıldığında siz Türkiye ye gideceksiniz... Eğer bir kazık dikecekseniz Türkiye de dikeceksiniz diye yetiştirildik... Küçükten itibaren bu psikoloji verildi... Ben insanların psikolojik olarak tüm dünyada doğdukları yerde yaşaması gerektiğine inanıyorum..." (KGK,TR/K4,K,32)

Bazı görüşmeciler isim değişikliğini kabul etmeyerek karşı çıkanların Belene Kamplarına götürülerek işkenceler gördüklerini bu işkenceler sonunda kimisinin geri dönmeyerek bu kamplarda öldüğünü, kimisinin de bu kamplarda şiddete maruz kaldığı için psikolojilerinin bozulduğunu dile getirmişlerdir.

- "Belene(İç çekiyor)...Benim dayım ordaydı... Belene kampında... Öldürülmedi ama 1 buçuk 2 yıl orada durdu... Dövmüşler çok (Boğazı düğümliyor)...Ki o dönem için fazla bilgimiz yok... Kendisi de korkudan anlatmıyordu... Son anına kadar bunları anlatmıyordu... Bana da aileme de, anneme de babama da kardeşime de yok..." (VRN,BG/K3,K,36)
- "Çok kişinin Belena'ya götürüldüklerini duyduk...Belena'ya götürülen bazı kişilerin duyduğum kadarıyla, eşyaları gelmiş, kendileri yok... Kayıp...Bu isimlere karşı çıkanlarda oldu hep bunlar" (KGK,TR/E2,E,62)
- "Vallahi isim değiştirmeme gibi bir şansın yok...mecbur değiştirecekler...öyle birisi oldu zaten polis köpeğine mi ne vurmuş z...bizim köyden sonra Beleneye kaldırdılar zaten...Haber de alamadık bir daha" (KGK,TR/K5,K,45)
- "Yani Türkler isyan etti...Bulgar ismine...Yani orada Bulgaristan iktidarına, polisine karşı taşlar atıldı...Yakalanana iyi bir kötek...Olmadı Belene 'ye...Kamlara...Ölenler de oldu...Yaşadığım ilde değil de komşu ilde ölenler oldu...Ama bizim bölgede dövülen çoktu...Hatta o günlerde yürüyüşte bir tane asil olan Bulgar kazmasıyla çapasıyla bağ kazmaktan geliyormuş...Unutmuşlar...Ben Bulgar'ım diyormuş ama inanmamışlar oda yemiş sopayı...Onu da dövmüşler..." (VRN,BG/E3,E,55)
- "Şimdi annelerin köyünde bir tanesi isim değişikliğinden dolayı Türkiye'ye mektup yazıyor...işte neden mektup yazıyor diye bunu Belane kampına götürüyorlar...akrabası annemin çok kötü işkencede görmüş...aşırı derecede işkenceler çekmiş orada...sırf isim değişikliğine karşı çıktı diye çok kötü zulümler görmüş yani..." (KGK,TR/E4,E,34)
- "Karşı koyanı da zaten Belene 'ye aldılar... Boş elle ne yapacaksın... Karşı koyamazsın... Silah zoruyla kabul etmek zorundasın... Cevabı o işte... Şu hatırayı ben hiç unutamayacağım... Yaşadığım yer benim bir meydandı... Kar yağdı şöyle bir 30 santim... Tank ve askerler tankın üstünde... Bende tıraş oluyorum... Muhtarlığa gideceğim işte isim için... Kızlarım o zamanlar küçük... Kızlarım da bende o tankların görüntüsünü hiç unutamıyorum... Belki o tankların görüntüsü hiç gözlerimin önünden gitmedi... Karşı koyacak olanlara gözdağıydı o... Mecbursun kabul etmeye... Tabi ki iyi bir şey değildi... Zordu... Üzülmez miyiz? Seni tamamen kimliğine kadar değiştiriyor sonuçta..." (VRN,BG/E6,E,63)
- "Bize yapılmadı ama mesela bizim orada ayaklanmalar oldu isim değişikliğine karşı çıkanlar... Türk kimliğimiz elimizden alınıyor diye... Onları Belene 'ye gönderdiler... Hem de diğer karşı çıkacak olanların gözlerini korkutmak için... Belene 'den sonra gelenler oldu her tarafı morarmış..." (KGK,TR/E5,E,42)

Görüşmecilerden bazıları ise yaşlılarının isim değişikliğinden çok etkilendiğini, değiştirilen isimleri yüzünden camilere gidemediklerini, gidenlerinde Bulgar ismi yazan kimliklerini cami dışındaki taşların altına ya da hayvanların semerlerinin içine koyarak saklayarak camilere gittiklerini dile getirmişlerdir.

- "Çok zor bir durum kızım (Ağlamaya başlıyor)... Bir de geldik köye benim kendi babam da ağlıyor... Kızım dedi bu Bulgar adlarıyla camiye gidemiyoruz... Taşın altına kimliklerimizi koyup öyle camiye giriyoruz dedi... Eşeklerin semerlerine saklıyoruz bu Bulgar adlarını dedi...Sonra görüncemi bırakmaya bir başka köye geldik baktık ihtiyarlar karanlıkta oturuyorlar... Gece polis basacak diye...Çok korku yaşadık kızım biz...Sonra nene nene diye haykırdık...Rahmetli oldu kadın şimdi...He dedim kızım siz misiniz? ... Biziz dedik... Köyde polis gelecek diye bir ışık yanmıyor... Polis dedi geziyor kapı kapı adlarımız daha değişmedi bizim dedi... Biz yine bizim köye geldik bizimkilerin adları değişmiş... Babacığım, anacığım ağlıyor kızım biz Bulgar olduk diye... Dedim Bulgar olmayacağız... Bizim arkamızda dedim ülkemiz var..." (VRN,BG/K5,K,68)
- "Dedelerimiz nenelerimiz gidemediler dışarlara, camilerden kaldılar... Sandılar ki isimler değişti Hristiyan oldular... Kimliklerini saklıyorlardı görülmeyecek olan yerlere... Eşeklerin semerlerine bile saklayıcı gördüm...O kadar utanıyorlardı...Çok sarsıldı onlar bizlerden çok..." (KGK,TR/E5,E,42)

Görüşmecilerden bazıları ise isim değişikliğini kabul etmek istemedikleri için günlerce haftalarca ormanlarda yağmur altında yatarak isim değişikliğinden kaçtıklarını fakat kontrol noktalarının kurularak aramaların çok sıkı olarak gerçekleştirildiği için kaçacak bir yerleri olmadığını ifade etmişlerdir.

- *"İsim değişikliği sırasında benim kızım 5 aylıktı... Biz o zaman terk ettik evleri... Ormanda yatıyorduk... Ben kızımı sivrisinekler yemesin diye naylonlara sardım..." (VRN,BG/K2,K,48)*
- *"Ne yapacaktım başka, el mahkûm kabul ettik... Herkes sinirlendi ama kabul ettik... Kimse istemedi, sonuçta... Kaçtık hatta 3 ay... Ama bir süre sonra nereye kaçacaksın... Kimlik kontrolü oluyor, yakalıyorlar..." (KGK,TR/E1,E,56)*
- *"Köydeki insanlar çocuklarını sırtlarına alıp ormanlarda yattılar... İsimlerden ötürü... İsimleri değiştirilmesin diye..." (VRN,BG/K5,K,68)*
- *"O zaman 8-9 yaşındaydım...o civardaydım...vallahi biz ailecek bir ormana kaçtık...yani gittik gelecekle diye...tabi gitmene gerek yok...amcam geldi toparladı bizi...bütün köyü...dedi böyle böyle olacak bunun kaçarı yok dedi...buna karşı geldiğinde sonu kötü olacak dedi bizim için..." (KGK,TR/E4,E,34)*

5. 1984-1989 döneminde Bulgaristan'da "milliyetçilik" söylemi hakkında toplumda ortaya çıkan görüşler

Görüşmecilere bu dönemde Bulgaristan'daki halkın ve yönetimin kendilerine yönelik olan tutumunun nasıl olduğu sorusu sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli halkın, yönetimin tutumundan etkilenerek tutum ve tavırlarını yönetimin tavrına göre belirlediğini dile getirmişlerdir.

- *"Bulgar halkının tutumu, aynı iktidarın tutumu gibiydi... Farklı değildi... Osmanlı İmparatorluğu beş yüz yıl beyinlerine işlemiş... O yüzden aynıydı..." (VRN,BG/E3,E,55).*
- *"Yani bakışlar düşmancaydı... Halk ve yönetim aynı düşünüyordu... Dulova'da dediğim toprakları süren kişiler hep Türk... Bıraktılar bir tane, Bulgar bindirdiler... Traktörden iniyor stop etmeden yani motoru durmadan gidiyor...O makinelî iğneli kısmına müdahale etmiş...Onun kafasını ezmiş götürmüş...Gazetede yazdılar Türklere ötürü öldü bu Bulgar diye...Sen kapatacağın motoru öyle yapacaksın tamirini...(Gülüyor) Ölen kişiyi de tanıyorum, biliyorum... Hükümetten arka alıyorlardı tabi..."(VRN,BG/E5,E,70)*
- *"Onların işlerine geliyordu yönetimi destekliyorlardı... Tabi ki... Ya zaten onların biz hizmetlerini yapıyorduk... Çok şanslılardı onlar... Yönetim haklı diyorlardı... Karşı koyanlarda oldu tabi ama genel olarak halkın tutumu bizi ezmeye yönelikti... Tabi yönetimden arka alıyorlardı..." (KGK,TR/K3,K,34)*

- "Düşmanlık daha fazla... Küçükken olayları hatırlamıyorum ama hissediyordum... Devlet politikası gereği devletten de korkuyorlardı o yüzden hükümetten yana oluyorlardı... Yönetim ne yaparlarsa onlar da onu yapıyorlardı..." (VRN,BG/K3,K,36)
- "Ne yalan söyleyeyim isim değişikliği olana kadar çok iyiydi ama isim değişikliğinden sonra çok şey değişti... Mesela şehirde otobüse bindiğiniz zaman kendi aralarında homurdanmaya başlıyorlardı... Başlardakilerden çok etkilenirdi halk... Onlar ne derse halkta bize öyle davranırdı... Öyle yaklaşırdı işte... Burası Bulgaristan Türk olan Türkiye'ye diye kendi aralarında konuşurlardı... Hep ağızlarında bir Osmanlı vardı zaten... Biz Osmanlı'nın esiriydik şimdi kurtulduk diye... Bir de bizim hemen kabul edebileceğimizi düşündüler ama yanıldılar... Kim nerede görülmüş ismini, kimliğini değiştirip kabul etsin mutlu olsun... Buna ihtimal vermek mümkün mü hiç... Ama dediğim gibi tutumları değişti... Ondan önce gayet iyiydi... Biz ufaktık ama annemler falan daha da etkilenmişti... Öyleydi yani..." (KGK,TR/E5,E,42)
- "Normal eskisi gibiydi ama Bulgar isimlerini kabul ettikten sonra bazı yerlerde dalga geçmeler oldu... O da normaldi (İçselleştirmiş bir tutum içinde) Jivkov'da kendini Bulgar hissedene kalsın, hissetmeyen gitsin dedi... Bir cumhurbaşkanı olarak halkı etkiliyordu sonuçta... Baştaki ne derse halkta onu derdi... Başka şansları da yoktu... İsim değişikliği tarihte olmayan bir şeydi sonuçta... Başka yerden, doğu bloklardan güç aldı herhalde..." (VRN,BG/E6,E,63)

Görüşmecilerin bazıları eğitim süreçlerinde okullarda öğretmenlerin ve öğrencilerin milliyetçi söylemlerle kendilerini uyararak, önceliğin Bulgar öğrencilerde olduklarını dile getirdiklerini ifade etmişlerdir.

- "Zaten iki üç gün okula gitmedik... Sonra gittik işte... Bazı Bulgar arkadaşlarımız dalga geçtiler... Yeni adın ne? Yeni adın ne? Diye dalga geçtiler... Biz de tepki gösterince bir daha söylemediler... Çünkü sınıfın çoğunluğu Türk'tü..." (VRN,BG/K1,K,45)
- "Kötü davranıyordu..."Aha Türk geliyor!" derlerdi... Mesela okulda Türk geliyor diye küçümsüyorlardı..." (VRN,BG/K2,K,48)
- "Tabi ki Türk kimliğiyle yaşamak zordu... Arkadaşımın kızı okula giderken ne kadar ağlıyormuş Nilüfer... Babasının adı Ali dedesinin adı da Osman'mış... Kızın adı da Nilüfer Ali Osmanova işte... Anne diyormuş resmen Osmanova olduğum için utanıyorum, eziliyorum, büzülüyorum diye... Neden çünkü soyadı Osmanova ya Osmanlı imparatorluğu şöyle, Osmanlı imparatorluğu böyle kötü diyorlarmış ya o da bağlantı kurup soyadıyla utanıp, çekiniyormuş... Dedesinin adı Osman olduğu için, çekinip sıkılıyormuş... Çünkü hep kötüleniyor ya onun için..." (KGK,TR/K2,K,62)
- "İsimler değişmeye başladıktan sonra mesela benim çalıştığım okula, Milli Eğitimden görevli kişiler gelerek, okulları dolaşıyorlardı... Direk kendilerini hiç tanıtmadan, çocukların isimlerini soruyorlardı... Hiç okuldaki personelle görüşmeden direk çocukların yanına geliyorlardı... Ve çocuklara isimlerini soruyorlardı... Takip ediyorlardı... Bulgarca isimlerini biliyorlar mı, bilmiyorlar mı diye... O şekildeydi yani..." (KGK,TR/K1,K,45)
- "Ben o zaman liseyi orada bitirmiştik... Biz de Şumnu'da Türk yoğunluk fazlaydı tabi ama öğretmenlerimiz çok dikkat ederlerdi Türkçe konuşmamıza... Hemen sert uyarı alırdık... Burası Bulgaristan gibilerinden..." (KGK,TR/E5,E,42)
- "Biz yine çalışıyoruz ben susadım bir ara... ben öğretmeninden su istedim...öğretmende bana döndü İstanbul'da içeceksin suyu dedi...benim mesela o çok zoruma gitti...bir su bile vermedi...ondan sonra oturdular birkaç Bulgar öğretmen dalga geçiyorlar...çünkü o zamanlar araba getiremiyordun hiçbir şeyle gelemiyordun...herkesin malı mülkü kiminin hayvanları falan oluyordu...işte soruyordu senin araba ne marka...araban kalacak ya o gidiyor senin arabayı bedava alacak...para vermekte yok...çünkü o zamanlar 1000 levo diyorlardı geçirmeye...paran olsa da geçiremezdin bu tarafa öyle bir durumda vardı...parada getiremiyordun dolar markmış onları da biz bilmiyorduk..." (KGK,TR/K5,K,45)

- "Bak bir gün okulda benim çok samimi arkadaşım döndü bana ne dedi... Fahriye sizin dedeleriniz nineleriniz bizim dedelerimizi ninelerimizi kesmiş dedi... Ana ben bir kötü oldum... Dedim ki ben sonra bizimkiler yaparken sizinkiler böyle durmuş mu dedim... Sizinkilerde kesmiştir dedim... Ama dedim bu konuyu ne sen biliyorsun ne de ben... Senle ilişkim kesildi dedim... Sonra sen bu git beni müdürüme söyle, Fahriye benimle konuşmuyor diye... Geldi müdür dedi ki Fahriye neden dedi Ratkay'la konuşmuyorsun... Niye konuşayım ki dedim... Ben anlattım müdüre olayı... Müdür döndü Ratkay'a budala dedi onu ne gereği varmış, sana kalmış o dedi... Sonra müdür benden özür diletti... Dedim ya gâvurdan dost oluyor..." (VRN,BG/K5,K,68)

Bazı görüşmeciler ise isim değişikliğinden sonra günlük hayatta Bulgar

milliyetçiliğine yönelik tutum ve tavırların belirgin hale gelerek, kendilerine dile getirdiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir;

- "Arkamızdan sözlü küfür ettiklerini duyardık...Pis, Türk! Miskin Türk! Bilmem ne gibi işte... Halkın arasında falan oluyordu..." (KGK,TR/E1,E,56)
- "Çocuklar arasında pek bir ayırım olmazdı... Ne kadar tembihlenmiş olsa da bazı çocuklar gizliden gizliye oynarlardı bizimle... Ama bazı Bulgar çocukları baya baya Türklere karşı kin güttükleri için arkanızdan "Pis Türkler!" diye bağırlardı... Yemekhaneler de mesela çok sıkıntı çekiyorduk... Dinimiz gereği domuz yemiyorduk biz ama sürekli olarak domuz eti çıkardı... Tercih şansınız pek olmazdı yani..." (KGK,TR/K3,K,34)
- "Vallahi ikinci sınıf gibiydik biz o zaman... Çünkü gerçekten hani şöyle bir şey vardı... İlk önce tanışıyorsunuz biriyle mesela... İsmi mecbur Bulgaristan ismi veriyorsunuz... Ama bir zaman sonra bu insanlar anlıyor ki senin Türk olduğunu ve onun davranışı sana karşı farklı oluyordu..." (VRN,BG/K3,K,36)
- "Çok aşağılandık... Kimse kimseyle konuşmuyor... Ufacık bir kıvılcım bekliyorlardı... Hep toplantı yapıyorlardı... Bir gün işten geliyoruz Türk komşuyla... Sigara fabrikasında çalışıyordum kızım... Dedim ki Umma ablacığım sessiz konuş dedim... Türkçe konuşamıyoruz kızım... Aman be dedi hep mi sessiz Türkçe konuşacağız dedi... Ana! Gâvurun bir tanesi siz ne konuşuyorsunuz... Gelin buraya diye bağırdı bize... Şak şak tabancasını çekmeye başladı... Tamam, tamam çok özür dilerim dedim Bulgarca... Aynen o refleksle... Arkadaşım dedim anlamadı... Neyse dedi o zaman sizi bir defalığına affediyorum... Gece 11.30 ta çıkmıştık gece vardiyasından... O zamanlar kim vurdu ya gidiyordu insanlar... Öldürecekti bizi... O akşam öyle geçti kızım... Ertesi gününü anlatayım... Yine ikinci vardadayım işte... Köyümden bir komşu vardı... Kayınpederim haber göndermiş... Çok akıllıydı... İsim değişikliği olacak sakın karşı gelme diye... Sakın ona karşı gelme diye... Gencecik sizin gibi gelinleri çok dövüyorlar fabrikada... Bir taraftan polis bir taraftan usta tutuyor bir taraftan da sopayla vuruyorlar diye... Sakın ola karşı gelme diye... Biz hep zaten hep sensin sensin dedik, köprüyü geçene kadar ayıya dayı dedik... Bizim köyde 1,2 gelinde isim değişikliğinden sebep kendilerini 4.kattan aşağı atmışlar, belleri kırılmış... İsim değişikliği olmasın diye... Bizim bir ailede kavgada oluyordu ki ben çok kavga ettim zamanında kaynanamla ama bu başkaydı... Şu kafamın arkası sırf çıban oldu... Kafamın arkası bütün çıban oldu ki ne derece kabul edemiyoruz bak... İsimleri değiştirdikleri zaman arkadaşlarımız arkamdan bağırma başladı... Bogdana diye... Hep öyle eziyetler oldu..." (VRN,BG/K4,K,61)
- "Bak şimdi yönetim Türklere karşı yine kötüydü... Bizim orada kafası rahatsız olan bir çoban vardı...Birden Baki diye bir öğretmen vardı...O öğretmen o çobana sen kafayı yemişsin demiş... Ne dedi biliyor musun o Bulgar çoban o Baki'ye...Bre dedi adı şeydi onun Peşu...Domuz çarıkılıda olsak, siz öğretmende olsanız biz size kumanda vereceğiz...Yani biz size emir vereceğiz ancak diye...Okumuştansa...Ben cahilde olsam ben senden üstünüm gibilerinden...Halk konuşuyordu böyle..." (VRN,BG/E5,E,70)

Görüşmeciler bu dönemde Türkiye'deki halkın ve yönetimin kendilerine tutumun nasıl olduğu sorusu sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli Türkiye'den haber alamadıklarını ancak dönemin başbakanı olan Turgut Özal'ın haberlere çıkararak Türk soydaşlarının arkasında olduğunu belirten ifadeler kullandığında çok gururlandıklarını, sahihsiz olmadıklarını ve Türkiye gibi bir devletin arkaların da olduğu düşünerek güven duyduklarını dile getirmişlerdir.

- *"İsim değişikliği yapıldı falan diye çıkardı haberler... Özal kurtardı vallahi bizi... Rahmetli ne seviyorduk adamı..." (VRN,BG/K2,K,48)*
- *"Biz 89'tan sonra Özal'ı bildik... Ondan önce hiç bir şey bilmiyorduk biz... Arkamızda olduklarını biliyorduk ama konuşamazdık... Bizi bırakmazlar diyorduk... Bizi alırlar diyorduk... İle de onu bekliyorduk zaten... Ne zaman gidiyorsunuz dediler, biz korktuk... Acaba Türkiye'mi diyorlar başka bir yeri mi diyorlardı... Herkes çekinmeye başladı... Ama baktık ki herkes Türkiye'ye geliyor o zaman herkes aldı eşyasını... Zaten bir bavulla geldik..." (KGK,TR/E3,E,49)*
- *"Vallahi biz küçüktük... Zaten her şey baskı halinde yapılıyordu... Ama bir tek Özal'ın yani Turgut Özal'ın sahip çıktığını söylüyorlardı... Annemler bu şekilde derdi yani..." (VRN,BG/K3,K,36)*
- *"Biz Türkiye'den haber alamazdık ki... Ama geldiğimizde çok memnun kalmıştık, çok iyi ağırladılar bizi... Bak mesela o dönem Özal dedi ki 3 dilim ekmek yemeyeceğiz 2 dilim ekmek yiyeceğiz 1 dilimini soydaşlarımıza bırakacağız diye... Çok duygulanıyorduk... Kuş gibi oluyorduk... Biz Türkiye'yi yere göğe sığdıramıyorduk... Sonra komşumuz dedi bize içeri girin Jivkov konuşuyor diye... Radyo'da televizyon yayın yapıyor... Jivkov dedi ki kim nereye gitmek istiyorsa gitsin, nasıl isterse gidecek deyince bütün Bulgaristan'da yaşayan Türkler ayağı kalktı... Herkes bugünleri de gördük o çok şükür dediler... Türkiye'deki radyodan da acele etmeyin, sabırlı olun elbet bir gün geleceksiniz diye haberler alıyorduk..." (VRN,BG/K4,K,61)*
- *"Özal her akşam kapı kuledeydi... Bizi onu gördük mü bu adam cennette gitsin diye dua ediyorduk... Ay dedik arkamız ne kuvvetliymiş bizim... Allah rahmet eylesin..." (VRN,BG/K5,K,68)*
- *"Özal sınırı açma sebebiydi, rahmetli... Çok sevindik... Bulgaristan'da televizyona çıktı dedi ki Sayın Jivkov gelsin dedi, çorbayı beraber içelim... Ve bizi çok onurlandırdı, gururlandırdı... Kapı açılmıştı... Çok mutlu oldu Türk halkı sonuçta..." (VRN,BG/E6,E,63)*
- *"Özal kapıları açtıktan sonra coştu kalktı Türkiye'ye... Özal'ı ikinci Atatürk olarak gördük... O kadar sevindiler öncesinde zaten Türkiye'den haber alamıyorduk... Bizim 78'de göç eden akrabalarımız vardı ama birinci dereceden değildi... Ama dediğim gibi o zaman Bulgaristan'dan oranın durumunu bilmiyorduk ne zaman gittik o zaman anladık nasıl olduklarını..." (KGK,TR/E5,E,42)*

6. 1984 – 1989 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen göçle ilgili olarak başlarından geçen ilginç olaylar

Görüşmecilerden 1984 -1989 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göçle ilgili olarak başlarından geçen ilginç olaylar varsa paylaşımları istenmiştir. Görüşülen kişiler göç etmelerindeki en büyük etkenin isim değişikliği olduğunu ifade ederken, isimlerinin değiştirildikleri günü kendileri için travmatik bir gün olarak nitelendirmişler ve o günü şöyle anlatmışlardır;

- *"Nasıl tarif edeyim, çok acı bir şey...Orada toplandık dedik ki bu uzun sürmez...Bu on yıl sürmez diye sohbet ettik aramızda...Vallahi çok acı bir şey.(Acı bir gülümseme ile).Şu anda sanki o anları yaşıyorum...Sonra zorda olsa hayatımıza verdikleri isimlerle devam etmek zorunda kaldık...85'de bizler tarafından isyan çıktı...Daha sonra zorunlu göç olayları başladı...Çingenelerin isminin değiştirildiği bir zamanlar muhtarlığın önüne eşeği götürmüşler...Eşeği dövüyorlarmış...Demişler sen neden bu eşeği dövüyorsun...Demiş ki at olsun diye...Eşekten at olur mu demişler...O da demiş ki çingeneden Bulgar olur mu?...İsimlerimizi değiştirdiler ama Türk erkeklere kızlarını vermek istemiyorlardı...Oda oldu...Sonra Türk'sün diye Bulgar mezarlığına senin mezarını da gömmezler..." (VRN,BG/E3,E,55)*
- *"Verildi... Verilmez olur mu hiç... Bak şimdi bu isimleri değişeceğini duyuyorduk ama diyorduk ki Pomaklarda olmuş isim değişikliği, dilleri de Bulgarca zaten diyorduk... Biz üstümüze çekip, inanmıyorduk... Bizim adımızı değiştirirler diye düşünmemiştik... Benim çalıştığım yerdeki başhemşire topladı bizi... Dedi ki yarın size bir kitap vereceğim içinde Bulgar isimleri var herkes içinden kendine bir isim seçecek... Ben geldim eve eşimde şey diyorum ya o da askeriye deydi... Orada çalışıyordu... Dünya da kim kendine doğduktan sonra isim bulmuşta koymuş... (Bir anda ağlamaya başlıyor) Kendimize isim seçtirdiler bize... Mecburduk ama seçmeye zaten senin orada söz hakkın yoktu ki... İkinci sınıf vatandaşı gibi değildik, öyleydik zaten... İşte benim isim Asya ANGELOVA STLIYANOVA oldu... İsminize en yakın ismi seçiyorduk ki, zor olmasın diye... İçimiz yandı, yandı kül oldu... Öyle işte..." (KGK,TR/K2,K,62)*
- *"Şimdi o çok enteresan işte...şimdi 85 in ocak ayıydı...toz toprak çatlıyor soğuktan asker sarmış Torgovic kazasını ilini...harekete geçin demiş...o günü isteyim...kooperatifin tamir işletmesinde ustabaşım...tabi biz artık böyle şiddetle altımızda bir yangının olduğunu hissediyoruz her an bir şeyler olacak diye...çünkü görüyoruz her yerin askerle sarılı olduğunu...durumun ne olduğunu...geldi bir tanesi dedi ki; 'ya seni merkeze belediyeye çağırıyorlar'... işte eşini de al git...benim için anlamı bu; hemen eşini kimliğini de al belediyeye gel...ismini değiştirmeye gel tamam mı...dedim ya Bulgaristan köyü olduğu için biz birkaç Türk yani önde gelenler...ilk başta bizi alacaklar içeri...tabi ben o arada eve gittim hanıma dedim ki; durum böyle böyle...dedim ; film başlıyor...dedim ;çağırdılar hanımı da al gel dediler napıcaz...vallahi dedi ne dersin onu yapalım...bu başladı ağlamaya sızlamaya...falan..filan..o arada araba çatırdıyor soğuktan...dedim sen ısıtıcıyı koy...bir kase su ısıt...arabaya döktüm...araba garajda zaten arabayı çalıştırdım...çocukları hanımı aldım kayın pedere gidiyorum...belediyeye gideceğime kayınpedere gidiyorum...iyi ama kayınpederde Torgovicta ilin içinde...neyse vardı...hayrola...dedik böyle böyle bir durum var...vallahi dedi burasını da sarmışlar...Ee dedik napıcaz...vallahi dedi kayınpeder rahmetli "beni evde bırakın, beni öldürürler mi ne yaparlarsa yapsınlar" işte kayınbiraderinde ol...kayınpederin eşinin de karnı burnunda...doğurdu, doğuracak...neyse eşyaları, yanına kayınvalideyi aldı...hanımı bir tane çocuğu vardı ikinci çocuğa hamile...onların yanına iki araba biz... napıcaz şimdi... hanımın öz teyzesi var Rozgort ilinde... Oraya geçicez... hızlı hiç vakit kaybetmeden gidiyorsunuz...neyse oradan arabaları çalıştırarak gittik...yarım saat bir saat içerisinde oraya ulaştık...akşam üzerine... teyze evde hoş geldiniz falan filan... dedik biz pek hoş gelmedik durum böyle böyle...teyze de öğretmen kendi eşi o zamana kadar vefat etmişti kazada...ikinci evlilik yapmış birisiyle orada...o belde de o köyle komünist partinin sekreteri...önde gelenlerde...ölen eşi de öyleydi zaten...olamaz öyle şey! Diretıyor... neyse dedik olur ya da olmaz göreceksin ama şimdi çift garajları var*

evin yanında dedik siz arabaları dışarı çıkarın çünkü bizim Torgovic'te plakalar belli oluyor sizin Rozgort başka... siz dedik arabaları dışarı çıkarın biz bizimkileri içeri koydum...bir iki gün burada sizde misafir kalalım bakalım ne olacak...neyse bizi kabul ettiler biz misafir kaldık...şimdi ben hemen gidip bakkaldan salona da hole de ben bunu kurarım...gittim bakkaldan radyoyu aldım...pili hem de elektrikli...ve hanımla artık değil artık o radyoyla yatıyorum...(gülüşmeler) evet gece gündüz kulağımda Türkiye'yi dinliyorum...Ankara yıkılıyor...bizim burada ki gazel çıgırıyor...hiçbir şeyden haber yokmuş gibi...yok işte asimilasyon varmış zulüm varmış, isimler değişiyormuş hiçbir şeyden bahsetmiyor...hiçbir tane bir şey yok...Almanya'nın sesi, BBC'si orda falan birkaç cılız cılız şeyler oluyor...konuşuluyor...o arada bir Pazar geldi...teyzenin oğulları erkek...bayağı büyümüş yetişmiş çocuklar...silah aldı, avcı silahı vardı...babaları büyük komünist partisinin şeyi, annesi de öyle...dediler biz ava gidicez...ben dedim gidin ava siz bu sizin son avınız...niye? Enişte...dedim çünkü bir haftaya kadar silahları alacaklar sizden...ah bizden kimse silah falan alamaz...dedim sen şöyle bir tepeye baksana...evinin tam karşısında asker ağ kurmuş oradan da bütün anayolda ki hareketleri inceliyor...dedim bak burada asker var mıydı?...dediler işte yoktu birkaç gün içinde geldi...dedim birkaç gün geçtikten sonra göreceksiniz gününüzü...sonra bir akşam teyze demiş ki bizim hanıma ; nasıl iş böyle bir şey olması mümkün değil...hani o damatta çingenelik olmasın demiş benden ötürü...kaynanam demiş ki Fikret duymasın bizi darmadağın eder...tamam mı.. insan birbirine de düşüyor...neyse onu atlattık birkaç gün orada durduktan sonra benim en yakın arkadaşım şoförümle bir telefon görüşmesi yaptık... onunda kayınpederleri Lozgrat denen yerde...telefon görüşmesi yaptık dedim durum nasıl...dedi durum hiç iyi değil...Torgovic ilini bitirmişler...geçiyorlar Rozgorta dedi kaçacak yerimiz yok...benim evimin hemen yanında Türk aile yaşıyor...yaşlılar falan...dedim şunları bir arayayım bakıyım şunlar bir ne yapıyor...neyse dedim aradım teyze çıktı...dedim durumlar nasıl ne yapıyorsunuz dedi uşağım hiç gelme...gecede dört beş defa seni aramaya geliyorlar...çünkü ben anahtarları kapatıp dış iç gittim...sakın gelme...nereye gidicen gelmeyip de...elin mahkûm...partizanlık yaptık...kaçış yaptık...ondan sonra arkadaşla beraber orada o çıkmış burada ben döndük neyse...gittik...kaçacak bir yer yok...toplanmışlar...polis birkaç tane...önüne de birkaç tane kitap atıyor...şurada bir isim seç kendine...şimdi emilion demek benim isimim Fikret olduğu için Fiko diyeceklerdi, isme benzediği için...mesela babamın Ademoğlunu Ampel yapmışlar...biz bu arkadaşla ikimizde Emilion koyduk ikimiz...onun ismi Mehmet benim Fikret hiçbir benzerlik yok ama Emilion demek başka bir anlamda...yanmak, yandı anlamında...neyse bizim isimler değiştirilince bizim hanım bağılıyor çağırıyor...polis diyor ki söyle şu kadına bağırmasın çağırmasın...dedim ben neden söylicem...her şey senin elinde güç senin elinde...değiştirme senin elinde sen söyle...bir de bu 5 yaşındaki çocuk değil...en zoruma giden çocuklarımla adlarını değiştirmeleri idi...kesseler belki bir damla kan çıkmayacak bir tarafımdan...elimizden kimlikleri alınca...kimlikleri de alıyorlardı..." (KGK,TR/E6,E,62)

Göç eden görüşmeciler bazıları göç etme süreci hazırlıklarında Bulgar polisinin takınmış olduğu tutum ve tavırdan dolayı çoğu kez başlarına bir şey geleceğini düşündüklerini ve bu yüzden dolayı göç yolculuklarının zorluk içinde geçtiğini belirtmişlerdir.

- "Nasıl anlatayım çok duygulanıyorum (Ağlamaya başlıyor)...Yaşadıklarımız kolay değildi (Anlatacakları boğazında düğümliyor)...Bir sabah kalktık bütün mahalleyi polisler sarmıştı... Haberimiz yok... Bizi okula çağırdılar... Ama hiçbir şey haberimiz yok... Her tarafı tanımadığımız polisler sarmış... Sade okula çağırıyorlar... Ondan ona dediler sizin isimleriniz değişecek... Sizin dedelerinizde, nenelerinizde Bulgar'mış...İsimlerinizi değiştireceğiz dediler (Ağlamaya başlıyor)...Yaşadıklarım aklıma geldiği için üzülüyorum kızım...Akşamdan küçük küçük pikap arabalarla getirdi komşumuz bizi...İlk ben getirdim buzdolabı eşyama, bir çamaşır makinemi...Ondan öncede Todor Jivkof konuştu televizyon 'da...Kim nereye gitmek isterse gidebilir diye...Ondan sonra biz Türkiye'ye gelmek için talepte bulduk...Ondan sonra biz dedik Türkiye'ye gideceğiz...Fabrikadan ilk ben çıktım...Ne cesaret dediler...Müdür geldi yanıma, şef geldi...Sen nereye gidiyorsun, ne yaptığını farkında mısın diye...Sizi doğuya kötü yerlere gönderecekler, sizi öldürecekler çocuklarınız okumayacak dediler...Bende gayet sakın millet nereye gidiyorsa bende oraya gideceğim dedim...O küçük akılla ne kadar toymuşum...Ne dedim biliyor musun....Dereye geçene kadar ayıya dayı diyeceğim

diye...Zaten kızım karşı gelsen Belene 'ye götürüyorlar...Sonra biz pasaportlarımızı çıkardık emniyetten...Ondan sonra akşamına kızım komşu geldi...Işıkları yakmıyoruz, dışarda polisler geziyor (Ağlamaya başlıyor hıçkır hıçkır)...Ondan sonra kapıya kocam, rahmetli eşim çıkmadı....Ben çıktım...Komşu gelmiş dedi ki korkma, korkma kanun çıkmış dedi...Gitme izni işte...Ben sevinçten bir onu alıyorum, bir bunu bırakıyorum...Ne alırım diye...Neyi götüreceğim dedim ya...Biri tane götürmeye hakkın var dediler...Bir tane buzdolabı, bir tane çamaşır makinesi, 1 tane dolap yatak falan almaya hakkın var...Oh çok şükür dedim...Hiç uyumadık sabaha kadar...Sabahın 5 inde çıktık kızım...Komşular geldi geçirmeye...Eee işte kimisi verdik...Rahmetli eşim derdi evin anahtarını kapı üstünde bırakalım...Arabanın deposunu da dolduruyorum, anahtarıyla size bırakıyorum dedi...Kullanın ne isterseniz onu yapın dedi...Çocuklarımın okul kitaplarını, evlenme cüzdanımızı hiç unutmuyorum ayağımla ittiğimi hatırlıyorum...Ayağımla ittim sanki lazım değil...Sonra yola çıktık kızım...Bize 3 gün içerisinde çıkmanız lazım dediler...Biz zaten o anı bekliyoruz zaten kızım...Bekliyoruz...Biz zaten hemen pasaportlarımızı aldık, ertesi sabah yola gidiyoruz...Birden kızım yolda ne oldu biliyor musun...Önde kaynanam, öndeki pikap arabada...Coşturmuş şimdi...Bütün Türk halkı akın akın geliyor...İki tepenin arasına dediler Bulgar polisi geçin oraya...Eyyvah dedi kaynanam hepimizi kesecekler şimdi...Ne dedim biliyor musun...Nasıl olsa Türkiye'ye gidiyoruz, kesiyorsa kessinler...Niye öyle kafamız yıkandı bilmiyorum...Ondan sonra bekledik...Üstümüzden helikopterle takip ediyorlar...Gelirken de bir olay olduğumu kızım kuzey Bulgaristan'da bir ailenin küçük çocuk su kanalının içine düştü...Küçük bir boru o sınıksı...Hale gözümüm önündedir...Hepimiz toplandık başına...Çocuğun babası Belen'deymiş...Belen'i biliyordur...Cezaevi...Anne orada ondan sonra anne bayılmış...Masaj yapıyoruz anneye konu komşu...Şimdi hakkını alamam o konuda hemen itfaiye geldi, ambulans geldi...Her şey geldi...Eşim dedi yan tarafı kaz çıkartamayacağız yoksa...Çocuğum ipi tutsana, çocuğum çengeli tutsana diye bağırarak hep...Yavru sıkışmış zaten kıpırdamıyor ki...Altında da bir dere geçiyor ki şırl şırl...Sesi duyuluyor...O yavru gidecek derzin içinden...Komşumuz geldi had iyin dedi...30'ar araba 30'ar araba...Bizi Türkiye'de getiriyorlar...Geçiyoruz şimdi sınırdan ondan sonra dedi hadi gidiyorsunuz...Zamanınız geldi...Öyle bıraktık biz onları...Biz bıraktık ama aile orada...30 araba bıraktık, hepimiz Türk ailesi...30 araba kimin sırası geldiyse geliyor buraya...Birden Kapıkuleye geldik pijamalarla karşımızda...Annesini tanıyorum ya ne oldu dedim...Dedi bu yaramazı çıkardık...Ay bir sevindim, bir sevindim...Dedim yiyecek nafakası varmış...Öptük onu sonrada kapıkuleden geçtik geldik işte kızım..." (VRN,BG/K4,K,61)

- "Bulgaristan'da mesele komünizm olduğu için o dönemde bir polis görsek titreme gelirdi bize... Yani böyle saygı çok büyüktü bizde... Polis görünce ta öteki taraftan dolanırdık ama Türkiye de polisin yanına rahatça gidebiliyorsun, derdini anlatabiliyorsun... Ama Bulgaristan'da bu anlamda çok büyük baskı vardı... Rejim çok kötüydü yani... O zaman ki rejim bizim için kötüydü...Göç ederken falan da çok korkardık bir polis görsek...Eyyvah derdik başımıza bir şey getirecek gibilerinden..." (KGK,TR/E3,E,49)
- "Ben bir Pazar nöbetçiydim ablası... Ama bizim komşumuz askerdü... Bulgar'dı, subaydı işte... Ama işte ben rütbelerini karıştırıyorum onların, her neyse... Fakat rütbesi yüksek olanlardandı... Bize o bilgi verdi... Böyle böyle bir durum olacak dedi... Ama sakın hiç karşı gitmeyin çünkü karşı çıkanlar vurulacak, öldürülecekler onun için karşı gelmeyin dedi... Sonra işte ablası ben nöbetçiyken Şumen'de yürüyüşler oldu... Ama tabii dediğim o gibi bizi uyarmıştı o komşumuz... Sakin katılmıyorsun dedi eşime... Ve helikopterler uçuyor, bir şeyler oluyor ama ne oluyor bilmiyoruz... Ama biz o yürüyüşlere katılmadığımız için olayları görmedik... Yürüyüşler oldu köylerde de... Artık Türkler başkaldırmıştı... Seslerini duyurmaya çalıştılar,

niye böyle oluyor diye... Tabi ki vurulanlar, ölenler olmuş tabi farklı köylerde ama biz orada bulunmadığımız için o olayları göremedik tabi... Sonra dönelim işte... Ben nöbetteyken aman Allah'ım bir şeyler oluyor ama ne olduğunu hiç haber alamıyoruz... O gün bizim orası karışmış ablası... İnsanlar dövülmüş, şoplanmış karma karışık ortalık yani... İç savaş gibi olmuş ama diyorum ya eşimde gitmediği için biz göremedik... Ve milleti itfaiye suyla püskürtmüş... Ama ondan önce ablası bu olaylar olacak diye siyasi görüşlü insanları, okumuş kişileri akşam gece polis gelip topluyor... Ondan sonra da zaten göç yaptık biz ailecek... Ama yollarda göç ederken ne zaman bir polis görsek korkardık ki acaba bizi durduracak mı... Acaba bize bir şey yapacak mı diye... O kadar da korkutmuşlardı bizi..." (KGK,TR/K2,K,62)

Bazı görüşmeciler göç ederken yanlarına almış oldukları erzakları, eşyaları ve kişisel evraklarının Bulgar polisi tarafından el konularak, kendilerinden zorla alındığını dile getirmişlerdir.

- "Türlere karşı baskı her yerde vardı... Yaşlılar bizim kadar Bulgarca bilmiyordu... Türkçe kelimeyi duysa onu hemen orada söylüyor... Ona ceza uyguluyor hemen... Ağız dalaşına giriyor... Daha sonra bavul alıyor hani bu göç etme olayı olacak ya... Orada polisler; "Sırada dur!" Hiç suçsuz copla vuruyor... Aynı sıradayız copla vuruyor... Suçu ne onun sırada bekliyor yani... Resim çekilecek amca falan vay çimin üstüne bastın sen diye copla vuruyor..." (KGK,TR/K6,K,60)
- " Biz göç ederken mesela diplomalarımız vardı... Bulgar polisi zorla elimizden aldı size Türkiye'de lazım olmayacak diye... Sonra eşyalarımızı bize vermediler... Eşyalar 3 kuruşsa onlar 13 kuruş istediler bizden geçirmek için Türkiye'ye. Eşyalarımız sonuçta yeni bir hayat için lazım... Elimizde ne var ne yok hepsini aldılar... Bizde vermek zorunda kaldık..." (KGK,TR/K1,K,45)
- "Eşyalarımızı zaten gözümüz görmüyordu ama bütün evraklarımıza varana kadar pasaportlar hariç hepsini ellerimizden aldılar... İzin vermediler ki geçirelim. Türkiye'de sürünün gibilerinden... Eşyalarımızı ellerimizde biz sınırdan taşıdık... Çok zulüm yaptı gavurun polisi be..." (KGK,TR/E5,E,42)

Görüşmecilerden bazıları göç ediş süreçlerinde Bulgar hükümetinin takınımış olduğu baskıcı tutumlar ve tavırlar yüzünden ölümlerin yaşandığını ve bunlara şahit olduklarını belirtmişlerdir.

- "Tabi çok dövüldüler... Sen diyelim Türkçe bir laf söyledin ya da bir Bulgar'ı dinlemedin kafana bir tane odun kut diye... Her polisin elinde bir tane elektrik şoku vardı... Dürtüyorlardı böyle... Ölen vardı... Bizim birkaç kişi ama onlarda hastalıklardan öldü dediler... Dövmüşler onları çok dövmüşler..." (VRN,BG/E5,E,70)

- "Çoğu insanımız hapselere atıldı... Göç etmeye hazırlanırken insanlar eşyalarını topluyorlardı... Son günleriydi işte... Evlerinden bazı erkekler çıkardıklarını... dedemlerin de evden çıkarıldıklarını biliyorum... anlatır da babamlar gece polislerin insanları evden çıkartıp dövdüklerini... dövüp tekrar evlerine gönderdiklerini biliyorum... mesela Türk çocukları bazı zamanlar hapse gönderilir haber alınmazdı... küçük çocukların hapisanede ölü buldukları... gelmice artık dediğini biliyorum yani... kendini savunma gibi bir şansın yok..." (KGK,TR/K4,K,32)

- "Göç olayları olduğunda bizim arkadaşın 18 yaşındaki delikanlı oğluyla sınırdaki polis tartışıyor... İşte bekleme davasına geçersin geçemezsin diye... Çocuğun da gücüne gidiyor artık sizi dinlemece... Arabayı haydıyor... Anne babası da kapıda işlem yaptırıyor... Ateş açmışlar... Uyarmadan... O cağız ölüp gitmiş orda... Annesi babası kafayı yemişti... Bir daha hiç Bulgaristan'a dönemediler... Çok sıkıydı. Hiç gözünün yaşına bakmazlardı..." (VRN,BG/K6,K,55)

Son olarak görüşmecilere Bulgaristan'da bu dönemde herhangi bir zulme maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz sorusu sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli fiziki bir zulme maruz kalmadıklarını ancak isim değişikliğiyle beraber kendilerine yönelik olarak gerçekleştirilen baskıcı tutumların her birinin kendileri için birer zulüm olduğunu belirterek duymuş oldukları rahatsızlıkları şu şekilde dile getirmişlerdir;

- "Zulüm tabi ki bunlar zulüm olmaz mı...Türkçe konuşmayacaksınız derlerdi ama bizim ihtiyarlarımız kesinlikle Bulgarca bilmezdi... Bak bir gün kaynanamla tütüneyiz...Müdürler geldi baktı yaşlıların altında şalvar çektiler onları... Bende gittim arkalarından Bulgarca soru soruyorlar onlara...Dedim Bulgarca bilmiyorlar...İlla diyor o cevap verecek...Neyse öbür müdür versin işte gelin cevap dedi...Bana dedi ki Bulgaristan istemiyor şalvar...Bende dedim ki bu yaşa gelmişler giyemezler...Bizden alın cezayı eğer giyersek, onlar alışmışlar öyle giyemezler dedim... Kaç defa diller döktüm... Bunlar hep zulümdü... İhtiyarlarımız kederden göçtü gitti..." (VRN,BG/K5,K,68)
- " Bundan daha büyük zulüm ne olacak yani...işte o zaman iş bittikten sonra babamı ziyarete gittim...çünkü onlar halen doğduğum köyle yaşıyor... ben Makolopol de yaşıyorum...15km mesafe var aramızda...işte geçmiş olsun falan...rahmetli babama dedim ki hadi baba dedim, zamanında zenginler burada zenginliği bırakıp gitmemişler Türkiye'ye...çünkü 1935'ler de Atatürk Bulgaristan'a elçi gönderiyor... diyor gidin Bulgaristan'a Türkleri uyarın organize edin Bulgaristan'ın gözü daha körken ...oradaki vatandaş malını mülkünü toplayıp gelsin buraya...benim diyor Türk'e ihtiyacım var...bunlar gelip bizim oradaki zenginleri toplayıp...Atatürk 'ün mesajını iletiyorlar...tabi bunlardan aralarından birkaç kişiyi Türkiye'ye gönderiyor...gidin bakayım oralar yaşanabilecek bir yer mi? Geliyorlar tabi Trakya'yı dolaşıyorlar...öteyi beriyi dolaşıyorlar...tabi o zamanlar Trakya 'da taş evler var...saman örtülü falan filan...bu kadar savaştan çıkmış ülke ne olacak...ve dönüyorlar diyorlar gidilmez... yaşanılacak ülke değil ve kalıyorlar...orada bizim zenginlerin şato gibi evleri var...avluları 3-4 metre...hırsız giremez dikenli avlu...o sırada kıyaslama yapıyorlar kalıyorlar...bende babama mevzuyu açtım dedim onlar zenginliklerini bırakıp gidememişler...senin nelerin vardı da bırakıp gitmedin ? bizi burada esir bıraktın bu memlekette dedim...şöyle uzun uzun düşündü rahmetli...oğlum dedi ben yapamadım dedi eğer bir şans düşerse sen hiç arkana bile dönmeden bizi bile düşünme git dedi...89 da bu şans açıldıktan sonra oğlum dedi arkana bile dönme...bana dedi zamanında 85 de böyle böyle bir laf söylemiştin hiç dedi içimden çıkmıyor...fırsat şimdi sana geldi...çocuklarını buradan kurtar dedi öyle de kaldı..." (KGK,TR/E6,E,62)
- " Yani bu ismimizi değiştirmek, çocuklarımızın sünnet olamaması, düşünlerde Türkçe şarkı söylenmemesi... Köylerde annelerimiz şalvar dediğimiz bir kıyafet giyiyordu...Polis çevirip kontrol ediyordu şalvarlı mısın pantolonlu mu diye...Zorluyordu...Hatta kesiyordu...Ama kadınlarda öyle alışmışlar yıllardır. Bunların hepsi birer zulümdü işte..." (VRN,BG/E3,E,55)
- " Dediğim gibi bizim yaşlılarımız o dönem şalvar giyiyorlardı o zamana kadar... ne yaptı şalvarın üzerine etek geçirdi...ondan sonra resim çektirirken baş örtüsünü falan indiriyordu yaşlılarımız...onlar için daha çok şey yaptılar...işte onlar Türkçe okudukları için Bulgarca bilmiyorlardı yok işte ilkokulu Bulgarca okuyacaksınız diyorlardı...ekmeği Bulgaristan dan alacaksınız...onlar da yok çıkmıyorlardı böyle oldukları için...zulümse bunların hepsi zulüm işte..." (KGK,TR/K5,K,45)
- " Evet tabi ki de psikolojik birazda şiddet içerikli ...psikolojik olarak yapılan zulüm halen etkisini devam ettiriyor...şu an onlardan hiç korkum yok...hatta şu an gidip cevap vermek istiyorum...kendime o güven geldi...mesela dedem öldüğünde Bulgaristan 'a gittiğimizde bir parfüm mağazasına girdik...orada satış elemanı parfümü koklatmadı anneme Türk diye...mikrop girer parfümün içine diye...annem halen cevap veremedi korkusundan...ama şimdi gittiğinde çatır çatır cevap verdiğini söyledi ve yalvarıyorlar bir şey alalım diye...şimdi bu konuma gelmişler işte..." (KGK,TR/K4,K,32)

- " Bunlar bence zulümdü be kızım...Bak sana başıma gelen bir şeyi anlatayım...Şalvarlarda diye bir film gelmiş fabrikaya...Bulgar filmi....Gece saat 11'de sağ sola bakındım , cart diye afişi yırttım...Kadının biri görmüş ertesi gün beni yukarı çağırdılar...Müdüriyete...Bana dedi ki şef herkesten bekliyordum ama senden beklemiyordum...Seni o kadar dürüst biliyordum ki dedi...Neden yırttın o afişi dedi...Ben dedim görmedim...O dedi nasıl görmedin...Canlı şahitler var dedi seni gören....Ceza alacaksın dediler...Eşime bir şey söyleyemedim...Ne günler yaşadım...Belene'ye gideceksin şimdi dediler bana...Eyvah dedim!...2 tane çocuğum var kocama bir şey diyemedim...Bir hafta uyuyamadım...Eşim derdi neyin var...Ben derdim bir şeyim yok ama gece gündüz ağlıyorum ben...Ondan sonra 1 hafta geçti...Ben bana yakın bir ustama dedim ki sana ne gerekiyorsa alacağım sana dedim...Sigara fabrikasının müdürü bana karşı şef benden yana her toplantı da çatışmışlar...Ne olacak bu kadının hali diye...Sonra yalvara yalvara kurtardım kendimi...Bana o bir hafta işte her gün zulüm gibi geldi..." (VRN,BG/K4,K,61)
- " Biz değil ama yakınlarımızda vardı... Bursa'da Fahri hoca derdik, biz ona... Rahmetli oldu şimdi... Anlatırdı, Belene 'de yattım diye... Belene 'de çok işkence görmüş, psikolojisi çok bozulmuştu... Anlatıyordu biz Belene 'de yattık bilmem kaç arkadaş işkence gördük diye... Çok sıkıntı çektik diye... Biz çocuk olduğumuz için farkında değildik... Annemiz babamız bizim psikolojimiz bozulmasın diye pek anlatmazdı bize... Ama ben bir çocuk olarak gördüğüm kadarıyla bile yaşanan zulümler vardı..." (KGK,TR/K3,K,34)

Görüşmecilerle 1984 – 1989 yılları arasında Bulgaristan'da Bulgaristan Türklerine yönelik olarak uygulanan asimilasyon politikalarının kendileri için fiziki olmasa psikolojik birer zulüm olduğunu ve en büyük acıyı da isimlerinin değiştirildiğinde ve Türkçe konuşma yasağı getirildiğini yaşadıkları ifade etmişlerdir.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

1984-1989 yılları arasında Bulgaristan'ın Türk kökenli vatandaşlarına karşı gerçekleştirmiş olduğu asimilasyon ve bu asimilasyonun yol açtığı milliyetçiliğin kuşaklar arası aktarımına yönelik olarak görüşmecilerin yaklaşımlarını öğrenmek üzere Türkiye Kurtköy Göçmen Konutlarında ve Bulgaristan'ın Varna Şehrindeki kişiler ile 24 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler Aralık 2011 – Ağustos 2012 tarihleri arasında, araştırmacı tarafından görüşmecilerin evlerinde veya uygun mekanlarda yapılarak tamamlanmıştır. Çalışmanın bulgu ve sonuçları niteliksel araştırmanın içeriği gereği genellenememekle birlikte, 1984 ve 1989 yılları arasında Bulgaristan Türklerine uygulanan asimilasyonun yol açtığı milliyetçiliğin kuşaklar arası aktarımına yönelik olarak önemli ipuçları elde edilmiştir.

Araştırma bulgularından yola çıkılarak şu sonuçlara varılabilmektedir:

Görüşme yapılan kişilerin genelinden elde edilen bulgular sonucunda 1984 -1989 yılları arasında Bulgar yönetiminin Bulgaristan Türklerine uyguladığı asimilasyon politikalarının bu dönemde gelişerek ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık Bulgar hükümeti 1984 yılı sonları itibariyle Bulgaristan Türklerine yönelik olarak kapsamlı bir asimilasyon politikası uygulamaya başlamıştır. 1985 yılının Şubat ayında zorunlu isim değişikliğiyle başlayan bu asimilasyon faaliyetlerinin, dini uygulamalardan eğitim süreçlerindeki yasaklara kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak görüşmecilerin günlük hayatlarının her alanında kültürel kimliklerine yönelik ötekileştirmelerle baskıcı bir tutumla karşı karşıya bırakıldıkları söylenebilir. Görüşülen kişiler Bulgar hükümetinin günlük hayatlarında Türklere yönelik yürütmüş olduğu politikalardan ötürü 1989 yılında zorunlu göçe maruz bırakıldıklarını

söylemişlerdir. Göç etmeyerek kalan görüşmecilerin bazıları ekonomik nedenlerden dolayı bu dönemde göç edemediklerini bazıları ise askerde olan çocuklarının başına bir şey gelir korkusuyla Bulgaristan'da kalarak göç etmediklerini dile getirmişlerdir. Görüşmeciler Bulgar hükümetinin daha önceki yıllarda diğer etnik azınlıklara uygulamış olduğu asimilasyon politikalarının en kapsamlısını nüfusunun üçte birine yakın olan Bulgar Türklerine uyguladığını öngörmektedir. Yürütülen bu politikalar ile Bulgar yönetiminin ideali olan “ *Tek Millet*” anlayışına ulaşılacak istenerek, azınlıklara yönelik etkin çözümleri hedeflediklerini belirtmişlerdir.

Görüşmeciler bu dönemde Bulgaristan hükümetinin başında bulunan Jivkov yönetiminin, Bulgaristan Türklerine yönelik gerçekleştirildiği bu asimilasyon politikaları sonucunda kendi sonunu hazırladığını ve bunun dünyadaki baskıcı rejimlerin uzun süre yaşamayacağını gösteren örneklerden biri olduğunu düşündüklerini dile getirmişlerdir. Görüşmecilere göre Bulgar hükümeti, Bulgaristan Türklerine yönelik bu dönemde yürütmüş olduğu asimilasyon politikalarından dolayı yakın tarihte ve Türkiye dışında hiçbir ülkede veya uluslararası alanda ciddi anlamda bir tepki almamıştır. Türkiye cumhuriyeti devleti ve dönemin cumhurbaşkanı olan Turgut Özal ise yürütülen bu asimilasyon politikalarına karşı olaylarının başından sonuna kadarki süreçte Bulgaristan Türklerinin arkasında olduğunu belirterek göçlerini desteklemiştir.

Bulgaristan'da gerçekleştirilen görüşmelerdeki bazı görüşmeciler 1989 yılında göç sürecinin başladığını ancak göçmenlerin istedikleri doğrultusunda imkânların verilmemesinden ötürü geri dönmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Göç sonrası göç eden göçmenlerin bir bölümü çile çekerek ayrıldıkları Bulgaristan'a geri dönmelerinde ekonomik nedenlerin ağır bastığını söylemişlerdir. Geri dönmek zorunda kalan görüşmecilere göre Türkiye'deki dönemin yönetimi göç eden kişilere gerekli iş imkânlarını sağlayamamıştır.

Çalışmaya katılan gerek göç eden gerekse göç etmeyen görüşmeciler 1984 yılı itibariyle Bulgar hükümetinin Türkçeyi okullarda ve günlük hayatta tamamen yasaklayarak, Türkçe yayınlara da son verildiğini ifade etmişlerdir. Görüşmeciler 1984 – 1989 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göç ile ilgili olarak yaşadıkları ya da gözlemlemiş oldukları ilginç deneyimlerini paylaşmışlardır. Görüşmeciler kendilerini göçe zorlayan en büyük etkenin gerçekleştirilen isim değişikliği olduğunu belirterek, isimlerinin değiştirildiği günü travmatik bir gün olarak nitelendirmişlerdir. Göç eden görüşmecilerden bazıları ise göç ediş süreçlerinde Bulgar polisinin kendilerine yönelik olarak takınmış olduğu tutum ve tavırlardan dolayı göç yolculuklarını zorluk içinde geçtiğini ve birçok kişisel eşyalarına el konularak kendilerinden zorla alındığını belirtmektedirler.

Son olarak görüşmecilerin geneli bu dönemde Bulgar hükümetin kendilerine yönelik olarak gerçekleştirdiği asimilasyon politikaları sonucunda kendilerinin fiziki bir zulme maruz kalmadıklarını ancak başta isim değişikliğiyle beraber gündelik hayatın her alanında baskıcı tutum ve davranışlara maruz bırakıldıklarını ve bunların her birinin kendileri için daha yaralayıcı zulümler olduğunu, yaşadıkları örneklerle aktarmaktadırlar.

Araştırma sonuçları dikkate alınarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilmektedir:

Gerçekleştirilen çalışmayla sonucunda etnik özelliklerden ve kültürel kimliklerin dolayı asimilasyona maruz bırakılan Bulgaristan Türkleri, yaşadıkları olayları içindeki süreç sona erdikten sonra kendi kişisel birikimlerinin hareketle dile getirebilmektedirler. Kültürel özelliklerini yaşatmak isteyen bu etnik grup içinde buldukları süreçte iktidar ile hak elde etme mücadelesine girmişlerdir. Bulgar hükümetinin yürütmüş olduğu asimilasyon politikaları sonucunda ise iki seçenektan birini seçmek durumunda bırakılmışlardır. Bu iki seçenek biri yaşadıkları çevreden koparak kendi kültürel ve etnik kimliklerini yaşatmak ya da ikinci seçenek olarak ise kültürel ve etnik kimliklerinden vazgeçerek asimile olmaktır.

Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazandıktan sonra Bulgaristan'da yaşayan Türklerin çeşitli dönemlerde ve şekillerde kendilerine anayasa ve yasalarla tanımlanmış olan haklarını asimilasyon politikaları gereği ellerinden alınması insan hakları açısından bir ihlal örneği teşkil etmektedir. 1984 – 1989 yılları arasında Bulgar hükümetinin Bulgaristan Türklerine yönelik isimlerini değiştirerek Bulgar isimlerini almalarını zorunlu bırakarak, okullarda Türkçe eğitim ve öğretimi yasaklaması, Türkçe yayınları kaldırması, düğünlerde Türkçe şarkıların söylenmesinin yasaklaması, gündelik hayatın her alanında Türkçe konuşmanın yasaklanması, sünnet ve mevlüt olmak üzere dini uygulamaların yasaklanması, bu uygulamalara direnen kişilerin ise Belene kamplarına gönderilerek şiddete maruz bırakılması bir asimilasyondur.

Türkiye bu dönemde Bulgaristan'da başlatılan asimilasyon politikaları karşısında her zaman tutum ve tavrının Bulgaristan Türklerin 'den yana olduğunu göstererek göçü desteklemiştir. Ancak 1989 yılı itibariyle başlayan göçle, göçmenlerin tümüne geçimlerini sağlayabilecek gerek yaşam koşullarını gerekse de ekonomik koşulları sağlayamamıştır. Zorunlu göçe maruz bırakılmış göçmenlerin göç ettikleri toplumsal ortamla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla yanlış değerlendirmeden kaynaklı önyargıları gidermeye yönelik halk eğitimi çalışmaları başlatılabilir. Göçmenlerin yerleşim programları çerçevesinde oluşturulan projeler sadece barınmaya yönelik konut planlamalarının yanı sıra yetenek ve eğitimlerine yönelik iş imkânlarının çoğaltılması yaşam standartlarının artırılması açısından önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Zorunlu göç veya zorlayıcı göçler isteye bağlı olmaması nedeniyle, göç edenlerin yeni yerleşim alanlarında kendilerini köksüz his etme duygusunu yaşamalarına yol açmaktadır. Geleneksel tarım-hayvancılık başta olmak üzere mesleki, teknik bilgi ve becerisine göre yaşamlarını sürdüreni, kültür göçmenleri birden bire kent ortamlarına geldiklerinde kentsel mesleki çalışma koşullarına yabancı olmaları düşük ücretle, güvencesiz geçici ve marjinal

işlerde çalışmalarına yol açmaktadır. Göç edenlerinin ailelerindeki çalışabilir üyelerinin bu koşulları, ailenin diğer üyelerini de etkilemektedir.

Zorunlu-zorlama göç hareketinin göç edenler açısından yarattığı önemli olumsuzluklardan birisi de, kadın ve çocukların yaşamında göç sonrası yaşanan olumsuz gelişmelerdir. Göç öncesi aldıkları eğitim doğrultusunda vasıflı işçi yada çalışan olarak ekonomik ve sosyal yaşama etkin olarak katılan kadınlar, kentsel ortamın mesleki, çalışma alanına adapte olamayarak, yaşadıkları çevrenin sınırları içine kalarak, gündelikçilik, temizleyicilik gibi ağır işler yaparak yaşamını sürdürmeye çalışmakta, kendine ve almış olduğu eğitime yabancılaşmaktadır. Çocuklar ise göç sonrası ailelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle çalışma yaşamına katılmak istemekte ve eğitimlerden uzaklaşmaktadır.

Zorunlu göç, sadece göç eden kitle açısından değil, göç ederek geri dönen ya da dönmek zorunda kalan kesim içinde önemli sorunlar teşkil etmektedir. Çok kısa bir sürede beklenenin üzerinde dışarıya nüfus veren kentsel yerleşimlerde kentleşmenin doğasından kaynaklanan eşitsizlik ve çarpıklık daha da artmakta ekonomik çöküntüler yaşanarak kentler altından kalkamayacakları yüklerin altında ezilmeye başlamaktadırlar. Kentler ve çevresinde iş kaynaklarının yoksunluğundan yeni ekonomik çatışmalar ve gerilim dinamikleri ortaya çıkmakta, toplumun psikolojik ve sosyal dengeleri alt üst olmaktadır.

Zorunlu göçe ya da zorlayıcı göçe maruz kalmış göçmenler için geliştirilebilecek öneriler şöyle sınıflandırılabilir.

- Göçmenlerin yerleşik nüfusla ve yaşadıkları toplumsal ortamla bütünleşmelerini kolaylaştırmak amacıyla, yanlış değerlendirmeleri ve kimi önyargıları gidermeye yönelik geniş ve uzun verimli bir bilgilendirme, oryantasyon çalışmalarına başlanmalıdır.

- Göçmenlerin yaşadıkları alanda olumsuz çevre koşullarında doğan başarısızlıklarını önleyebilmek adına eğitsel-öğretisel uygulamalar gerçekleştirilmelidir.
- Göçmen çocuklarına yönelik eğitim- öğretim programları çocukların dil ve kültür özelliklerini de gözeten bir anlayışla yeniden biçimlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Göç sürecinde yaşanan travmatik durumlarının etkilerini azaltmak amacıyla göçmenlerin yaşadıkları alanlara belediyelerce desteklenen sosyal hizmet merkezleri kurularak göçmenlere psikolojik destek verilmelidir.

Zorunlu göçe ya da zorlayıcı göçle Türkiye'ye göç ettikten sonra geri dönen ya da geri dönmek zorun kalan göçmenler için geliştirilebilecek öneriler şöyle sınıflandırılabilir.

- Geri dönen göçmenlerin yaşadıkları yerlerde kültürel kimliklerini yaşatabilmeleri adına sivil toplum örgütlerince desteklenerek farklı alanlarda desteklenerek özgüvenlerini artırıcı psikolojik desteklerin verilmesi sağlanmalıdır.
- Yaşadıkları toplumda kendilerini ikinci sınıf vatandaş hissetmemeleri açısından kültürel kimliklerini göz ardı edilmeden yönetim alanında söz sahibi olmaları desteklenerek siyaset alanına aktif katılımları sağlanmalıdır.
- Türkiye – Bulgaristan ikili ilişkilerini desteklemeye yönelik gerek politik alanda gerekse de sosyo kültürel alanda sınırlar ötesi işbirliği programları ortaya konarak geliştirilmelidir. Program kapsamında sınırlar ötesindeki insanlar ve topluluklar arasında yakınlaşmanın teşvik edilerek, ekonomik işbirliklerinin kurularak geliştirilmesi ve bunun sonucunda da yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amaçlanmalıdır.

- Sınırötesi etkinliklerle ve irtibatlarla yaşam boyu eğitim programlarına destek sağlanarak; ikili eğitimler düzenlemeler; maddi imkânları yetersiz sosyal grupların becerilerini arttırarak piyasa şartlarına hazırlayacak etkinlikler düzenlemeler yapılarak kurumlar arasında ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.

“1984 -1989 Yılları arasında Bulgaristan Türklerine yönelik uygulanan asimilasyon politikaları ve göç deneyimleri” konulu bu çalışma teorik bir çalışma olup, sürece farklı açıklardan bakılması açısında yararlı olabileceği düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- Acaroğlu, M. T. (2005) *Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar -I*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Akgür, Z. (1997), *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik* (1970-1993), Ankara. TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri.
- Alatlı, A., (2004), *Aydınlanma Değil Merhamet*, İstanbul, Everest Yayınları.
- Alp, İ. (1990) *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi* (1878–1989), Ankara, Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Anderson, B. (2004), *imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*, (London: Verso).
- Aybars, E. (2000), *Atatürkçülük ve Modernleşme*, İzmir, Ercan Kitapevi,
- Aydın, S. (2003) *Modernleşme Ve Milliyetçilik*, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- Balıbar, E., Wallerstein, I. (2000), *Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler* , İstanbul, Metis Yayınları
- Baydur, M.(1994) Milliyetçilik “*Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği (1988)*”, *Belgelerle Bulgar Zulmü*, İstanbul.
- Bertrand, I.& Hughes, P. (2005) *Media Research Methods: Audiences, Institutions, Texts*, New York: Palgrave Macmillan,
- Bozkurt, Veysel (2000), “*Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar*”, Güç- Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt 2, Sayı 1,
- Çelebi, N. (1997), “*Göç ve Hareket*”, Toplum ve Göç II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, Sosyoloji Derneği.
- Çiçek, Y. (2000), *Bulgaristan Hatıraları*, İstanbul, Temel Ofset Yayıncılık
- Dayıoğlu, A. (2005), *Toplama Kampından Meclis’e Bulgaristan’da Türk ve Müslüman Azınlığı*, İstanbul, İletişim yayınları.
- Demir, Ö.–Acar, M. (2002), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara, Vadi Yayınları.
- Demirtaş, Coşkun, B. (2001), “ *Bulgaristan’la Yeni Dönem*”, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ecer, Y. (1995), “*Türk Bulgar İlişkilerinin Dünü- Bugünü-Yarını*”, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi.
- EGM-KOM. (2000), “*Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999 Raporu*”, Ankara, EGM Basımevi.

- Erendil, M. (2004), “ *Tarihte Türk-Bulgar İlişkileri*”, Ankara, Genelkurmay Basım Evi.
- Eroğlu, H. (1987). “ *Milletlerarası Hukuk Açısında Bulgaristan’daki Türk Azınlığın Sorunu*”, Ankara, Atatürk Kùltür ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayınları, VII. Dizi TTK Basımevi,.
- Faist, T. (2003), “ *Uluslararası Göç ve Uluslararası Toplumsal Alanlar*”, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Gellner, E.(1998); “ *Milliyetçiliğe Bakmak*”, (Çev: Simten Çoşar, Saltuk Özertürk, Nalan Soyarik), İstanbul.
- Gellner, E. (1998), “ *Uluslar ve Ulusçuluk*”, (çev.) B.E. Behar, G. G. Özdoğan, İstanbul İnsan Yayınları.
- Gordon, M. (1964), “ *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origin*”, New York: Oxford University.
- Göktürk, A. (1998) “ *Zorunlu göç ve bir kent, içinde, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç*”, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Güleç, C. (1992) “ *Türkiye’de Kültürel Kimlik Krizi*”, Ankara: Verso Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1993), “ *Türk Kimliği-Kültür Tarihinin Kaynakları*” , Ankara, Kùltür Bakanlığı Yayını.
- Güvenç, B. (1999), “ *İnsan ve Kùltür*”, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Halaçoğlu, A. (2002), “ *Balkanlar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçler*” , Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.
- İlbars, Z. (1987) “ *Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler*”, Ankara, Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Antropoloji Dergisi, Özel Basım.
- Jivkov, T. (1976), “ *Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesinin On Birinci Parti Kongresinde Okunan Çalışma Raporu*”, Sofya Pres.
- Karasar,N. (1994).” *Bilimsel Araştırma Yöntemi- Kavramlar, İlkeler, Teknikler*”, Ankara: Nobel Yayın.
- Karasar, N. (1994), “ *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*”, Ankara, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
- Karasar,N. (1998). “ *Bilimsel Araştırma Yöntemi- Kavramlar, İlkeler, Teknikler*” , Ankara: Nobel Yayın.
- Keskiöđlu, O (1985). “ *Bulgaristan’da Türkler, Köy Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri*”,(1996) , Ankara, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

Kümbetoğlu, B. (2005), ““Göçmen ve Sığınmacı Gruplardan Bir Kesit; Bulgaristan Göçmenleri ve Bosnalı Sığınmacılar”, *Yeni Balkanlar, Eski Sorunlar*”, İstanbul, Bağlam Yayınları.

Lütem, Ö. E. (2000) *Türk-Bulgar İlişkileri 1983–1989, C. I, Avrasya Stratejik Araştırmalar*, Ankara, Merkezi Yayınları.

_____ ; (2006) *Türk-Bulgar İlişkileri 1983–1989, C. II*, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Meçik, H. A. (1977) “*Bulgaristan Türkleri'nin Kültür Hayatı*”, İzmir, Hepileri Matbaası.

Miles, R. (2000) “*İrkçilik*”, (Çev. Sibel Yaman), İstanbul, Sarmal Yayınevi.

Türkdoğan O. (1997) *Etnik Sosyoloji*, İstanbul.

Oğrak, A.(1998), “*Göç Sosyal Değişme ve Bütünleşme Güneydoğu Anadolu'dan Göç Eden Aileler Örneği, Doktora tezi*”, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.

Oran, B. (1997), *Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli* Ankara, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları.

Özbay, F. Balpınar, H.(1982) “*Türkiye'ye Yapılan Göçler ve Göçmen Olayı Üzerine Araştırma, Öğrenci Çalışması*”, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi.

Özbirdir, K. (1986), “*Bulgar Yönetimi Gerçeği Gizleyemez*”, İstanbul, Başkent Gazetecilik.

Özkırımlı, U. (1999),” *Nationalism and Its Features*” New York: Palgrave Macmillan.

_____ ; (2002) “*Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi*”, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Park, R. E., Burgess, E. W. (1921), “*Introduction to the Science of Sociology*”, Chicago, University of Chicago Press.

Pickles, J. (2001), “*There are No Turks in Bulgaria: Violence, Ethnicity, and Economic Practice in the Border Regions and Muslim Communities of Post-Socialist Bulgaria*”, Max Planck Institute for Social Anthropology Working Papers, Max Planck Institute, Saale.

Poulton, H. (1993), “*Balkanlar: Catisan Azınlıklar, Catisan Devletler*”, İstanbul, Sarmal Yayınevi.

Şen, Y.F. (2004) “*Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri Ve Ulus Devlet*”, Ankara, Yargı Yayınevi.

Şimşek, H. (1999) “*Türk-Bulgar İlişkileri ve Göç*”, İstanbul, Harp Akademileri Basımevi.

Şimşir N. B. (1985), “*Türk Basınında Bulgaristan Türkleri Ocak- Nisan 1985*”, Ankara, Başbakanlık Basımevi.

Şimşir, B, N. (1986). “*Bulgaristan Türkleri (1878 - 1985)*”, İstanbul, Bilgi Yayınevi

Şimşir, B. N. (1987), “*Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu*, Bulgaristan’da Türk Varlığı Bildiriler Kitabı”, Ankara, T. T. K. Basımevi.

Tagore, R. (1999) “*Milliyetçilik*”,(Çev. M. Çiftkaya),İstanbul, Kaktüs Yayınları.

_____ ; (1990) “*The Turks of Bulgaria International Fora Documents Volume I*”(1985), Ankara, Turkish Historical Society Printing House.

Todorov, N. (1979)“*Bulgaristan Tarihi (Çeviren: Veysel Atayman)*”,İstanbul, Öncü Kitabevi.

Toğrol, B. (1989). “*112 Yıllık Göç (1878 - 1989)*”, İstanbul, Boğaziçi Üniv. Matbaası.

Toğrol, B. (1991). “*Direnış - Bulgaristan Türklerinin 114 Yıllık Onur Mücadelesinin Karşılaştırılmalı Psikolojik İncelenmesi*”, İstanbul, Boğaziçi Ü. Matbaası.

Tuğlacı, P. (1984) “*Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*”, İstanbul, Cem Yayınevi.

Uçarol, R. (2000) “*Siyasî Tarih (1789–1999)*”, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Yenisoy, H. S. (1997), “ *Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültür Tarihinden Sayfalar*”, Ankara, Yeni Türkiye, Yıl 3, Sayı 16.

Yıldırım, A., Şimşek, H.(2006). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”, Ankara, Seçkin Yayıncılık

Yıldız, A. (2001) “*Ne Mutlu Türküm Diyebilene Türk Ulusal Kimliğinin Etno- Seküler Sınırları*”, İstanbul, İletişim Yayınları.

MAKALELER

Akyol, T. (1989) “*Haydut Jivkov*”, Tercüman Yayınları.

Armaoğlu, F. (1985) “*Dur Demenin Zamanı Geldi*”, Tercüman Yayınları.

Birand, M. A. (1986) “*Bulgaristan’a Baskının Ölçüsü*”, Milliyet Yayınları.

Çavuş, M. (1989)“*Ölümün Pençesinde Mücadele*”, Balkanların Sesi Dergisi, Ocak-Mart Sayısı 2.

Cemal, H.(1989) “*Bulgaristan’daki Türkler*”, Cumhuriyet Yayınları.

Eren, N. (1985) “*Bulgaristan Türkleri’nin Geleceği*”, Türk Kültürü Dergisi, Bulgaristan Türkleri Özel Sayısı, sayı: 263, Yıl: XXIII, C. 23, Ankara, Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları.

Göze, E. (1985)“*Bulgar Zulmün Resmidir*”, Tercüman Yayınları.

Gözütürk, T. (1985) “*İşte Türk’ün İsmine ve Cismine Düşman Bulgarlar*”, Tercüman Yayınları.

Kocacık, F. (1985) “*Bulgaristan’daki Türklerin Kökeni*”, Türk Kültürü Dergisi, Bulgaristan Türkleri Özel Sayısı, sayı: 263, Yıl: XXIII, C. 23, Ankara, Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları.

TEZLER

Mecin, (2004), “*The Question of Urban Integration and Forced Migration From East and Southeast Anatolian Regions After 1980: The Case of Mersin*”, O.D.T.Ü. Ankara, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi.

Önen, S. T. (1992) “*Bulgaristan Türkleri (1984–1992)*”, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ramadan, G. (2003) “*Bulgaristan’da Etnik Yapı ve Türklerin Konumu*”, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

EK 2

**“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN ASİMİLASYON
POLİTİKALARI VEGÖÇ DENEYİMLERİ”,
Yapılan Niteliksel Çalışma, İstanbul Türkiye, 2012**

Tablo 4. Derinlemesine Görüşmelerinin ve Görüşülenlerin Listesi

Görüşme No/Kod	Görüşmenin Yeri	Yaş	Cinsiyet	Görüşülen Kişi Sayısı	Güvenilir mi?	Görüşme tarihi
TR/K1	TR/ Kurtköy	56	Kadın-1	1	Evet	09.01.2012
TR/K2	TR/ Kurtköy	62	Kadın-2	1	Evet	09.01.2012
TR/K3	TR/ Kurtköy	34	Kadın-3	1	Evet	06.02.2012
TR/K4	TR/ Kurtköy	32	Kadın-4	1	Evet	10.01.2012
TR/K5	TR/ Kurtköy	45	Kadın-5	1	Evet	10.01.2012
TR/K6	TR/ Kurtköy	60	Kadın-6	1	Evet	11.01.2012
TR/E1	TR/ Kurtköy	56	Erkek -1	1	Evet	08.01.2012
TR/E2	TR/ Kurtköy	62	Erkek -2	1	Evet	08.01.2012
TR/E3	TR/ Kurtköy	49	Erkek -3	1	Evet	18.02.2012
TR/E4	TR/ Kurtköy	34	Erkek -4	1	Evet	18.02.2012
TR/E5	TR/ Kurtköy	42	Erkek -5	1	Evet	19.02.2012
TR/E6	TR/ Kurtköy	62	Erkek -6	1	Evet	19.02.2012
BG/ K1	BG / Varna	45	Kadın-1	1	Evet	16.03.2012
BG/ K2	BG / Varna	48	Kadın-2	1	Evet	17.03.2012
BG/ K3	BG / Varna	36	Kadın-3	1	Evet	18.03.2012
BG/ K4	BG / Varna	61	Kadın-4	1	Evet	19.03.2012
BG/ K5	BG / Varna	68	Kadın-5	1	Evet	19.03.2012
BG/ K6	BG / Varna	55	Kadın-6	1	Evet	20.03.2012
BG/ E1	BG / Varna	32	Erkek -1	1	Evet	21.03.2012
BG/ E2	BG / Varna	37	Erkek -2	1	Evet	21.03.2012
BG/ E3	BG / Varna	55	Erkek -3	1	Evet	22.03.2012
BG/ E4	BG / Varna	53	Erkek -4	1	Evet	22.03.2012
BG/ E5	BG / Varna	70	Erkek -5	1	Evet	23.03.2012
BG/ E6	BG / Varna	63	Erkek -6	1	Evet	23.03.2012

EK 3

Tablo 5. Görüşülen Öğrenciler Hakkında Kısa Bilgiler

DG – KGK /TR - KADIN KATILIMCILAR HAKKINDA KISA BİLGİLER

Kişi tanıtım no	Doğum Yeri	Şu an oturduğu/ yaşadığı yer	En uzun süre yaşadığınız yer	Anne-baba eğitimi	Anne-baba mesleği	Varsa, ailenin göç hikâyesi	Kardeşlerle ilgili bilgi
TR/K1	Şumnu /İz bul (Kozluca)	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/33 yıl	Anne– Baba (İlkokul)	Anne (Ev hanımı) Baba (Marangoz)	Zorunlu göç sebebiyle ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmiş.	Dört kardeşler, üç ablası var. Ablaları çiftçi.
TR/K2	Şumnu / Kılvalaka (Eğri Dere)	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/39 yıl	Anne – Baba (İlkokul)	Anne (Ev hanımı) Baba (Çiftçi)	Zorunlu göç sebebiyle ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmiş.	Üç kız kardeşim var. Üçü de lise mezunu.
TR/K3	Haskova / Republica	Kurtköy Göçmen Konutları	Türkiye/ 22 yıl	Anne – Baba (Lise)	Anne (Dokumacı) Baba (Kaynakçı)	Zorunlu göç sebebiyle ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmiş.	Bir kız kardeşi var. Üniversite mezunu, resim öğretmeni.
TR/K4	Haskova	Kurtköy Göçmen Konutları	Türkiye/ 23 yıl	Anne – Baba (Meslek Lisesi)	Anne – Baba (Fabrika İşçisi)	Bulgaristan'daki zulümden kaçmak için 1989 Temmuz ayında Türkiye'ye göç etmişler.	Bir ablası var. Üniversite mezunu. Hemşire.
TR/K5	Silistre / Zitoplas	Kurtköy Göçmen Konutları	Türkiye/ 29 yıl	Anne – Baba (Lise)	Anne (Okul çalışanı) Baba (İnşaat Ustası)	1989 yılında isimlerin değiştirilmesinden sonra turistik vize başvurusunda bulunarak Türkiye'ye göç etmişler.	İki kardeşler. Bir kız kardeşi var. Lise mezunu ve evli.
TR/K6	Silistre / Zitoplas	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/38 yıl	Anne – Baba (Ortaokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında isimlerin değiştirilmesinden sonra turistik vize başvurusunda bulunarak Türkiye'ye göç etmişler.	Beş kardeşler, iki kız, iki erkek kardeşi var. Hepsisi lise mezunu.

DG – KGK /TR - ERKEK KATILIMCILAR HAKKINDA KISA BİLGİLER

Kişi tanıtım no	Doğum Yeri	Şu an oturduğu/ yaşadığı yer	En uzun süre yaşadığınız yer	Anne-baba eğitimi	Anne-baba mesleği	Varsa, ailenin göç hikâyesi	Kardeşlerle ilgili bilgi
TR/E1	Şumnu / İz bul (Kozluca)	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/33 yıl.	Anne – Baba (Ortaokul)	Anne (Ev hanımı) – Baba (Çiftçi)	1987 yılında Bulgaristan hükümetinden evlerine göç kâğıdı geldiğini 3 ay süreyle kaçak olarak yaşadıklarını aramaların sıklaşmasıyla beraber Türkiye ailesiyle beraber göç ettiklerini dile getiriyor.	İki kardeşi var. Biri erkek, biri kız. Erkek kardeşi lise mezunu, kız kardeşi ise üniversite mezunu.
TR/E2	Şumnu/ Kılvalaka (Eğri Dere)	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/39 yıl.	Anne -Baba (İlkokul)	Anne (Ev hanımı) – Baba (Çiftçi)	Yakın çevresiyle beraber bu dönemde göç başvurusunda bulunarak Türkiye'ye göç etmişler.	Dört erkek kardeşi var. Dördü de lise mezunu.
TR/E3	Şumnu / İşikköy (Osenovets)	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/26 yıl.	Anne -Baba (İlkokul)	Anne (Ev hanımı) – Baba (Çiftçi)	Bulgaristan'da 1985 yılında isimlerin değiştirilmesiyle zor günler yaşadıklarını bunu üzerine göç kararı alarak Türkiye'ye göç etmişler.	Dört kardeşi var. Biri erkek, üç kız. Kardeşleri lise mezunu.
TR/E4	Kırcalı / Posunlu (Sladkodum)	Kurtköy Göçmen Konutları	Türkiye / 22 yıl.	Anne -Baba (Lise)	Anne (Dokuma Tekstil) - Baba (Aşçı)	1989 yılında Türkiye'ye göç etmek için talepte bulunmuşlar ve ailecek göç etmişler.	Bir erkek kardeşi var. Lise mezunu.
TR/E5	Şumnu / Çerençe (Çerença)	Kurtköy Göçmen Konutları	Türkiye / 23 yıl.	Anne -Baba (Lise)	Anne (Hemşire) – Baba (Tekniker)	Bulgaristan'da isimlerin değiştirilmesinden sonra, Turgut Özal'ın da sınır kapısını açmasıyla birlikte Türkiye'ye göç etmişler.	Bir kız kardeşi var. Lise mezunu.
TR/E6	Targoviç / Pressak	Kurtköy Göçmen Konutları	Bulgaristan/35 yıl.	Anne -Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında isimlerin değiştirilmesinden sonra turistik vize başvurusunda bulunarak Türkiye'ye göç etmişler.	Bir erkek kardeşi var. Lise mezunu.

DG – VRN /BG - KADIN KATILIMCILAR HAKKINDA KISA BİLGİLER

Kişi tanıtım no	Doğum Yeri	Şu an oturduğu/ yaşadığı yer	En uzun süre yaşadığınız yer	Anne-baba eğitimi	Anne-baba mesleği	Varsa, ailenin göç hikâyesi	Kardeşlerle ilgili bilgi
BG/K1	Şumnu /Каясık (Timarevo)	Varna (Center)	Bulgaristan / 42 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne (Çiftçi) – Baba (İşçi)	Sıra numarası olarak toplu olarak Türkiye'ye göç etmişler. Tutunamadıkları için Bulgaristan'a geri dönmüşler.	Bir erkek kardeşi var, lise mezunu.
BG/K2	Kırcaali/ Krumovgrat	Varna (Center)	Bulgaristan / 45 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında göç talebinde bulduklarını ancak vizeleri çıkmadığı için 1992 yılında Türkiye'ye geç ettiklerini ekonomik nedenlerden ötürü de 1 sene sonra Bulgaristan'da geri dönmüşler.	Üç erkek, iki kız kardeşi var, hepsi lise mezunu.
BG/K3	Varna (Варна)	Varna (Center)	Bulgaristan / 34 yıl.	Anne – Baba (Meslek lisesi)	Anne– Baba (Ticaret)	1989 yılında akrabalarıyla beraber Türkiye'ye göç etmişler fakat tutunamayıp Bulgaristan'a 1991 yılında geri dönmüşler.	Bir erkek kardeşi var, meslek lisesi mezunu.
BG/K4	Kırcali/Sokalene (Doncalar)	Varna (Center)	Bulgaristan / 59 yıl.	Anne – Baba (Okuryazar değil)	Anne – Baba (Çiftçi)	1985 yılında isimlerin değiştirilmesiyle beraber kendilerine yönelik tutum ve davranışlarında değiştiğini bu nedenle 1989 yılında Türkiye'nin sınır kapsını açmasıyla göç ettiklerini ancak ekonomik nedenlerden dolayı tutunamayıp Bulgaristan'a geri dönmüşler.	Bir erkek, üç kız kardeşi var. Erkek kardeşi meslek lisesi mezunu, en büyük ablası ve ortanca ablası ortaokul, kız kardeşi ise lise mezunu.
BG/K5	Kırcali/Sokalene (Doncalar)	Varna (Center)	Bulgaristan / 66 yıl.	Anne – Baba (Okuryazar değil)	Anne – Baba (Çiftçi)	1990 yılında Türkiye'ye göç etmişler. Oğulları ise askerliği dolayısıyla Bulgaristan'da kaldığı için kendilerinin de oğullunun başına bir şey gelir korkusuyla ve ekonomik nedenlerden dolayı Bulgaristan'a geri dönmüşler.	Bir erkek, üç kız kardeşi var. Erkek kardeş, meslek lisesi mezunu, iki kız kardeşi ortaokul birisi lise mezunu.
BG/K6	Kırcali/Sokalene (Doncalar)	Varna (Center)	Bulgaristan / 55 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında ailecek Türkiye'ye göç etmek istemişler. Ancak ekonomik nedenlerden dolayı pasaportlarını çıkartamadıkları için göç edememişler.	İki kardeşi var. Bir erkek bir kız. İkisi de lise mezunu.

DG – VRN /BG - ERKEK KATILIMCILARI HAKKINDA KISA BİLGİLER

Kişi tanıtım no	Doğum Yeri	Şu an oturduğu/ yaşadığı mahalle	En uzun süre yaşadığınız yer	Anne-baba eğitimi	Anne-baba mesleği	Varsa, ailenin göç hikâyesi	Kardeşlerle ilgili bilgi
BG/E1	Varna (Center)	Varna (Center)	Bulgaristan / 32 yıl.	Anne – Baba (Lise)	Anne (Fabrika İşçisi) – Baba (Tekniker)	Babası askeriyede tekniker olduğu için Bulgaristan hükümeti gizli bilgiler taşınır gerekçesiyle göç etmelerine izin verilmemiş.	Bir kız kardeşi var. Üniversite mezunu.
BG/E2	Razgrad / Pçelina (Kuvancılar)	Varna (Center)	Bulgaristan / 37 yıl.	Anne – Baba (Lise)	Anne (Tarla İşçisi) – Baba (Kaynakçı)	1989 yılında göç etmek için talepte bulduklarını ancak kendilerine sıra gelmeden sınır kapıları kapatıldığı için göç edememişler.	Bir kız kardeşi var. Lise mezunu.
BG/E3	Silistre / Zlatokloas (Dulova)	Varna (Center)	Bulgaristan / 54 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında göç etmişler ancak ekonomik nedenlerden dolayı Bulgaristan'a geri dönmek zorunda kalmışlar.	İki kız iki erkek kardeşi var. Kardeşleri ortaokul mezunu.
BG/E4	Silistre / (Dulova)	Varna (Center)	Bulgaristan / 53 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	Göç etmemişler.	Bir erkek kardeşi var. Ortaokul mezunu.
BG/E5	Krivitsa / (Topalköy)	Varna (Center)	Bulgaristan / 67 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne (Çiftçi) – Baba (İşçi)	1989 yılında Türkiye'ye göç etmişler ancak çocukları Bulgaristan'da asker nedeniyle kaldığı için Bulgaristan'a geri dönmüşler.	Beşkardeşi var. Birisi ölmüş. Üç erkek iki kız kardeşi var. Kardeşleri lise mezunu.
BG/E6	Silistre / Bosna	Varna (Center)	Bulgaristan / 60 yıl.	Anne – Baba (İlkokul)	Anne – Baba (Çiftçi)	1989 yılında göç etmişler ancak ekonomik nedenlerden dolayı Bulgaristan'a geri dönmek zorunda kalmışlar.	Bir erkek bir kız kardeşi var. Kardeşleri lise mezunu.

EK-4

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı

**“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN ASİMİLASYON
POLİTİKALARI VE GÖÇ DENEYİMLERİ”,
Yapılan Niteliksel Çalışma, 2012**

Derinlemesine Görüşmeler için Görüşme Çerçevesi

(Göç Etmeyen Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

(Tanışma: Hangi kurumdan geldik, kimiz, ne yapmak istiyoruz? Amacımız ne? sorularına yanıt olacak şekilde açıklama yapılacak ve görüşmenin yaklaşık süresi hakkında bilgi verilecektir.)

Görüşmenin yapıldığı yerin adı:
Görüşmenin yapıldığı ülke (Türkiye mi, Bulgaristan mı?):
Görüşmenin yapıldığı şehir/ülke:

Görüşmenin tarihi:
Görüşmeyi yapan Moderatör ve Gözlemci:
Görüşmenin teybe kaydedilmesine izin veriyorlar mı?

Görüşmeye katılan kişiler hakkında kısa bilgi ve oturma düzeni:
(Katılımcının yaşadığı yer, cinsiyet, hangi yaş grubuna dahil olduğu gibi değişkenler bağlamında derinlemesine görüşmeler ele alınarak değerlendirilecektir.)

Tanışma:

Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu):
Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:
En uzun süre yaşadığınız yer:
Anne-baba eğitimi:
Anne-baba mesleği:
Varsa, ailenin göç hikâyesi:
Kardeşlere ilişkin bilgi (sayısı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumları, vb. gibi.)
Vb. gibi.

Konu Başlıkları:

(Göç Etmeyen Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

• Milliyetçilik;

- 1)1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'da gündelik yaşamdaki uygulamalar nasıldı?
- 2)Bu dönemde Bulgaristan'da uygulanan politikalarda, Türklerin şikâyetçi olduğu uygulamalar var mıydı? (Açıklar mısınız?)

- 3)1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan basınında Türkler hakkında televizyonda, radyo da, veya gazetelerde ne gibi haberler çıkardı?
- 4)Bu dönemde Bulgar halkının Türk azınlığa yönelik tutumu nasıldı?
- 5)Bu dönemde Türk kimliğinden ötürü günlük hayatınızda maruz kaldığınız bir saldırı ya da benzeri bir olay oldu mu?
- 6)Bu dönemde Türklere yönelik uygulanan baskılar var mıydı?
- 7)Bulgaristan'da bu dönemde kendinizi nasıl tanımlardınız?

• **Kültürel Kimlik;**

- 1) Günlük hayatınızda Türk olmanızdan ötürü baskı görüyor muydunuz?
- 2) Bulgaristan'da size bu dönemde bir Bulgar adı verildi mi? Verildi ise bu isim değişikliğini nasıl kabul ettiniz? (Anlatır mısınız?)
- 3) Bu dönemde dini uygulamalarınızı bir baskı olmadan yerine getire biliyor muydunuz? (Mevlüt,sünnet v.b)
- 4) Bulgaristan'da yaşarken eğitim sürecinizde Türklerle ilgili olarak okullarda karşılaşmış olduğunuz olumlu ya da olumsuz uygulamaları nelerdi?
(Baskı, eğitim, isim, din vb.)
- 5) Bulgaristan'da bu dönemde Türk kimliği ile yaşamak nasıldı?

• **Göç;**

- 1)Türkiye'deki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 2)Bulgaristan'daki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 3)Siz neden göç etmediniz?
- 4)Türkiye'ye ne sıklıkla gidiyorsunuz ve ilişkileriniz nasıl?
- 5)Bu dönemde Türkiye'ye göç eden arkadaşlarınız ya da akrabalarınız var mı?
- 6)Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine girmesiyle hayatınızda ne gibi değişiklikler yaşandı ve hayatınızda neleri değiştirdi?

• **Zorunlu Göç;**

- 1)Geriye dönüp baktığınızda, Bulgaristan sizin için neyi ifade ediyor?

• **Ayrımcılık;**

- 1)Bulgaristan'da Bulgar komşularınızla, arkadaşlarınızla (okul ve iş arkadaşlarınızla v.b) olan ilişkileriniz nasıldı?
- 2)1984 dönemi öncesinde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

3)“1984 – 1989” döneminde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

4)1989 dönemi sonrasında Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

- **Baskı;**

1)“1984 ve 1989” döneminde yaşadığınız yakın çevrede ya da şehirde ne gibi değişiklikler yaşandı?

2)1984 öncesinde yaşadığınız çevrede ortam nasıldı?

3)1989 sonrasında yaşadığınız çevrede ortam nasıldı?

4)1984-1989 sürecinde Türkiye- Bulgaristan ikili ilişkileri, gündelik hayata nasıl yansıdı?

5)Bu dönemde Bulgaristan’da yaşarken, gündelik hayatta ne gibi olumsuz olaylarla karşılaştınız?

6)“1984-1989” döneminde Bulgaristan’da bir zulme maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

EK-5

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı

““1984-1989 YILLARI ARASINDA BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN ASİMİLASYON POLİTİKALARI VEGÖÇ DENEYİMLERİ”, Yapılan Niteliksel Çalışma 2012

Derinlemesine Görüşmeler için Görüşme Çerçevesi

(Göç Eden Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

(Tanışma: Hangi kurumdan geldik, kimiz, ne yapmak istiyoruz? Amacımız ne? sorularına yanıt olacak şekilde açıklama yapılacak ve görüşmenin yaklaşık süresi hakkında bilgi verilecektir.)

Görüşmenin yapıldığı yerin adı:
Görüşmenin yapıldığı ülke (Türkiye mi, Bulgaristan mı?):
Görüşmenin yapıldığı şehir/ülke:

Görüşmenin tarihi:
Görüşmeyi yapan Moderatör ve Gözlemci:
Görüşmenin teybe kaydedilmesine izin veriyorlar mı?

Görüşmeye katılan kişiler hakkında kısa bilgi ve oturma düzeni:
(Katılımcının yaşadığı yer ,cinsiyet, hangi yaş grubuna dahil olduğu gibi değişkenler bağlamında derinlemesine görüşmeler ele alınarak değerlendirilecektir.)

Tanışma:

Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu):
Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:
En uzun süre yaşadığınız yer:
Anne-baba eğitimi:
Anne-baba mesleği:
Varsa, ailenin göç hikâyesi:
Kardeşlere ilişkin bilgi (sayısı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumları, vb. gibi.)
Vb. gibi.

Konu Başlıkları:

(Göç Eden Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

• Milliyetçilik;

- 1)1984 ve 1987 döneminde Bulgaristan'da gündelik yaşamdaki uygulamalar nasıldı?
- 2)Bu dönemde Bulgaristan'da uygulanan politikalarda, Türklerin şikâyetçi olduğu uygulamalar var mıydı? (Açıklar mısınız?)

3)1984 ve 1987 döneminde Bulgaristan basınında Türkler hakkında televizyonda, radyo da, veya gazetelerde ne gibi haberler çıkardı?

4)Bu dönemde Bulgar halkının Türk azınlığa yönelik tutumu nasıldı?

5)Bu dönemde Türk kimliğinden ötürü günlük hayatınızda maruz kaldığınız bir saldırı ya da benzeri bir olay oldu mu?

6)Bu dönemde Türklere yönelik uygulanan baskılar var mıydı?

7)Bulgaristan'da bu dönemde kendinizi nasıl tanımlardınız?

• Kültürel Kimlik;

1) Günlük hayatınızda Türk olmanızdan ötürü baskı görüyor muydunuz?

2) Bulgaristan'da size bu dönemde bir Bulgar adı verildi mi? Verildi ise bu isim değişikliğini nasıl kabul ettiniz? (Anlatır mısınız?)

3) Bu dönemde dini uygulamalarınızı bir baskı olmadan yerine getire biliyor muydunuz? (Mevlüt,sünnet v.b)

4) Bulgaristan'da yaşarken eğitim sürecinizde Türklerle ilgili olarak okullarda karşılaşmış olduğunuz olumlu ya da olumsuz uygulamaları nelerdi (Baskı, eğitim,isim,din vb.)

5) Bulgaristan'da bu dönemde Türk kimliği ile yaşamak nasıldı?

• Göç;

1)Türkiye'deki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1987) tutumu nasıldı?

2)Bulgaristan'daki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1987) tutumu nasıldı?

3)Türkiye, Bulgar Türklerinin "göç" etmesine nasıl bakıyordu?

4)1984-1987 sürecinden önce Türkiye'ye göç etmeyi düşünüyor muydunuz?

5)Türkiye'ye göç ettikten sonra sorunlarla karşılaştınız mı?

6)Göç sonrası Bulgaristan'a hiç gittiniz mi? Gittiğiyseniz neler yaşadınız?

7)Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine girdi biliyorsunuz. Siz göç ettiğinize bundan dolayı pişman mısınız?

• Zorunlu Göç;

1)Bu dönemde Bulgaristan'dan hangi nedenlerden ötürü göç ettiniz?

2)Göç ederken zorluklarla karşılaştınız mı?

3)Bulgaristan'dan göç ediş sürecinizde insanlık dışı uygulamalara maruz kaldınız mı? (Bunlardan bahseder misiniz)?

4)Bulgaristan'daki yaşamınızla, Türkiye'deki yaşamınız arasında ne gibi farklılıklar var?

5)Geriye dönüp baktığınızda, Bulgaristan sizin için neyi ifade ediyor?

• **Ayrımcılık;**

1) Bulgaristan'da Bulgar komşularınızla, arkadaşlarınızla (okul ve iş arkadaşlarınızla v.b) olan ilişkileriniz nasıldı?

2) 1984 dönemi öncesinde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

3) "1984 – 1987" döneminde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

4) 1987 dönemi sonrasında Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

• **Baskı;**

1) "1984 ve 1987" döneminde yaşadığınız yakın çevrede ya da şehirde ne gibi değişiklikler yaşandı?

2) 1984 öncesinde yaşadığınız çevrede ortam nasıldı?

3) 1987 sonrasında yaşadığınız çevrede ortam nasıldı?

4) 1984-1987 sürecinde Türkiye- Bulgaristan ikili ilişkileri, gündelik hayata nasıl yansıdı?

5) Bu dönemde Bulgaristan'da yaşarken, gündelik hayatta ne gibi olumsuz olaylarla karşılaştınız?

6) "1984-1987" döneminde Bulgaristan'da bir zulme maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

EK-6

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı

“1984-1989 YILLARI ARASINDA BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN ASİMİLASYON POLİTİKALARI VE GÖÇ DENEYİMLERİ”, Yapılan Niteliksel Çalışma 2012

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME KÜTÜK GELİŞTİRME FORMU

Kütük/görüşme numarası:

Görüşmenin yapıldığı lisenin adı:

Görüşmenin yapıldığı yer (Okulda yapılmıyorsa, hangi kafe? Kimin evi? vb. gibi.):

Görüşmenin tarihi:

Görüşmeyi yapan Moderatör ve Gözlemci:

Görüşmenin teybe kaydedilmediği:

Görüşmenin tarihi ve saati (süresi):

Görüşmeyi yapan ekip üyeleri: Görüşmeyi yürüten (Moderatör):

Çözümlemeyi yapan (kütüğü geliştiren) ekip üyeleri:

Çözümleme tarihi:

Görüşmeye katılan kişiler hakkında kısa bilgi ve oturma düzeni (Oturma düzeni kroki çizilerek ve her bir katılımcı işaret edilecektir.):

Her bir katılımcı hakkında aşağıdaki özellikleri çerçevesinde bilgi verilecektir:

- Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu):
- Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:
- İstanbul'da yaşama süresi:
- Anne-baba eğitimi:
- Anne-baba mesleği:
- Varsa, ailenin göç hikâyesi:
- Kardeşlere ilişkin bilgi (sayısı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumları, vb. gibi.)

TAM SENARYO

Çözümlemeyi yapanların (kütüğü geliştirenlerin) dikkatine: Görüşme çözümlenirken (deşifre edilirken), görüşme sırasında sahada tutulan notlar, gözlemler ve ses kayıt cihazı yardımı ile geliştirilen senaryo, bütün ayrıntıları ile yazılacaktır. Tam olarak ne söylenmişse -yanlış telaffuzlar da dahil olmak üzere- her şey aynen yazılacaktır. Hatırlanabildiği ölçüde, kişilerin jestleri ve mimikleri de senaryoya yansıtılmaya çalışılacaktır.

Moderatör: Öncelikle seni tanıyalım.

Kahraman: (Sıkılgan bir ifade ile) Benim adım Kahraman. Kahraman GÜNDÜZ.

Moderatör: Nerede doğdun Kahraman?

Kahraman: Biz Bingöl'den geldik. Orda doğmuşum.

Moderatör: Bingöl de şehirde mi yoksa köyde mi?

Kahraman: İh... kasabada.

Tüm konuşmalar.....

Moderatör: Çok teşekkürler. Sağolun, varolun.

Görüşmenin yapıldığı ortam hakkındaki görüş ve gözlemler:

Görüşmenin güven verici olup olmadığı ve değilse nedenleri:

EK-7

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı

“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN
ASİMİLASYON POLİTİKALARI VEGÖÇ DENEYİMLERİ”, 2012

(Göç Eden Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

Derinlemesine Görüşme Değerlendirme (Veri Analizi) Formu

Kütük/görüşme numarası:
Görüşmenin yapıldığı yer:
Görüşmenin gerçekleştirildiği ülke:
Görüşmenin tarihi:
Görüşmeyi yapan Moderatör ve Gözlemci:
Görüşmenin teybe kaydedilmediği: Uygun
Görüşmenin tarihi ve saati (süresi):
Görüşmeyi yapan ekip üyeleri:
Çözümlemeyi yapan ekip üyesi: Çözümleme tarihi:
Veri analizini yapan ekip üyesi: Veri analiz tarihi:

Görüşmeye katılan kişiler hakkında kısa bilgi ve oturma düzeni (Kroki):

1.Mecit: Şumnu /İz bul (Kozluca), Göçmen konutları 25 yıl; annesi ve babası ortaokul mezunu, annesi ev hanımını-babası çiftçi, Şumnu'dan 25 yıl önce zorunlu göçle gelmişler, kendisinden başka, 1 erkek ve 1 kız kardeşi daha var.

- Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu):
- Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:
- İstanbul'da yaşama süresi:
- Anne-baba eğitimi:
- Anne-baba mesleği:
- Varsa, ailenin göç hikâyesi:
- Kardeşlere ilişkin bilgi (sayısı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumları, vb. gibi.)

Veri analizi yapan kişinin dikkatine: Aşağıda yer alan konu başlıkları çerçevesinde, görüşme sırasında dikkati çeken en önemli fikirler, yaklaşımlar nelerdir? Özetleyiniz. Bu başlıklar altında çok önemsedığınız cümleleri tırnak içine alarak yazınız.

Konu Başlıkları:

1.1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'da gündelik yaşamdaki uygulamalar nasıldı?

Görüşülen kişi 1984-1989 döneminde yaşı küçük olduğu için ailesinin kendilerinden psikolojileri bozulmadığı için çoğu şeyi gizlediğini hatırladığını, zorunlu isim değişikliklerinin yapıldığını, ismini değiştirmeye gelmeyenlerin ise Bulgar hükümeti tarafından yetkili kılınan kişilerce adlarının değiştirildiğini şöyle ifade ediyor; *“Bu dönemler işte hatırladığım kadarıyla isim değişikliklerinin olduğu zamanlardı... Birinci sınıfa giderken hatırlıyorum işim değişikliğinin olacağı söylentisi yayılmaya başladı... İsim değiştirmedığımız için evimizde kalamadık... Hep akrabalarımızda kalmaya başladık... Zorunlu olarak ismimiz değiştirilmesin diye... Daha sonra televizyondan bir açıklama yapıldı... İsim değişikliğine kendiliğinden gelmeyen kişilere oradaki sorumlu Bulgar yetkilerinin isim vereceği söylendi... Bizde saçma sapan Hristiyan isimleri almaktansa ismimize en yakın olan Bulgar isimlerini bulduk... Biz küçükken bizim psikolojimiz bozulmasın diye anneler bizden çoğu şeyi de gizlediler...”* (TR,K3).

- 2.1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan basınında Türkler hakkında televizyonda, radyo da veya gazetelerde ne gibi haberler çıkardı?
- 3.Bu dönemde Türk kimliğinden ötürü günlük hayatınızda maruz kaldığınız bir saldırı ya da benzeri bir olay oldu mu?
- 4.Bulgaristan'da size bu dönemde bir Bulgar adı verildi mi? Verildi ise bu isim değişikliğini nasıl kabul ettiniz? (Anlatır mısınız?)
- 5.Bu dönemde dini uygulamalarınızı bir baskı olmadan yerine getire biliyor muydunuz? (Mevlüt,sünnetv.b)
- 6.Bulgaristan'da yaşarken eğitim sürecinizde Türklerle ilgili olarak okullarda karşılaşmış olduğunuz olumlu ya da olumsuz uygulamalar nelerdi? (Baskı, eğitim,isim,din vb.)
- 7.Türkiye'deki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 8.Bulgaristan'daki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 9.1984-1989 sürecinden önce Türkiye'ye göç etmeyi düşünüyor muydunuz?
- 10.Türkiye'ye göç ettikten sonra sorunlarla karşılaştınız mı?
- 11.Göç sonrası Bulgaristan'a hiç gittiniz mi? Gittiğiyseniz neler yaşadınız?
- 12.Bu dönemde Bulgaristan'dan hangi nedenlerden ötürü göç ettiniz?
- 13.Göç ederken zorluklarla karşılaştınız mı?
- 14.Bulgaristan'daki yaşamınızla, Türkiye'deki yaşamınız arasında ne gibi farklılıklar var?
- 15.Geriye dönüp baktığınızda, Bulgaristan sizin için neyi ifade ediyor?
- 16.Bulgaristan'da Bulgar komşularınızla, arkadaşlarınızla (okul ve iş arkadaşlarınızla v.b) olan ilişkileriniz nasıldı?
- 17.1984 dönemi öncesinde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?
- 18.1989 dönemi sonrasında Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?
- 19."1984 ve 1989" döneminde yaşadığınız yakın çevrede ya da şehirde ne gibi değişiklikler yaşandı?
- 20."1984-1989" döneminde Bulgaristan'da bir zulme maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

Görüşmenin yapıldığı ortam hakkındaki görüş:

Görüşmenin güven verici olup olmadığı:

Değilse nedenleri:

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı

“1984-1989 YILLARI ARASINDA
BULGARİSTAN TÜRKLERİNE YÖNELİK UYGULANAN
ASİMİLASYON POLİTİKALARI VEGÖÇ DENEYİMLERİ”, 2012

(Göç Etmeyen Kişilere Yönelik Hazırlanan Görüşme Çerçevesi)

Derinlemesine Görüşme Değerlendirme (Veri Analizi) Formu

Kütük/görüşme numarası:
Görüşmenin yapıldığı yer:
Görüşmenin gerçekleştirildiği ülke:
Görüşmenin tarihi:
Görüşmeyi yapan Moderatör ve Gözlemci:
Görüşmenin teybe kaydedilmediği: Uygun
Görüşmenin tarihi ve saati (süresi):
Görüşmeyi yapan ekip üyeleri:
Çözümlemeyi yapan ekip üyesi: Çözümleme tarihi:
Veri analizini yapan ekip üyesi: Veri analiz tarihi:

Görüşmeye katılan kişiler hakkında kısa bilgi ve oturma düzeni (Kroki):

1.Feride ŞEN: Sokalene (Doncalar) / Kırcaali, Bulgaristan 59 yıl; annesi ve babası okuryazar değil, annesi-babası çiftçi, Kırcaali'den 23 yıl önce zorunlu göçle gelmişler, kendisinden başka bir erkek, üç kız kardeşi var.

-
- Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu):
 - Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:
 - İstanbul'da yaşama süresi:
 - Anne-baba eğitimi:
 - Anne-baba mesleği:
 - Varsa, ailenin göç hikâyesi:
 - Kardeşlere ilişkin bilgi (sayısı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumları, vb. gibi.)
-

Veri analizi yapan kişinin dikkatine: Aşağıda yer alan konu başlıkları çerçevesinde, görüşme sırasında dikkati çeken en önemli fikirler, yaklaşımlar nelerdir? Özetleyiniz. Bu başlıklar altında çok önemsedığınız cümleleri tırnak içine alarak yazınız.

Konu Başlıkları:

1.1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan'da gündelik yaşamdaki uygulamalar nasıldı?

Görüşülen kişi bu dönemde çalıştıkları tarlalardan haklarını alamadıklarını kendilerine kesintili olarak ücretlerinin ödendiğini, gündelik hayatta ise Türkçenin konuşmanın yasaklandığını, konuşanların ise para cezasına çarptırıldıklarını şu sözlerle ifade ediyor; *“Nasıl olacaktı(Sitemkâr bir tavırla)...Bize haklarımızı vermiyorlardı... Tütün ekiyorduk haklarımızı alamıyorduk... Az para veriliyordu... Biz tarlada çalışıyorduk, çalışıyorduk ama bize yarısı veriliyordu... Üçte birini veriyordu bize tütünlerimizin... Şimdi kasabaya gidiyorduk fazlada Bulgarca bilmiyorduk... Dilimizden Türkçe kaçırıyorduk... Bu Türkçe konuştu diye hemen 5 leva alıyordu senden... Verdim ben çok verdim öyle para... Mesela eşimle anama ziyarete giderken anlamadan eşime Türkçe bir şey söylüyorum ondan sonra arkadan polisler geliyor kimliğini gösteriyor diyor... Ver bakalım 5 leva para... Mecbur veriyorduk zordu...” (BG,K2).*

- 2.1984 ve 1989 döneminde Bulgaristan basınında Türkler hakkında televizyonda, radyo da veya gazetelerde ne gibi haberler çıkardı?
- 3.Bu dönemde Türk kimliğinden ötürü günlük hayatınızda maruz kaldığınız bir saldırı ya da benzeri bir olay oldu mu?
- 4.Bulgaristan'da size bu dönemde bir Bulgar adı verildi mi? Verildi ise bu isim değişikliğini nasıl kabul ettiniz? (Anlatır mısınız?)
- 5.Bu dönemde dini uygulamalarınızı bir baskı olmadan yerine getire biliyor muydunuz? (Mevlüt,sünnet v.b)
- 6.Bulgaristan'da yaşarken eğitim sürecinizde Türklerle ilgili olarak okullarda karşılaşmış olduğunuz olumlu ya da olumsuz uygulamalar nelerdi? (Baskı, eğitim,isim,din vb.)
- 7.Türkiye'deki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 8.Bulgaristan'daki "yönetimin" ve "halkın" bu dönemdeki (1984- 1989) tutumu nasıldı?
- 9.Bulgaristan'da bu dönemde kendinizi nasıl tanımlardınız?
- 10.Siz neden göç etmediniz?
- 11.Türkiye'ye ne sıklıkla gidiyorsunuz ve ilişkileriniz nasıl?
- 12.Bu dönemde Türkiye'ye göç eden arkadaşlarınız ya da akrabalarınız var mı?
- 13.Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine girmesiyle hayatınızda ne gibi değişiklikler yaşandı ve hayatınızda neleri değiştirdi?
- 14.Geriye dönüp baktığınızda, Bulgaristan sizin için neyi ifade ediyor?
- 15.Bulgaristan'da Bulgar komşularınızla, arkadaşlarınızla (okul ve iş arkadaşlarınızla v.b) olan ilişkileriniz nasıldı?
- 16.1984 dönemi öncesinde Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?
- 17.1989 dönemi sonrasında Bulgar komşularınızla ve yakın çevrenizle olan ilişkileriniz nasıldı?
- 18."1984 ve 1989" döneminde yaşadığınız yakın çevrede ya da şehirde ne gibi değişiklikler yaşandı?
- 19."1984-1989" döneminde Bulgaristan'da bir zulme maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

Görüşmenin yapıldığı ortam hakkındaki görüş:

Görüşmenin güven verici olup olmadığı:

Değilse nedenleri:

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında İstanbul'da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlamıştır. 2010 yılında Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Programında başladığı yüksek lisans programına devam etmektedir. Halen Özel Yakacık Balkanlar Kolejinde Felsefe alanlarında başladığı öğretmenliğini sürdürmektedir.